

BÚSKAPARRÁÐIÐ

Á vári

2017

Búskaparfrágreiðing

- I. Konjunkturmeting
- II. Inntøkubýti
- III. Fíggjarpolitiskt haldføri

Mars 2017

Economic report from the *Economic Council of the Faroe Islands*, Spring 2017, with Summary in English: (I) Economic outlook, (II) the income distribution and (III) fiscal sustainability.

Redegørelse fra det *Økonomiske Råd på Færøerne*, forår 2017: (I) Udsigterne for konjunkturudviklingen, (II) indkomstfordelingen og (III) den finanspolitiske holdbarhed

BÚSKAPARRÁÐIÐ

ISBN: 978-99918-3-504-4

Búskaparráðið

Búskaparráðið hefur til uppgávu at fylgja við búskaparligum viðurskiftum í landinum og at koma við óheftari búskaparligari ráðgeving og frágreiðingum um búskaparligu gongdina. Tað er ásett í lógini fyri Búskaparráðið, at tað skal gera tvær konjunkturfrágreiðingar árliga, sum skulu verða almannakunngjörðar ávikavist tann 1. mars og 1. september.

Skrivarauppgávan hjá Búskaparráðnum er við avtalu lögð til Fróðskaparsetur Føroya at røkja.

***

Búskaparráðið gevur við hesum út konjunkturfrágreiðingina, sum eftir løgtingslóg nr. 50 frá 11. mai 2009 um Búskaparráð við seinni broytingum skal gerast tvær ferðir um árið.

Frágreiðingin hesuferð fevnir um trýggjar partar:

- Kapittul I: Konjunkturmeting várið 2017
- Kapittul II: Inntøkubýti
- Kapittul III: Fíggjarpolitiskt haldføri

Frágreiðingin liggur tøk at taka niður sum pdf-fíkur á heimasíðu Búskaparráðsins á Fróðskaparsetrinum: <http://setur.fo/setrid/rad-og-samstoerv/buskaparradid/fragreidingar/>

Limir Búskaparráðsins eru:

Sverri Hansen, *cand.oecon.*, *formaður*

Ester Hansen, *cand.polit.*

Herit V. Albinus, *MSc Econometrics and Mathematical Economics*

Skrivaratoymi Búskaparráðsins:

Ólavur Christiansen, *cand.polit. et scient.soc.*, *PhD*, *lektari*

Hallur E. Markná, *cand.polit.*, *námslektari*

Innihaldsyvirlit

Samandráttur av konjunkturmeting og serligum greiningum	6
Kapittul I: Konjunkturmeting várið 2017	9
I 1 Inngangur um konjunkturmeting við høvuðstølum	10
I 1.1 Eftirspurningurin	13
I 1.2 Haldfærið og tað langa sikið	15
I 1.3 Bústaðarmarknaðurin	15
I 1.4 Vinnuviðkomandi bygnaðarbroytingar	16
I 1.5 Laksa- og oljuprísir	20
I 1.6 Handilsjavnin	21
I 2 Innlandis eftirspurningur frá húsarhaldunum (privat nýtsla)	23
I 2.1 Metingar viðvíkjandi privatu nýtsluni	23
I 2.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)	24
I 3 Virksemið í privatu vinnugeirunum (privatar íløgur o.a.) og innlandis eftirspurningurin	26
I 3.1 Gongdin viðvíkjandi lønargjaldingum og løntakaratali	26
I 3.2 Gongdin viðvíkjandi privatu íløgnum	29
I 3.3 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)	30
I 4 Innlandis eftirspurningur frá almenna geiranum - almenn nýtsla og íløgur	32
I 4.1 Nýtsla hins almenna	32
I 4.2 Íløgur hins almenna	32
I 4.3 Úrslitið á almennu roknskapunum	34
I 4.4 Ogn og skuld hjá tí almenna	34
I 5 Útlenskur eftirspurningur (netto og brutto)	36
I 5.1 Gongdin innan alivinnuna	36
I 5.2 Gongdin innan uppsjóvarvinnuna	37
I 5.3 Botnfiskur og onnur fiskasløg	38
I 5.4 Samlaði fiskavøruútflutningurin	38
I 5.5 Gongdin í handilsjavnanum	39
I 5.6 Nettoútflutningurin av tænastrum	40
I 6 Samandráttur av fortreytum sum grundarlag fyri framrokningum við myndli	41
Kapittul II: Inntøkubýti	42
II 1 Inngangur um ójavna	43
II 2 Týðningurin av færoysku pensiónsuppsparingini í javna- og ójavnahøpi	45
II 3 Búskaparvækstur og avleiðingar fyri ójavnan	47

II 4 Ójavna sambandið millum produktivitet og realløn	50
II 5 Ábendingar um broytandi lutfall millum løn og kapitalvinning	51
II 6 Samanbering av lyklatølum fyri inntøkubýti	52
II 7 Samanbering av máti fyri fátækkraváða og fátækraglopp	54
Kapittul III Fíggjarpolitiskt haldføri.....	56
III 1 Demografiska gongdin og haldførið.....	57
III 2 Búskaparpolitiskar nýhugsanir og nýskipanir gerast neyðugar.....	61
III 3 Um búskaparpolitiskan effektivitet í stutta og langa siktinum	63
III 4 Ástøðiligu prinsippini undir einum konjunkturmótgangandi politikki	65
III 5 Almennar íløguupphæddir og eftirspurnaravirkanin av íløgnum í stutta siktinum	67
III 6 Nýggir útbúgvingarmøguleikar í Føroyum og demografi-árinid	69
Appendiks til kapittul III: Yvirlit yvir íløguætlan landsins fram til 2024 (íroknað talgilding)	72
Tilvísingar/keldutilfar	76
Yvirlit yvir talvur og myndir/tables and figures.....	77
Orðalisti.....	82
Tíðindaskriv frá Búskaparráðnum hin 2. mars 2017	88
English Summary	89

Samandráttur av konjunkturmeting og serligum greiningum

Kapittul I Konjunkturmeting várið 2017

Óvanliga gongdin í føroyska búskapinum seinastu árin og tvørrandi uppgerð av tjóðarroknskapi, bæði í leypanði og føstum prísnum, hava gjørt tað trupult at gera stuttsiktaðar forsagnir um vøksturin í BTÚ í ársins prísnum, og at forklára hendan vøkstur. Í hesi hálvárligu endurmeting er vøksturin í BTÚ í ársins prísnum fyri 2014, 2015 og 2017 mettur nakað hægri enn í undanfarnu frágreiðing og vøksturin fyri 2016 nakað lægri.

	2014	2015	2016	2017	2018
Mettur BTÚ-vøkstur í leypanði prísnum:	6,4%	8,0%	7,8%	6,9%	4,4%

Konjunkturfrágreiðingin er skipað í partar eftir eftirspurnarpørtunum (útreiðslupørtunum) í BTÚ. Eftirspurningurin eftir vørum og tænaðum kemur frá tveimum síðum: frá innlandi sum eftirspurningur til nýtslu og íløgur og frá útlandi sum eftirspurningur eftir útflutningi netto (tvs. útflutningur minus innflutningur).

Seinast uppgjörði tjóðarroknskapur er fyri árið 2013. Hagstovan, Landsbankin og Búskaparráðið hava síðani í felag mettt um BTÚ-vøksturin í ársins prísnum fyri árin 2014-2018. Minni broytingar eru gjørdar í fortreytunum undir metingunum fyri árin 2014-2017. Eitt nú er tikið hædd fyri munandi broytingum í oljuprísnum og støddini á útflutninginum av tænaðum.

Meðan nýtslan hevur verið tann mest støðugi parturin av innlendis eftirspurninginum, hava íløgurnar verið tann mest sveiggjandi parturin. Almennu íløgurnar sum partur av innlendis eftirspurninginum hava í Føroyum vanliga verið konjunkturviðgangandi. Sama hevur verið galdandi fyri almennu nýtsluna. Hetta er óheppið, og avleiðingarnar av hesum kunnu endurtaka seg, nú íløguaætlanir kommunanna og serliga landsins eru víðfevndar fyri árin 2017-20.

Yvirskotið á handilsjavnanum er fyri tíðina størri enn nakrantíð. Ein orsök er betraða býttislutfallið í uttanlandshandlinum við øktum laksaprísnum og minkandi oljuprísnum. Eisini hava størri nøgdin av uppsjóvarfiski ávirkað úrslitið.

Búskaparligu indikatorarnir seinasta hálvárið benda á ein alsamt týðiligari hákonjunktur eyðkendan av lágum arbeiðsloysi, høgum arbeiðsvirkni, nettotilflyting, íbúðartroti í miðstaðarøkinum og búskaparvøkstri. Útlit eru fyri einum lítlum yvirskoti á landsroknskapinum í 2016 og 2017. Búskaparráðið metir, at vóru viðurskiftini annars vanlig, átti landsroknskapurin longu í byrjanini av hesi konjunkturtilgongd at víst eitt stórt yvirskot. Ein av forðingunum fyri hesum hevur verið broytta aldursbýtið, og kemur hendan forðing at vaksa í týðningi næstu árin. Sum nevnt í undanfarnum frágreiðingum skeiklar nýtslan av inntøkunum frá forskattingini av pensjónum til figging av skattalætta myndina av sonnu haldfórisstöðu landsins í langa siktinum.

Kapittul II Inntøkubýti

Logiska meginreglan fyri samsýning til framleiðslufaktorarnar (arbeiðsmegi, vinnukapital og náttúrukapital) er, at samsýning til eina og hvørja tíð verður givin í samsvari við íkast framleiðslufaktoranna til produktivitet í vinnuni (virðisøking pr. arbeiðstíma). Kunnleikin til og vissan um omanfyri nevnda íkast hjá hvørjum einstøkum framleiðslufaktori er sjálvsagt ófullkomin, men meting arbeiðsgevaranna av hesum íkasti verður kortini avgerandi. Eisini kunnu útboðs- og eftirspurnarviðurskifti á einum marknaði fyri framleiðslufaktorar mótvirka hesum nevndu samanhøgum.

Tað ástøðið hevur verið frammi, at búskapar- og samfelagsskipanin hevur tann innbygda eginleikan, at samsýningin til vinnukapitalin veksur skjótari enn búskapurin, og at samsýningin til arbeiðsmegin sostatt ikki megnar at fylgja við. Møguliga er nakað um hetta - síðan figgjarkreppuna hevur hetta gjørt seg galdandi fyri Føroyar.

Árin 2014-2016 eru lónirnar í føroyskum vinnufyrirøkum vaksnar nógv, men virkisvirkotini eru vaksin upp aftur skjótari. Lutfallið millum virkisvirkot og lónir er vaksið úr 30% í 2008 upp í 80% í 2016

sambært framskrivingum. Orsøkin til hesa stóru broyting síðan 2008 eru stóru vinningarnir í uppisjóvarvinnuni og alivinnuni seinastu árin, sum í størri mun eru falnir kapitaláranum í lut.

Eftir roknaðan skatt svaraði føroyska pensjónsuppsparingin í 2015 til 45% av BTÚ. Vanliga verður roknað við, at vinnukapitalurin í einum landi svarar til umleið 300% av BTÚ. Sostatt kunnu vit leysliga rokna við, at føroyskir løntakarar umvegis sínar pensjónsuppsparingar eiga eitt virði, ið svarar til umleið 1/6 av vinnukapitalinum í landinum. Taka vit Danmark sum dømi til sammetingar, verður roknað við, at danska pensjónsuppsparingin í 2015 eftir skatt svaraði til umleið 150% av BTÚ, ið sostatt svaraði til umleið helmingin av vinnukapitalinum á 300% av BTÚ. Danska pensjónsuppsparingin í mun til BTÚ er sostatt meira enn 3 ferðir so stór sum tann føroyska pensjónsuppsparingin í mun til BTÚ. Hetta hevur eisini sín týdning fyri spurningin um javna og ójavna, nevnliga tá komandi føroyskir pensionistar skulu sammeta seg við komandi pensionistar í okkara grannalondum.

Í Føroyum hava vit eitt javnari inntøkubýti enn í grannalondunum sambært gini-lutfallinum, men tó hevur ójavnin verið vaksandi frá 2009-2012. Sambært fimtingslutfallinum er inntøkubýtið í Føroyum javnt sammett við norðurlondini, men tó ger tað seg eisini her galdandi, at ójavnin í Føroyum hevur verið vaksandi árin 2009-2013.

Prosentparturin av fólkinum í fátækraáða í Føroyum er og hevur verið lítil, tá sammett verður við hini norðurlondini, men eisini á hesum parametrinum eru vit í Føroyum versnaði frá 2009 til 2014. Tá viðvíkur fátækragloppinum liggja Føroyar eisini væl fyri í mun til hini norðurlondini.

Kapittul III Fíggjarpolitiskt haldfæri

Tað var á vári 2015, at Búskaparráðið legði fram eina frágreiðing við konsekvens-útrokningum av tí fíggjarpolitisku haldfærisstøðuni hjá almenna geiranum í Føroyum. Tvey ár seinni - á vári 2017 - hevur politiska skipanin onga størri nýskipan sett í verk, sum ávirkar inntøku- ella útreiðslusíðu almenna geirans. Tískil er heldur ikki viðkomandi at dagføra hesar umrøddu konsekvens-útrokningar; onki avgerandi fyri haldfærið sær út til at vera broytt.

Sostatt hava vit eina vissu fyri, at eitt vánaligt fíggjarligt haldfæri hjá almenna geiranum fer at verða ein avbjóðing komandi 20-25 árin. Óvissan snýr seg um, hvat gjørt verður ella ikki frá politikari síðu til tess at mæta hesi avbjóðing.

Gjøgnum Hagstovuna hevur Búskaparráðið fingið gjørt eina nýggja stokastiska fólkatalsframskriving, har tilflytingin seinastu árin er tikin við inn í útrokningarnar. Hetta broytir tó ikki niðurstøðurnar um haldfæristrupulleikan, soleiðis sum hesin varð lýstur í búskaparfrágreiðing á vári 2015. Í mun til tað frammanundan skeiklaða aldurs- og kynsbýtið, ger ein stór tilflyting í nøkur ár (undir einum hákonjunktur) ikki tann stóra munin. Nýggja fólkatalsframskrivingin vísir, at kommunurnar uttanfyri Tórshavn fara at verða sera illa fyri vegna stóru broytingarnar í aldursbýtinum.

Haldfæristrupulleikin er eyðmerktur sum eitt vaksandi glopp millum framtíðar almennu inntøkurnar og útreiðslurnar. Tann strikumyndin, sum vísir tað vaksandi roknskaparliga hallið, tvs. vaksandi munin millum inntøkur og útreiðslur almenna geirans komandi 20-25 árin, er álíkt eini *slisku*. Slisku-líkið vísir, at støðan fer at gerast alsamt verri, um onki verður gjørt. Gera vit eina tilsvarandi strikumynd frá donsku haldfærisútrokningunum, fáa vit eitt mynstur, sum er álíkt eini *heingikoyggju*. Heingikoyggju-líkið vísir, at úrslitið hjá almenna geiranum (inntøkur minus útreiðslur í % av BTÚ) verður minkandi og/ella negatívt fram til umleið 2040, fyri síðani at vaksa stórliga.

Sliskan hjá Føroyum merkir, at tess longri vit koma fram í tíð, tess størri gerst tørvurin eftir peningi at halda uppi almenna geiranum við. Við skatting av pensjónsútgjöldum (tvs. við eftirskatting) hevði peningurin verið tøkur, tá mest brúk varð fyri honum. Við skatting av pensjónsinngjöldum (tvs. við forskatting) er peningurin gjørdur tøkur hjá tí almenna at nýta, tá lutfalsliga minst brúk er fyri honum. Forskattingin fíggjaði heldur ongan skattalætta; hesin var ófíggjaður.

Vanliga verður roknað við, at ein produktivitetsvøkstur í vinnuni ber við sær ein reallønarvøkstur í vinnuni og síðani ein tilsvandi reallønarvøkstur hjá fólki í almennari tænastru. Útrokningar Búskaparráðsins av fíggarliga haldføri almenna geirans bygdu á hesa fortreyt. Ein produktivitetsvøkstur í vinnuni skapar sostatt grundarlag fyri øktum skattainntøkum, men hinvegin elvir hetta eisini til ein tilsvandi størri rakstrarkostnað í almenna geiranum. Bert í tann mun produktivitetsvøkstur eftir eina vinnugreinaliga tillaging veksur um arbeiðsvirknið (tvs. skapar nýggj skattgjaldandi arbeiðspláss, serliga í privata vinnugeiranum), gevur hann íkast til betri fíggarligt haldføri.

Tann haldførisavbjóðing, ið Føroyar hava, ger tað uppafur meira umráðandi ikki framhaldandi at reka ein konjunkturviðgangandi politik. Sama er galdandi, hvat viðvíkur ynskinum um ein sjálvberandi búskap í Føroyum.

Kapittul I: Konjunkturmeting várið 2017

I 1 Inngangur um konjunkturmeting við hövuðstølum

Búskaparráðið og Hagstovan hava í felag mettt um vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum árinum 2014-2018. Í hesum sambandi hevur verið nýttur ein búskaparmyndil, sum er mentur í Landsbankanum og á Hagstovuni, og sum fer at verða viðlíkahildin av Hagstovuni, Landsbankanum og Búskaparráðnum. Sum ílag (input) fyri myndlanýtsluni liggja tær metingar Búskaparráðsins og Hagstovunnar av einstøku lutunum í búskapargongdini, sum greitt er frá seinni í hesi frágreiðing í teksti, talvum og myndum.

Fyri árinum 2015 og 2016 byggir myndilin m.a. á eina skipaða eftirviðgerð av lønartølunum frá Elektron og lønartølunum sambært virkisroknskapunum, og eisini á søguliga lutfallið millum restinntøkur og lønarinntøkur í bruttofaktorinntøkuni. Tá støddin av BTÚ í leypanði prísnum er vorðin mettt, verða eftirspurnar-/útreiðslupartarnir av BTÚ (nýtsla, íløg og nettoútlutningur) mettir sambært teimum indikatorum, sum Búskaparráðið og Hagstovan hava savnað við greiningum av taltifari og samrøðum við persónar og stovnar, ið kunnu roknast at hava góðan varhuga av, hvat ið gongur fyri seg í føroyska búskapinum.

Fyri árið 2017 og 2018 eru framskrivingarnar grundaðar á broytingar í eftirspurnar-/útreiðslupørtunum av BTÚ, og á samanhingir í eini input-output talvu. Almenn nýtsla og almennar íløgur eru ásett samsvarandi almennum fíggarætlanum og egnum metingum. Privat nýtsla og íløgur eru ásett sum lutföll í mun til ávíkavist tøka inntøku og samlað BTÚ. Nettoútlutningurin er ásettur í samsvari við gjørdar metingar. Sjálvsagt eru óvissur knýttar at slíkari meting av framtíðargongdini. BTÚ-tølini fyri 2014-18 mugu sostatt metast og nýtast við neyðugum fyrivarnum.

Umframt nýtslu av nevnda búskaparmyndli, sum greitt frá omanfyri, hevur konjunkturmetingin við sær eina greining av dagfórdu hagtølunum viðvíkjandi teimum mest týðandi tættunum í búskapargongdini. Vit meta, at ein slík greining av dagfórdu tølum kann bera í bætufloka fyri óvissuni, ið altíð vil vera tengd at eini framskriving, sum er grundað á ein búskaparmyndil.

Tekstkassi 1:

Skipan av konjunkturfrágreiðingini í avsnitt

Konjunkturfrágreiðingin er skipað í avsnitt eftir eftirspurnar- ella útreiðslupørtunum av BTÚ. Eftirspurningurin eftir vørum og tænastrum kemur frá tveimum síðum: frá innlandi sum eftirspurningur til nýtslu og íløgur¹ og frá útlandi sum eftirspurningur eftir útlutningi. Innflutningurin er partur av innlendis eftirspurnarpørtunum og fevnir eisini um nýtslutilfar í framleiðsluni. Innflutningurin drigin frá útlutninginum gevur nettoútlutningin. BTÚ er sostatt samansett av hesum eftirspurnarpørtum: privat nýtsla plus privatar íløgur plus almenn nýtsla plus almennar íløgur plus útlutningur minus innflutningur.

Innihaldið á komandi síðum er ein samanfating av hesum greiningum og metingum av vinnuligu og samfelagsbúskaparligu gongdini, og samanfatingin fevnir um innlendskan og útlendskan eftirspurning, herundir útlutning og innflutning, og um gongdina í privatu og almennu nýtsluni og íløgnum. Hugt verður eisini eftir strukturellu gongdini í vinnugeirunum (primerum, sekunderum og tertierum vinnum), í fólkatalinum og í laksa- og oljuprísunum seinastu árinum.

Hesar greiningar av konjunktur-gongdini og strukturellu gongdini geva síðani íkastini til eina heildarmeting av búskapargongdini, ið við búskaparligu myndlanýtsluni verður samanfatað sum metti vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum frá 2014 til 2018.

***

Gongdin í føroyska búskapinum seinastu árinum hevur verið óvanlig vegna laksa- og oljuprísir, uppisjóvarnøgdur og landskassahall í hákonjunkturi. Hetta hevur gjørt tað trupult at gjørt stuttsiktaðar forsagnir. Búskaparráðið hevur endurmettt vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum fyri árinum 2014-2017. Ráðið

¹ Munurin millum nýtslu og íløgur er, at íløgur sum meginreglu hava eina livitíð uppá meira enn 1 ár.

metir nú vøksturin fyri 2014, 2015 og 2017 at vera nakað hægri enn mett í frágreiðing ráðsins frá í heyst, meðan vøksturin fyri 2016 nú verður mettur eitt vet lægri.

Talva I 1 niðanfyrir vísir BTÚ býtt á útreiðslupartar í leypandi prísnum í 2011, og talvan vísir eisini staðfestu og mettu vakstrar-ískoytini til BTÚ-vøksturin í leypandi prísnum² í ávikavist 2012-2013 og 2014-2018.

Av talvuni síggja vit, at í 2014 stavar metti vøksturin uppá 6,4% í BTÚ frá eftirspurningi úr útlondum (nettoútlutninginum), og sostatt ikki frá innlenskum eftirspurningi. Gongdin í almennari og privatari nýtslu og íløgum kann tí ikki forklára vøksturin hetta árið.

Fyri árið 2015 verður roknað við einum vøkstri í BTÚ uppá 8,0% í ársins prísnum. Væntandi stavar hesin vøkstur í hvøvðsheitum frá innlenskum eftirspurningi.

Fyri árið 2016 verður roknað við einum vøkstri í BTÚ uppá 7,8% í ársins prísnum. Væntandi stavar hesin vøkstur bæði frá innlenskum og útlenskum eftirspurningi.

Fyri árið 2017 er vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum mettur til 6,9%, sum allur stavar frá innlenskum eftirspurningi.

Fyri árið 2018 er vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum mettur til 4,4%, sum allur stavar frá innlenskum eftirspurningi.

Broyttu metingarnar av búskaparvøksstrinum árinum 2014-2017 (í mun til metingarnar gjørdar á heysti 2016) stava frá nýggjum fortreytum, ið lagdar hava verið inn í áðurnevnda búskaparmyndil. Broytingarnar í fortreytunum snúgvá seg um avleiðingar av prísfallinum á olju og nýggjar metingar av útlutninginum av tænastrum.

Bruttotjóðarúrtøkan býtt á eftirspurnar-/útreiðslupartar

í leypandi prísnum og %-vísa árliga vakstrarískoytið til BTÚ-vøksturin

Talva I 1

2011: Mið DKK; 2012-2018 Vakstrarískoytið, %	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Privat nýtsla	7.438	0,7%	0,7%	2,7%	3,0%	3,0%	3,6%	2,5%
Almenn nýtsla	4.174	0,4%	1,0%	0,1%	0,4%	1,9%	1,1%	0,4%
Privatar íløgur	1.300	10,1%	-1,0%	-2,7%	3,3%	-1,2%	2,0%	1,6%
herav innlendis framleiddar íløgur	1.076	2,1%	1,3%	1,3%	2,0%	0,9%	0,8%	1,6%
Goymslubroytingar	251	0,6%	-2,2%	-0,3%	-0,3%	0,0%	0,0%	0,0%
Almennar íløgur	891	0,4%	0,6%	0,1%	1,4%	0,4%	0,3%	1,1%
Allar íløgur uttan goymslubroytingar	2.191	10,5%	-0,4%	-2,6%	4,7%	-0,7%	2,2%	2,7%
Innlenskur eftirspurningur	14.055	12,2%	-0,8%	-0,2%	7,8%	4,2%	6,9%	5,5%
Útlutningur í alt	6.521	1,2%	5,7%	4,2%	1,6%	6,6%	4,5%	1,4%
Vøgur	5.407	0,8%	4,3%	1,8%	3,1%	6,6%		
Tænastur	1.114	0,4%	1,4%	2,4%	-1,5%	0,0%		
Eftirspurningur tilsamans (uttan innflutning)	20.575	13,3%	4,9%	4,0%	9,4%	10,8%	11,4%	6,9%
Innflutningur íalt	7.321	10,4%	-2,7%	-2,4%	1,4%	3,0%	4,6%	2,5%
Vøgur	5.095	10,4%	-3,0%	-2,2%	0,6%	2,8%		
Tænastur	2.226	0,0%	0,4%	-0,2%	0,8%	0,2%		
Nettóútlutningur (útlenskur eftirspurn.)	-801	-9,2%	8,3%	6,6%	0,2%	3,6%	0,0%	-1,1%
BTÚ (innl. eftirsp. + netto útlut.)	13.254	3,0%	7,5%	6,4%	8,0%	7,8%	6,9%	4,4%
Bruttotjóðarúrtøkan	13.254	13.650	14.678	15.622	16.871	18.189	19.439	20.289

Viðm.: Innlendis framleiddar íløgur merkir íløgur uttan innflutt skip og flogfør

Kelda: Hagstova Føroya til og við 2013, árinum 2014-2018 eru metingar hjá Búskaparráðnum og Hagstovuni í felag

Frágreiðingar um útrokningarhátt fyri vakstrarískoyti eru at finna í frágreiðing Búskaparráðsins á vári 2016 á síðu 11.

² Búskaparvøksturin (BTÚ-vøksturin) verður í Føroyum uppgivin í leypandi prísnum av tí, at BTÚ í Føroyum ikki verður uppgjørt í føstum prísnum. BTÚ-vøksturin aðrastaðni verður roknaður av BTÚ-uppgjørdum í føstum prísnum. Føroysku vakstrartølini kunnu tí ikki sammetast við útlensku vakstrartøl.

Talva I 2 vísir gongdina í teimum einstøku eftirspurnarpørtunum í prosent av BTÚ árinum 2011-2018. Vit síggja, at almenna og privata nýtslan er støðug og sveiggjar millum 74-88% av BTÚ hesi árinum. Fyri árinum 2013-2018 vera innlendis framleiddar íløgur mettar at vera vaksandi. Eisini sæst at innflutningurin minkar sum prosent av BTÚ frá 2012 til 2016.

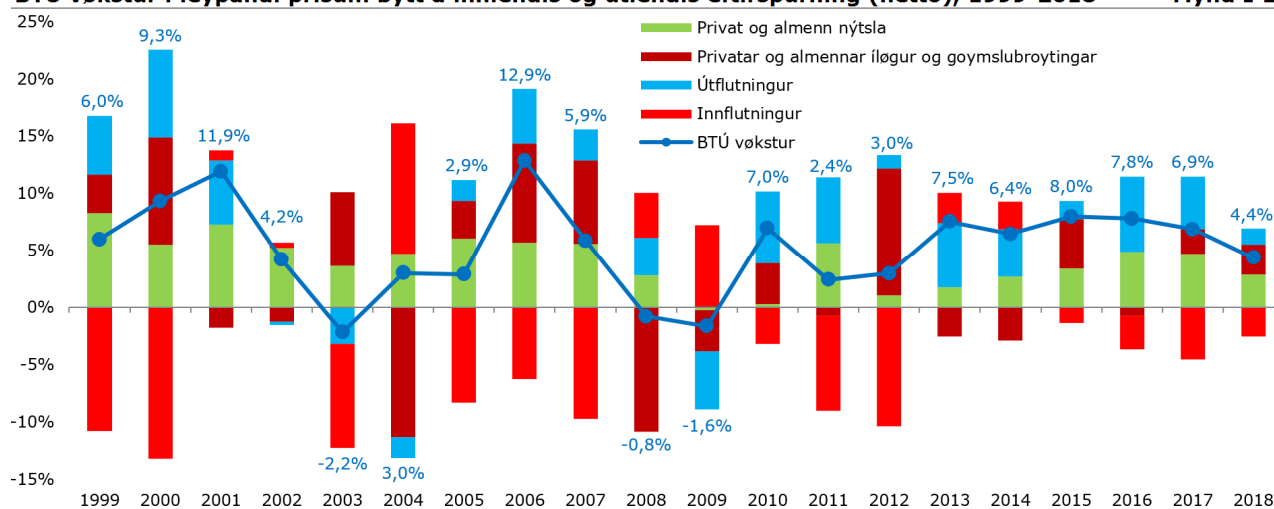
BTÚ býtt á eftirspurnar-/útreiðslupartar í % av BTÚ árinum 2011-18 (leypanði prísir)	Talva I 2							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Privat nýtsla	56,1%	55,1%	52,0%	51,3%	50,3%	49,4%	49,6%	49,9%
Almenn nýtsla	31,5%	30,9%	29,7%	28,0%	26,3%	26,1%	25,5%	24,8%
Privatar íløgur	9,8%	19,3%	17,1%	13,5%	15,5%	13,3%	14,3%	15,2%
herav innlendis framleiddar íløgur	8,1%	9,9%	10,4%	11,0%	12,0%	12,0%	12,0%	13,0%
Goymslubroytingar	1,9%	2,4%	0,2%	-0,1%	-0,3%	-0,3%	-0,3%	-0,3%
Almennar íløgur	6,7%	6,9%	7,0%	6,7%	7,5%	7,3%	7,1%	7,8%
Allar íløgur uttan goymslubroytingar	16,5%	26,3%	24,1%	20,2%	23,0%	20,7%	21,4%	23,1%
Innlendskur eftirspurningur	106,0%	114,8%	106,0%	99,4%	99,3%	95,9%	96,2%	97,5%
Útflutningur í alt	49,2%	48,9%	50,8%	51,6%	49,3%	51,8%	52,7%	51,9%
Vøkur	40,8%	40,4%	41,6%	40,7%	40,6%	43,8%		
Tænastur	8,4%	8,5%	9,2%	10,9%	8,7%	8,0%		
Eftirspurningur tilsamans (uttan innflutning)	155,2%	163,7%	156,8%	151,1%	148,5%	147,8%	149,0%	149,4%
Innflutningur íalt	55,2%	63,7%	56,8%	51,1%	48,5%	47,8%	49,0%	49,4%
Vøkur	38,4%	47,4%	41,3%	36,7%	34,5%	34,6%		
Tænastur	16,8%	16,3%	15,5%	14,4%	14,0%	13,2%		
Nettóútflutningur (útlendskur eftirspurn.)	-6,0%	-14,8%	-6,0%	0,6%	0,7%	4,1%	3,8%	2,5%
BTÚ (innlendskur eftirsp. + netto útflutningur)	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Bruttotjóðarúrtøkan (mið DKK)	13.254	13.650	14.678	15.622	16.871	18.189	19.439	20.289

Kelda: Hagstova Føroya til og við 2013, árinum 2014-2018 eru metingar hjá Búskaparráðnum og Hagstovuni í felag

Mynd I 1 niðanfyrir vísir vøksurin í BTÚ í leypanði prísnum býttan á innlendskan og útlendskan eftirspurning.

Síðan 2010 hevur føroyski búskapurin í leypanði prísnum verið í stórum vøkstri aftaná negativan vøksur í 2008 og 2009.

BTÚ vøksur í leypanði prísnum býtt á innlendis og útlendis eftirspurning (netto), 1999-2018 Mynd I 1

Kelda: Hagstovan, 2014-2018 er framroknað við búskaparmyndli hagstovunnar

Hagstovan ger ikki tjóðarroknaskapin upp í føstum prísnum. Givið er tó, at stórir partur av BTÚ-vøksrinum í leypanði prísnum seinastu árinum stavar frá prísbroyingum á útlendskum marknaðum, og at roknaði vøksurin í BTÚ í føstum prísnum (realvøksurin í BTÚ) vildi verið nógv lægri enn roknaði BTÚ-vøksurin í leypanði prísnum. Stórir prís-vøksur hevur eitt nú verið á útfluttum laks síðan 2013 og prís-lækking á olju síðan 2014. Hetta hevur borið við sær eina fyri Føroyar fyrimunarliga betring av

býtislutfallinum í uttanlandshandlinum. Øvugt hevur gongdin í makrelfiskiskapinum verið, at nøgdin eru øktar tey seinnu árinum, meðan prísirnir hava verið nøkulunda støðugir.

Um roknað varð í føstum prísnum, vildu einans broytingar í nýttu oljunøgdunum og broytingar í útfluttu laksa- og makrelnøgdunum talt við í fastprís-uppgerðini. Fyri 2013 stávaði til dømis nærum helvtin av BTÚ-vøkstrinum uppá 7,5% frá alivinnuni, og hesin vøkstur stávaði aftur frá prishækkingum í útflutninginum av alifiski (og ikki frá tøkunøgdini, ið fall).

Tekstkassi 2:

Uppgerð av BTÚ í leypanði prísnum og ikki í føstum prísnum

Í Føroyum gera vit bert BTÚ upp í leypanði prísnum. Hetta merkir, at vit í Føroyum ikki kenna reala búskaparvøksturin, sum er árligi vøksturin í BTÚ í føstum prísnum. Útrokningin í føstum prísnum vísir reala (nøgðarlaga) búskaparvøksturin. Hesin gevur ábendingar um produktivitetsvøksturin í búskapinum. Vit noyðast tí at halda okkum til BTÚ í leypanði prísnum, tá vit (í kapittul I í frágreiðingini) skulu meta um framtíðar búskapargongdina í tí stutta siktinum.

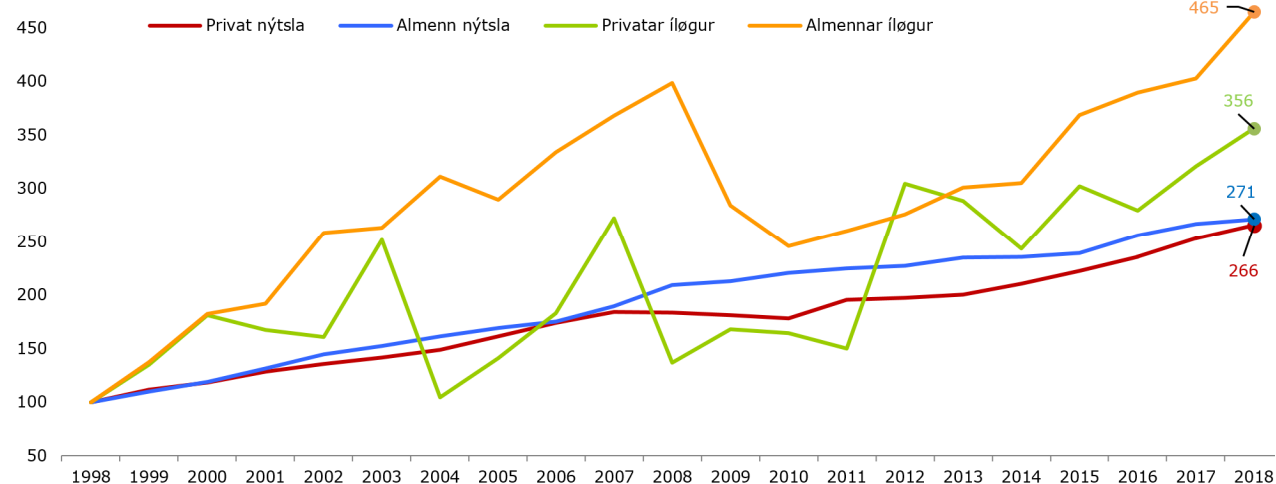
At meta um framtíðar gongdina í BTÚ í leypanði prísnum er uppافتur truplari enn at meta um BTÚ-gongdina í føstum prísnum. Harumframt hevur talið fyri vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum eitt avmarkað nýtsluvirði. Prísgongdir í uttanlandshandlinum (innflutningi og útflutningi) hava seinnu árinum stórliga ávirkað uppgjørda BTÚ-ið í leypanði prísnum. At gera metingar av framtíðar prísgongdum í m.a. uttanlandshandlinum er sera trupult, og hetta ger eisini metingina av BTÚ-vøkstrinum í leypanði prísnum meira óvissa. Ein uppgerð av BTÚ-vøkstrinum í føstum prísnum hevði gjørt tað møguligt at mett um trendin í búskapargongdini í langa siktinum og sveiggini rundan um hendan trend í stutta siktinum. Ein slík uppgerð hevði eisini minkað um óvissuna í metingunum, tí vit tá kundu sæð burtur frá prísbroytingum í m.a. uttanlandshandlinum.

I 1.1 Eftirspurningurin

Mynd I 2 vísir gongdina í innlendis eftirspurnarpørtunum (nýtisluni og íløgnum) síðan 1998 og mynd I 3 gongdina í útflutningi, innflutningi, nettoútflutningi, BTÚ og brúkaraprístalinum síðan 1998. Tølini í báðum myndunum eru vísitøl við 1998 sum grundári.

Gongdin í innlendis eftirspurnar pørtum 1998-2018, indeks 1998=100

Indeks 1998 = 100

Kelda: Hagstovan og Búskaparráðið

Mynd I 2

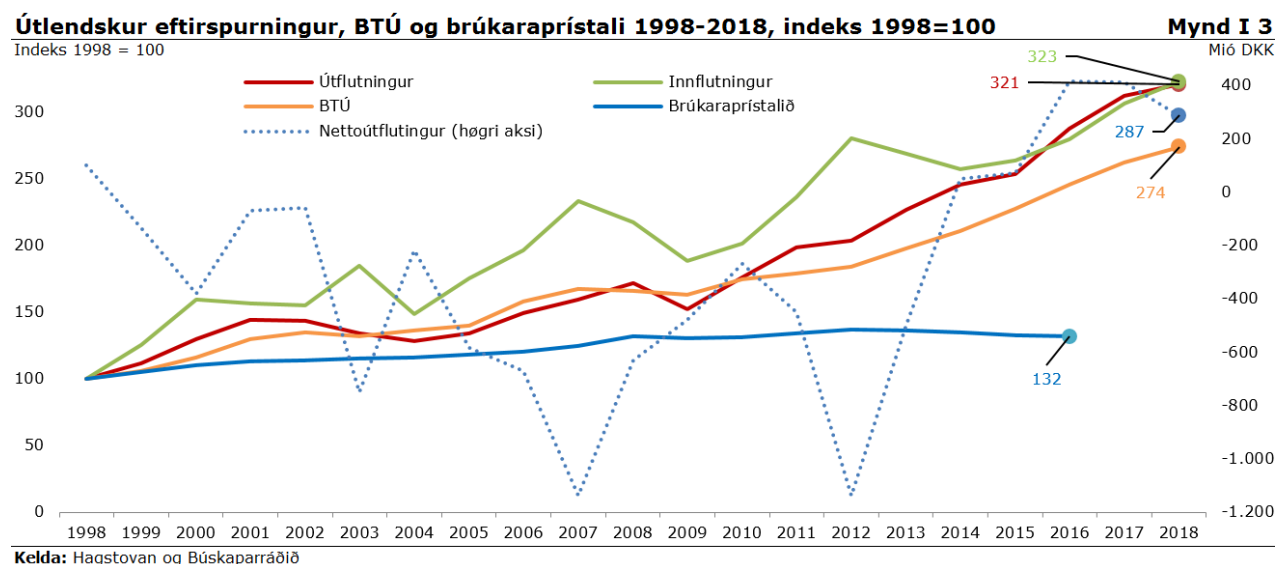
Av mynd I 2 sæst, at almenna nýtlan hevur verið tann mest støðugi parturin av innlendis eftirspurninginum, og næst eftir henni í støðufesti er privata nýtlan.

Hinvegin eru privatu og almennu íløgurnar tann mest sveiggjandi parturin av innlendis eftirspurninginum. Mynd I 2 vísir fyri almennu íløgurnar ein stóran vøkstur fram til 2008, har tað síðani hendi ein stór minking í almennu íløgnum. Samstundis sær tað út til, at tann vøksturtilgongd fyri almennu íløgurnar, sum hendi fram til 2008, endurtekur seg frá 2010 og frameftir.

Almennu íløgurnar hava sostatt verið konjunkturviðgangandi, og hevir almenni geirin sostatt økt um sveiggini í búskapargongdini. Í frágreiðing Búskaparráðsins á heysti 2015 varð í kapittul II hugt at íløguaetlanunum hjá almenna geiranum, og meting varð gjørd av, hvørt søgan við konjunkturviðgangandi almennum íløgum fór at endurtaka seg í komandi árum. Búskaparráðið roknar tað sum óheppið, at almenna íløgugongdin í so stóran mun er konjunkturviðgangandi. Almennu íløgurnar hava seinastu 20 árin havt tvey stór uppgangandi sveiggj og eitt stórt niðurgangandi sveiggj, og sveiggini hava týðuliga samsvarað við konjunkturgongdina.

Privatu íløgurnar hava eisini verið sveiggjandi, men ein stórur partur av hesum íløgnum hevir verið innflutningur av útlenskt bygdum skipum, flogførum og vindmyllum. Íløgur av hesum slag leggja ikki stórt eftirspurnartrýst á føroyska arbeiðsmarknaðin. Sammett við almennu íløgurnar hava privatu íløgurnar havt týttari, men eisini minni, sveiggj.

Mynd I 3 vísir gongdina í útlenskum eftirspurningi, BTÚ og brúkaraprístali. Av myndini sæst, at útflutningurin, innflutningurin og BTÚ í leypandi prísnum eru vaksin stórliga seinna árin. Myndin bendir eisini á, at ein realvøksur er hendur í BTÚ við tað, at vøksurin í brúkaraprístalinum er nógv minni enn vøksurin í hinum støddunum. Støddina á hesum móguliga realvøksstri kenna vit tó ikki, tí føroyska BTÚ-ið verður sum áður nevnt ikki gjørt upp í føstum prísnum.

Privatar íløgur í skip, flogfær og vindmyllur síggjast aftur í innflutningstølunum í mynd I 3 sum stór sveiggj í innflutningi, og samsvara hesi sveiggj við sveiggini í privatu íløgnum í mynd I 2. Tá BTÚ verður gjørt upp, verður innflutningurin drigin frá útflutninginum fyri at finna talið fyri nettoútflutningin.

Annars hevir nettoútflutningurin av vørum og tænastrum (høgrí ásur) verið negativur burtursæð frá árunum 1998 og 2014-2016 (og 2017-2018). Øll hini árin síðan 1998 hevir nettoútflutningur Føroya verið negativur. Orsøkin til, at hetta ber til, er heildarveitingin úr Danmark og lønarinntøkur úr útlandum, sum gera sítt til at geva eitt yvirskot á gjaldsjavnanum. Samstundis ger heildarveitingin, at almenna nýtslan í Føroyum í % av BTÚ oftast er størri enn í londunum, vit vanliga sammeta okkum við. Sama er galdandi fyri lønarinntøkur úr útlandum; hesar viðvirka eisini til, at privata nýtslan í % av BTÚ oftast er størri enn í londunum, vit vanliga samanbera okkum við³.

Søguliga hava stórar niðurgongdir í føroyska búskapinum ofta stavað frá stórum føllum í útflutninginum (útlenskum eftirspurningi), og hava hesi føll ávirkað úrslitini hjá almenna geiranum. Eisini hava hesi føll ávirkað inntøkurnar í útflutningsvinnunum, sum aftur ávirka arbeiðsvirknið og inntøkur í teimum vinnum, ið framleiða til innlenskan eftirspurning.

³ Sí Búskaparráðið, búskaparfrágreiðing á heysti 2013 á síðu 41.

Omanfyri nevnda 'regla' er tó ikki uttan undantak. Undir kreppuni síðst í áttatiárunum og fyrst í nítiárunum skapti privat og alment íløguvirksemi og lánsveitingar, óheft av útflutninginum, stór sveiggi í búskapargongdini. Seinni í tilgongdini minkaði útflutningurin eisini stórliga. Hetta mynstrið endurtók seg eisini árin undan fíggjarkreppuni, sum var í 2007-2009. Privata nýtslan sum partur av BTÚ fall árin 2008-2010. Vegna støddina á privatuni nýtsluni í mun til BTÚ virkar eitt sovorðið fall ógvusligt á búskapin. Almennu íløgurnar minkaðu stórliga í 2009-2010, og hevði hetta eisini eina tálmandi ávirkan á búskapargongdina.

I 1.2 Haldførið og tað langa siktið

Frammanfyri standandi viðmerkingar snúgv seg um tey hagtøl, ið lýsa stuttíðargongdina í búskapinum. Hesi hagtøl geva eina ávísa grund til bjartskygni um gongdina í tí stutta siktinum.

Sum nevnt í undanfarnum frágreiðingum eru tað onnur tøl, sum lýsa langtíðargongdina í búskapinum. Ein greining av hesum hagtølum varð gjørd í frágreiðingini hjá Búskaparráðnum á vári 2015, og niðurstøðan var, at føroyski búskapurin ikki var haldførur uppá longri sikt. Tað vil siga, at almennu útreiðslurnar í longdini vegna gongdina í fólkatálinum og fólkatálsamansetingini fara at vaksa meira enn almennu inntøkurnar. Tilmælið frá Búskaparráðnum hevur tískil verið, at hitt almenna beinanvegin eigur at planleggja nýskipanir og vinnupolitisk tiltøk, ið styðja upp undir eina konsolidering av tí almenna búskapinum. Tey tiltøk, sum landstýrið hevur framt í seinastuni, hava ikki havt stórvegis ávirkan á fíggjarliga haldførið. Eitt nú hevur flyting av pensjónsútreiðslum frá landi til AMEG ikki nakra ávirkan á haldførið hjá almenna geiranum; hetta er bara ein flyting innan almenna geiran.

Tølini, sum lýsa langtíðargongdina í búskapinum, broytast ikki so nógv árliga (í stutta siktinum), men broytingarnar eru støðugar og tí stórar yvir eitt longri áramál (í tí langa siktinum). Vegna lutfalsliga lítlu árligu broytingarnar kann tað sostatt vera freistandi at síggja burtur frá hesum tølum, men eigur hetta ikki at verða undirmett.

Í Føroyum eru vit í stóran mun ávirkaði av demografisku broytingunum. Hesi viðurskifti verða meira umrødd í kapittul III.

I 1.3 Bústaðarmarknaðurin

Mynd I 4 vísir gongdina í húsaprísum og brúkaraprísum sum skrásett av Eik banka. Hagtølini geva tó ikki eina heilt neyva mynd av prísgongdini. Eitt nú eru íbúðir ikki við í hagtølunum, og harafturat eru einans hús við grundøkjum millum 250 og 1000 fermetrar tald við.

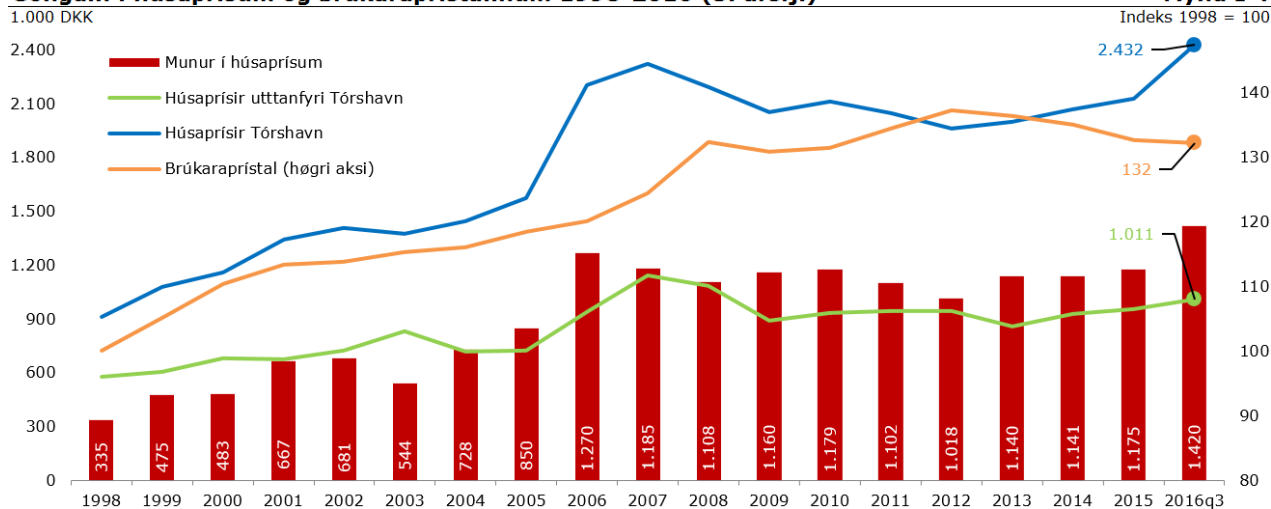
Av myndini sæst, at eitt slag av 'bløðru' varð blást upp fram til 2007, sum síðani brast. Bløðran vísti seg serliga í húsaprísum í Tórshavnar kommunu, men var tó ikki so stór sum eitt nú í Danmark.

Prísirnir á húsum í Tórshavn hava verið vaksandi síðan 2012, og teir eru nú á hægri støði enn prísirnir í 2007. Munurin millum húsaprísir í Tórshavn og aðrastaðni í Føroyum vaks sera nógv í 2006, og hevur ein prísmunur upp á eina góða millión krónur hildið sær fram til 2016, tá prísmunurin fór upp á næstan 1,5 mió. kr.

Prísurin á íbúðum, ið sum áður nevnt ikki eru við í hagtølunum handan mynd I 4, er vaksin nógv meira enn prísurin á sethúsum.

Gongdin í húsaprísnum og brúkaraprístalinum 1998-2016 (3. ársfj.)

Mynd I 4

Kelda: Hagstovan og Eik

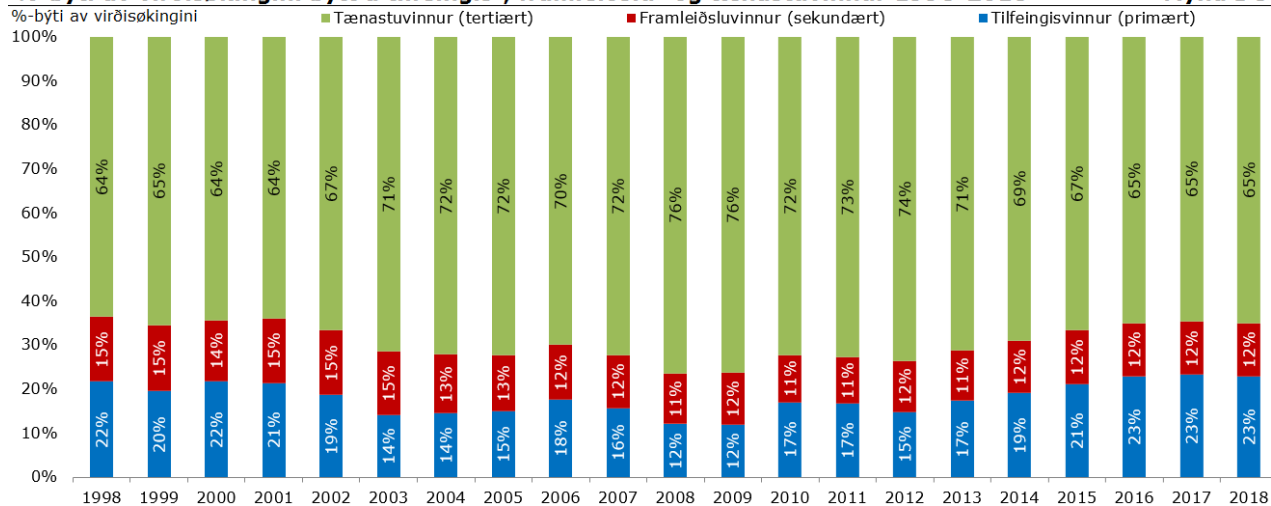
Prísvøksturin er grundaður á lægri rentu og størri eftirspurningi, serliga eftir íbúðum í Tórshavnar økinum. Vandí er fyri, at ein politisk fokusering uppá stutta sikið saman við einum konjunkturviðgangandi almennum íløgupolitikki kann leiða til uppافتur størri príshækkingar á fastognarmarknaðinum í hvúdsstaðarøkinum komandi árin.

I 1.4 Vinnuviðkomandi bygnaðarbroytingar

Samstundis sum figgjarkreppan hevur havt síni árin á búskapargongdina í Føroyum, eru stórar bygnaðarlígar broytingar farnar fram í føroyska búskapinum. Eitt er, at fólkasamansetingin er broytt; nakað annað er, at vinnugreinabýtið er broytt, og at útflutningsmynstur og marknaðarlond Føroya eisini eru broytt.

%-býti av virðisøkingini býtt á tilfeingis-, framleiðslu- og tænastruvinnur 1998-2018

Mynd I 5

Viðm.: Árin 2014 til 2018 eru framrøkingar gjørdar til frágreiðingina mars 2017

Kelda: Hagstovan

Mynd I 5 vísir gongdina í virðisøkingini býtt á tilfeingis-, framleiðslu- og tænastruvinnur. Gongdin hevur verið eitt sindur øðrvísi enn í grannalondunum, har tertieru vinnunar eru vaksnar og tilfeingisvinnurnar minkaðar, og somuleiðis framleiðsluvinnurnar. Síðani 2009 er føroyska tilfeingisvinnan (primera vinnan, tvs. serliga uppsjóvarvinnan og alivinnan) vaksin nógv lutfalsliga, meðan framleiðsluvinnan (sekundera vinnan) er stagnerað og tænastruvinnan (tertiara vinnan) minkað lutfalsliga.

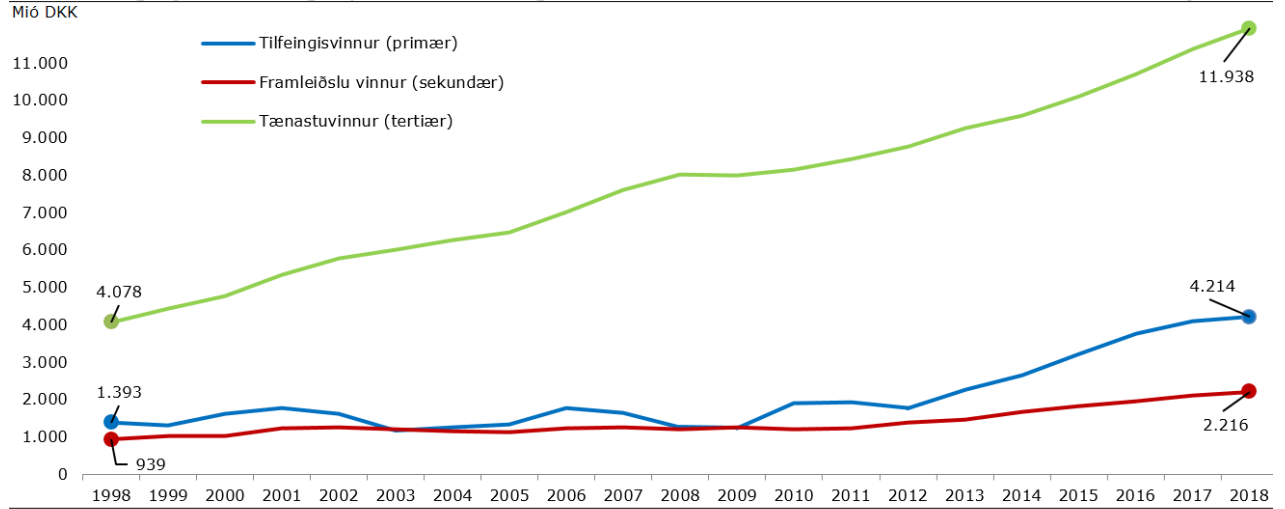
Ein orsök til hesa gongdina er gongdin í ali- og uppsjóvarvinnuni, og harvið í útlenska eftirspurninginum, sum sostatt í stóran mun hevur borið fram vøksurin í búskapinum nøkur av seinastu

árunum. Spurt kann verða, um hendan gongdin kann halda fram og hvønn týðning tað hevur, at tertiervinnan ikki lutfalsliga veksur eins og í teimum londum, vit vanligu sammeta okkum við. Hetta kann eisini hava týðning fyri tilflytingina til Føroya; flestu møguligu tilflytarar til Føroya við útbúgving úr útlandum leita helst eftir arbeiði innan tertiæru vinnuna.

Virðisøking býtt á tilfeingis-, framleiðslu- og tænastruvinnur í mió. kr. 1998-2018

Mynd I 6

Viðm.: Árin 2014 til 2018 eru framrokningar gjørdar til frágreiðingina mars 2017

Kelda: Hagstovan

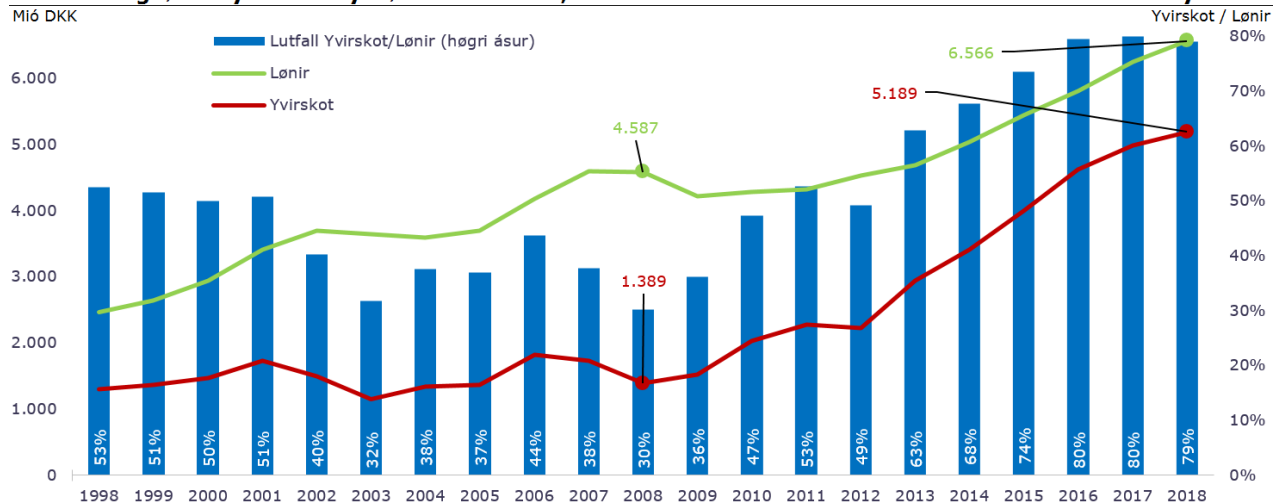
Virðisøkingin býtt á tilfeingis-, framleiðslu- og tænastruvinnur er víst í mynd I 6 omanfyri. Her síggja vit, at ein stórus vøksur í leypanði prísnum hevur verið í tænastruvinnum (tertiærum vinnum) síðan figgjarkreppuna, meðan tann tilsvarandi vøksurin innan tilfeingisvinnuna (primeru vinnuna) hevur verið uppafstur størri. Tilfeingisvinnan er eyðkend við sínum størri sveiggjum í virðisøkingini yvir ár.

Framleiðsluvinnan (sekundera vinnan) er vaksin spakuligast; vøksurin hevur tó tikið størri dik á seg síðan 2012, men hevur tó verið nógv minni enn í tilfeingisvinnuni (primeru vinnuni).

Mynd I 7 niðanfyri vísir gongdina í virkisvirkoti og lønum í vinnufyrirøkum⁴ í mió. kr. Eisini er roknað lutfallið millum virkisvirkot og lønir. Myndin tekur við framroknað tøl fyrri árin 2014 til 2018.

Yvirskot og lønir fyrri vinnufyrirøkum í mió. kr., 1998-2018

Mynd I 7

Viðm.: Árin 2014 til 2018 eru framrokningar gjørdar til frágreiðingina mars 2017

Kelda: Hagstovan

⁴ Hetta eru allar lønir uttan tær í almennu fyrisingini og í figgjarfyrirøkum

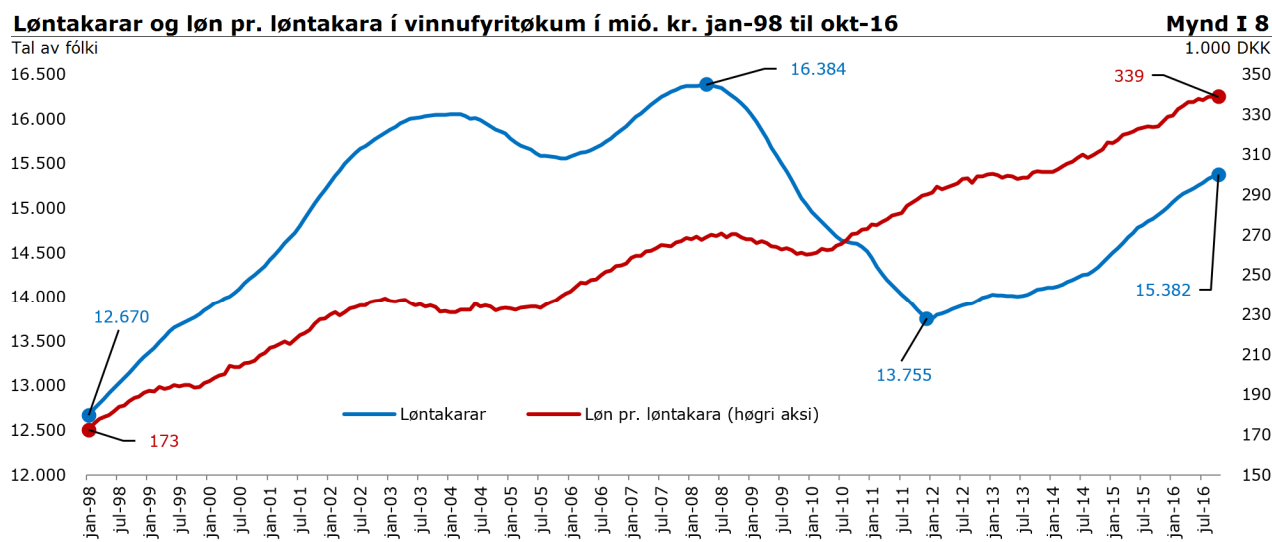
Vit síggja, at lønirnar í vinnufyrirøkum vuku nógv fram til fíggjarkreppuna í 2007-08, harnæst fullu tær og vóru í 2013 einans góðar 100 mió. kr. størri enn í 2008. Hetta svarar til ein vøkstur uppá 2,3%, ið umboðar eitt fall í realum virði av lønum⁵.

Yvirskot í vinnufyrirøkum stóð stórt sæð í stað frá 1998 fram til 2008, men er vaksið stórliga síðan 2008. Talan er nærum um eina fýrafalding í virkisvirskoti, úr 1.389 mió. kr. í 2008 uppí 5.189 mió. kr. í 2018.

Lutfallið millum virkisvirskot og lønir veksir stórliga síðani 2008, úr 30% í 2008 uppí 79% í 2018. Orsøkin til hesa lutfalsliga stóru broyting síðan 2008 eru stóru vinningarnir í uppisjóvar- og alivinnuni seinastu árinum, sum ikki eru falnir løntakarunum í allari vinnuni í lut, men mest kapitalánarunum. Ánararnir av nátturutilfeingiskapitalinum sum føroysk felagsogn ella lunnindi hava eisini verið við skerðan lut.

***

Mynd I 8 vísir talið av løntakarum og roknaða løn pr. løntakara í vinnufyrirøkum⁶ frá januar 1998 til oktober 2016. Strikumyndinirnar byggja á útrokningar av leypandi 12 mánaðar miðal, sí tekstkassa 3 undir avsnitti I 3.1.

Myndin vísir, at stór sveiggj hava verið í løntakaratalinum í vinnufyrirøkum í tíðarskeiðnum 1998 til 2016. Ein stórus vøkstur var fram til 2004, eitt lítið fall í 2005, aftur vøkstur í 2007-08 og síðani eitt fall fram til januar 2012. Eftir januar 2012 hevur aftur ein vøkstur verið í løntakaratalinum í vinnufyrirøkum. Hesin vøksturin hevur serliga verið stórus síðani miðskeiðis í 2014.

Roknað løn pr. løntakara í vinnufyrirøkum er vaksin síðani 1998. Strikumyndin í mynd I 8 vísir nøkur sveiggj, ið hanga saman við konjunkturgongdini. Myndin bendir á, at reallønir og produktivitetur í vinnufyrirøkum eru vaksin nevnivert síðan 1998.

Mynd I 7 vísti, at samlaðu lønargjaldingarnar í vinnufyrirøkum stóðu nærum í stað frá 2008 til 2013. Øvugt vísir mynd I 8, at roknað løn pr. løntakara í vinnufyrirøkum er vaksin nógv í sama tíðarskeiði. Vísandi til mynd I 7 er tað sostatt ikki tann einstaki løntakarinn, ið hevur fingið minni í løn, men talið av løntakarum í vinnufyrirøkum, sum er nógv minkað fram til 2013, sí mynd I 8. Tí verður meira løn til hvønn, tá miðaltalið verður roknað.

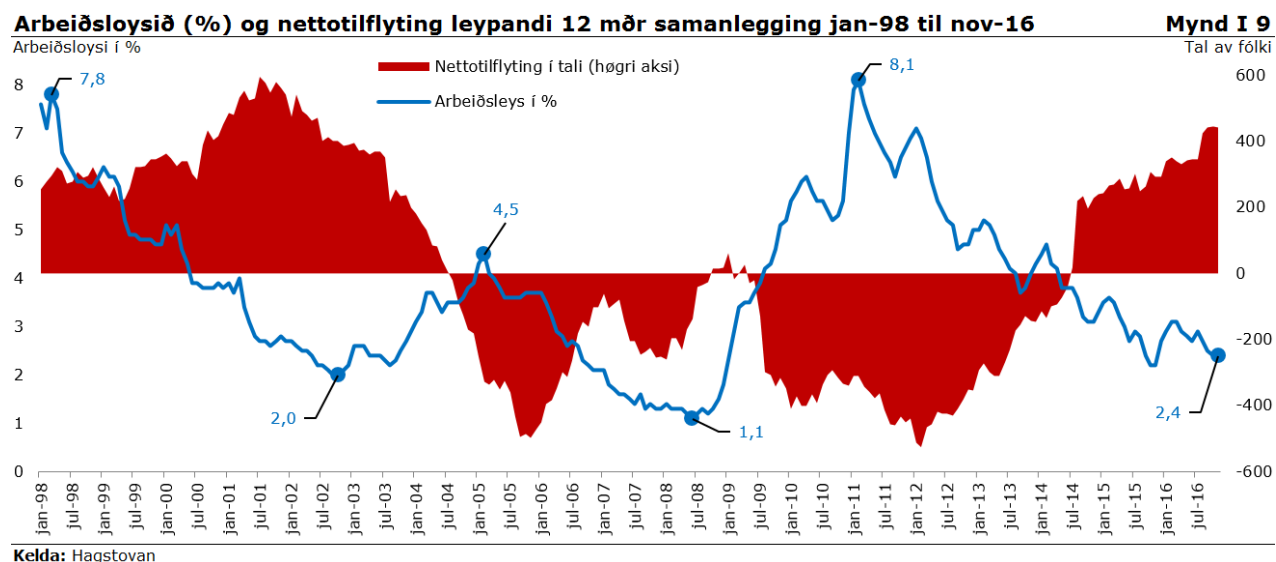
***

⁵ Brúkarapríстал 1.ársfjórðing 2008 til til 1. ársfjórðing 2013 vaks við 6,5%

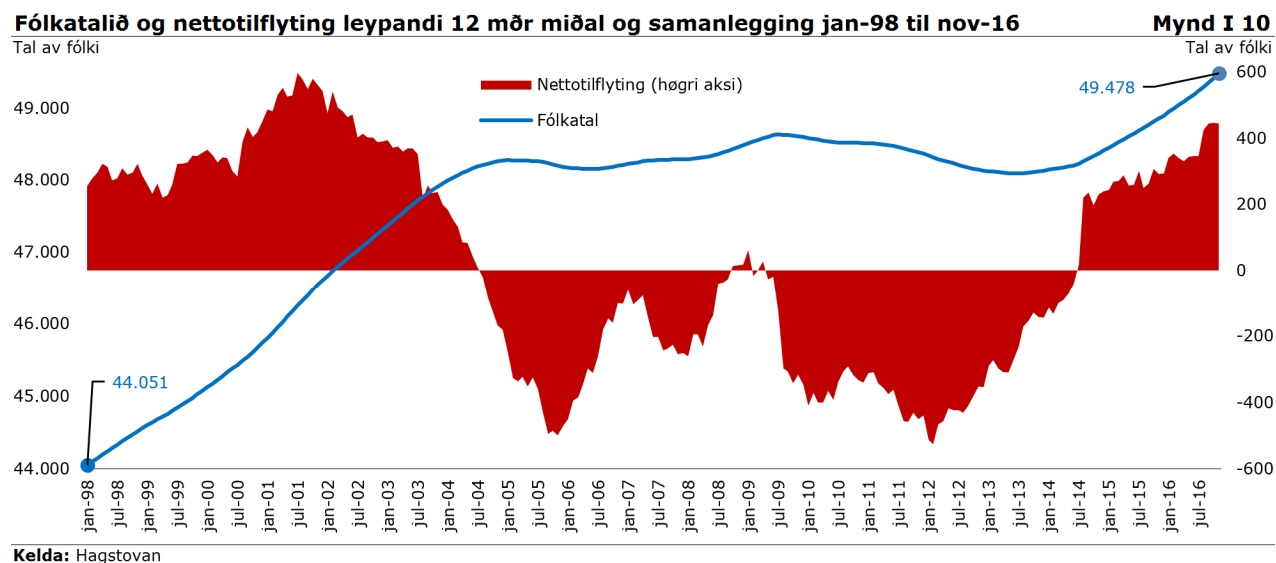
⁶ Hetta er allir løntakarar uttan løntakarar í almennari fyrisiting og í fíggjarfyrirøkum

Gongdin í fólkatalinum og nettotilflytingini eru týðandi indikatarar fyri búskapargongdina og vinnuligu gongdina í Føroyum, bæði í tí stutta og langa siktnum.

Mynd I 9 niðanfyri vísir sambandið millum nettotilflyting og arbeiðsloysi frá januar 1998 til mai 2016. Tølini fyri nettotilflyting byggja á leypandi 12 mánaðar samanlegging, sum vísir trendin í gongdini. Myndin vísir, at nettofráflytingin sum heild hevur verið rættiliga stór í tíðarskeiðnum. Trý tíðarskeið hava verið við positivari nettotilflyting, nevniliga árin 1998-2004, 2009 og 2014-2016. Nettotilflytingin í seinastuni hevur uttan iva samband við vaksandi tal av størvum í Føroyum. Størri arbeiðsloysi í Føroyum sýnist at minka um nettotilflytingina og øvugt, tó uttan at hetta samband forkláar alla gongdina í tølunum. Seinastu tøluni benda á, at vøksturin í nettotilflyting heldur áfram.

Mynd I 10 niðanfyri vísir gongdina í fólkatalinum sum leypandi miðal, og í nettotilflytingini sum leypandi samanlegging. Vit síggja, at fólkatalið mestsum hevur staðið í stað frá 2004 til 2014. Í 2014 var fyrstu ferð síðan 2009 vøstur í fólkatalinum. Burðaravlopið (munurin millum føðital og deyðatal) hevur verið fallandi seinastu 25 árin, og við tí í 2014 galdandi deyðs- og føðitittleika verður burðaravlopið negativt longu í 2035⁷.

⁷ Egnar útrokningar við støði í aldurstreytaðum føði- og deyðstittleika í 2014 og næstseinastu fólkatalsframskriving Hagstovunnar, sí Búskaparráðsfrágreiðingina á heysti 2016.

I 1.5 Laksa- og oljuprísir

Laksa- og oljuprísir ávirka sum sagt føroyska búskapin stórliga í leypandi prísnum.

Mynd I 11 vísir gongdina í oljuprísinum⁸ í donskum krónum síðani januar 2014.

Vit síggja, at oljuprísurin hevur sveiggjað rættiliga nógv, og at hann fyríbils liggur á umleið 367 DKK/tunnu (miðal í 2015 327 DKK/tunnu). Í \$/tunnu hevur prísurin síðani januar 2015 sveiggjað millum í høvuðsheitum 40 og 60. Av tí, at olja verður handlað í dollarum og dollarakursurin er hækkaður rættiliga nógv frá juli 2014, so merkist oljuprísfallið á heimsmarknaðinum ikki so væl. Ein stórur partur av oljuprísfallinum er í hesum tíðarskeiði nevnliga neutraliseraður vegna hækking í dollarakursinum.

Spotprísir av olju (DKK/tunnu), jan-14 til jan-17

Mynd I 11

Kelda: Thomson/Reuters og Danmarks Nationalbank

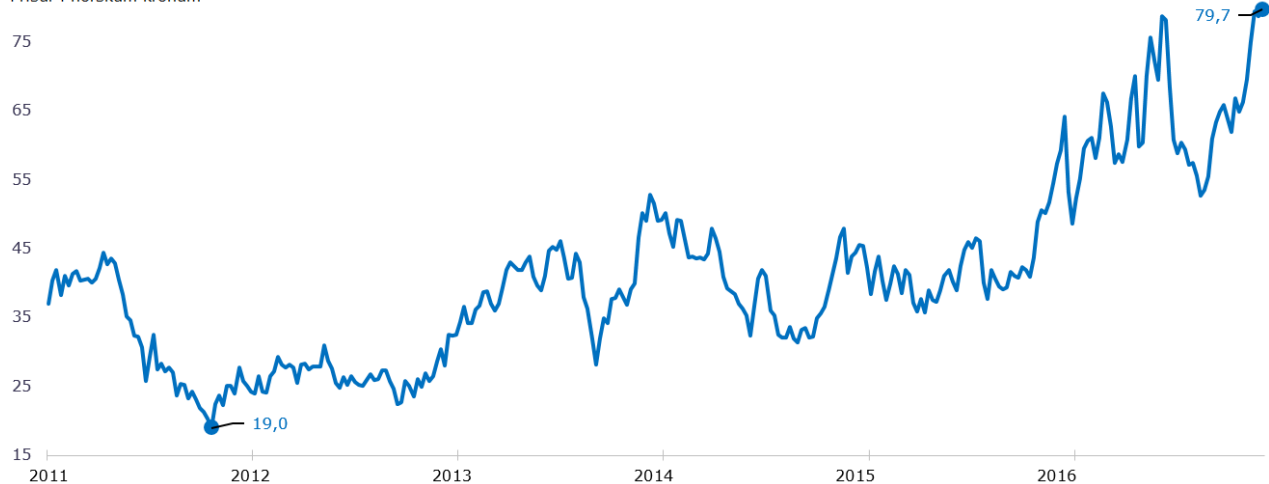
Mynd I 12 vísir gongdina í laksaprísunum í norskum krónum seinastu árin. Vit síggja, at sveiggini eru stór, men at trendurin vísir ein prísavøkstur seinastu nógvu árin. Prísurin í januar 2017 var í hæddini og hevur ikki verið hægri seinastu nógvu árin. Viðmerkjast skal, at norska krónan er fallin rættiliga nógv síðan hon var hægst í 2012, og at vøxturin í laksaprísinum tísil ikki hevur verið so stórur í donskum krónum. Hinvegin er dollarakursurin sum nevnt styrknaður munandi síðan miðan 2014, og tí er útflutningsprísurin fyri laks til USA í donskum krónum vaksin meira enn víst á myndunum.

⁸ Hetta er WTI (West Texas Intermediate) oljan, sum vanliga er undir norðsjóvarolju (Brent) prísinum.

Spotprísir av laks í norskum krónum hvørja viku, jan-11 til jan-17

Mynd I 12

Prísir í norskum krónum

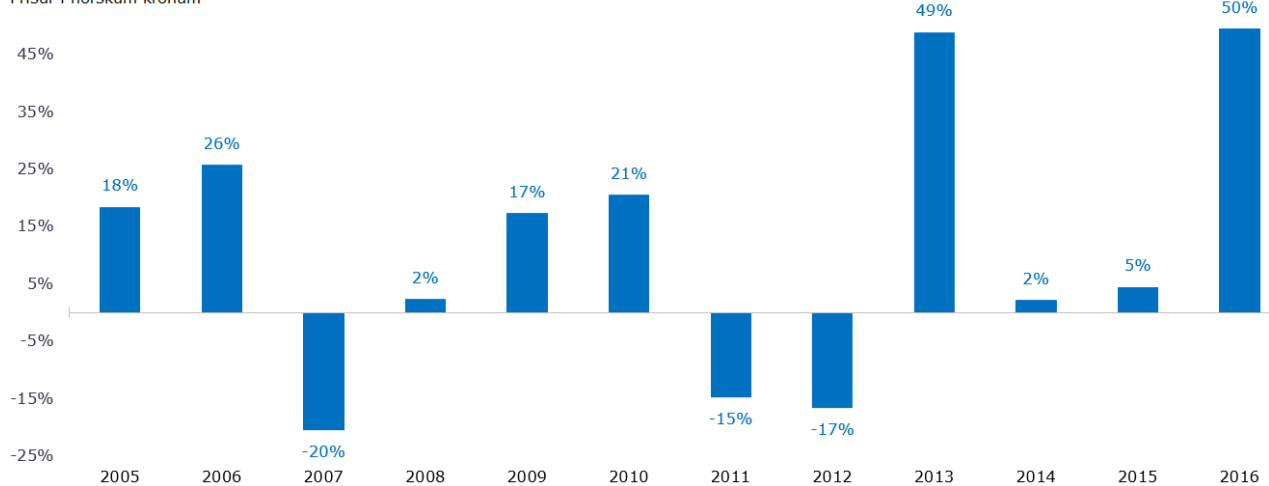
Kelda: fishpool.eu

Mynd I 13 vísir broytingina í laksaprísinum í miðal fyri hvørja viku í árinum. Í 2015 var ein prísvøkstur uppá 5%, meðan prísvøksturinn í 2016 var 50% í mun til sama tíðarskeið í 2015.

Árlig prosent broyting í spotprísinum á laks 2005-2016

Mynd I 13

Prísir í norskum krónum

Kelda: fishpool.eu

Gongdin í oljuprísinum í 2014 og 2015 og gongdin í laksaprísinum árinum 2013 til 2016 hava bøtt um býttisluftfallið í uttanlandshandlinum, sum alt annað líka hevur betrað handilsjavnan. Tað vil siga, at vit fáa lutfalsliga meira fyri okkara laksaútflyting, samstundis sum vit lutfalsliga skulu gjalda minni fyri okkara oljuinnflyting.

I 1.6 Handilsjavnin

Talva I 3 vísir gongdina í vøruútflytingi og vøruinnflytingi Føroya árið 2016 sammett við árið 2015. Innflytingstølini vísa vaksandi innflytingsvirði í mun til árið fyri (7,8% íalt). Um skip verða roknaði frá, var tann tilsvareandi vøkssturinn í innflytinginum 7,7%.

Innflytingurin til beinleiðis nýtslu er vaksin við 7,0%. Næstan sami vøksstur er eisini í innflytinginum av bilum til vinnu og privata nýtslu (7,9%). Hetta kann vera ein ábending um ein vøksstur í privatari nýtsluni.

Innflytt tilfar til byggivirksemi er eisini vaksið (17,6%), meðan innflytingur av maskinum og aðrari útgerð vaksin er við 41,9%, og gevur hetta ábending um ein vøksstur í íløguvirkseminum. Hinvegin er innflytingurin av brennievni fallin við 19,5%.

Útflutningurin er vaksin 16,2% í 2016 í mun til árið fyrri. Uttan skip vaks útflutningurin árið 2016 við 13,6%. Vøkstur hevur verið í útflutninginum av "uppsjóvarfiski" og "alifiski" uppá ávikavist 6,8% og 30,8%, meðan útflutningurin av "botnfiski og øðrum fiskasløgum" er minkaður við 2,5%.

Handilsjavnin er batnaður seinastu árinum og stavar hetta partvís frá betringini í býtlutfallinum í uttanlandshandlinum.

Inn- og útflutningur av vørum		Talva I 3							
<i>Innflutningur 2016</i>		<i>Mið DKK (cif)</i>	<i>Støddarlutfall, %</i>	<i>%-broyting</i>					
Til hav- og landbúnað		428	6,5%	4,2%					
Til byggivirki		608	9,3%	17,6%					
Til aðra framleiðslu		1.455	22,1%	3,8%					
Brennievni ot.		647	9,8%	-19,5%					
Maskinur oo. útgerð		854	13,0%	41,9%					
Bílar oo. flutningsfær		412	6,3%	7,9%					
Til beinleiðis nýtslu		1.432	21,8%	7,0%					
Skip, flogfær o.t.		519	7,9%	9,2%					
Rávøra til fiskavirking		217	3,3%	32,1%					
Vøruinnflutningur í alt		6.572	100,0%	7,8%					
Vøruinnflutningur ex. skip, flogfær o.t.		6.053	92,1%	7,7%					
<i>Útflutningur 2016</i>		<i>Mið DKK (fob)</i>	<i>Støddarlutfall, %</i>	<i>%-broyting</i>					
Alifiskur		3.661	46,0%	30,8%					
Uppsjóvarfiskur		1.868	23,5%	6,8%					
Botnfiskur og onnur fiskasløg		2.093	26,3%	-2,5%					
Aðrar vøror		120	1,5%	0,4%					
Skip		222	2,8%	508,1%					
Vøruútflutningur í alt		7.965	100,0%	16,2%					
Vøruútflutningur ex. skip o.t.		7.743	97,2%	13,6%					
<i>Handilsjavnin, árinum 2008-2016</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>
Við skip o.t., mið DKK	675	106	-327	-128	1.167	-169	348	757	1.392
Uttan skip o.t., mið DKK	1.189	-162	-364	-222	145	656	596	1.233	1.690

Kelda: Hagstova Føroya

I 2 Innlendis eftirspurningur frá húsarhaldunum (privat nýtsla)

I 2.1 Metingar viðvíkjandi privatu nýtsluni

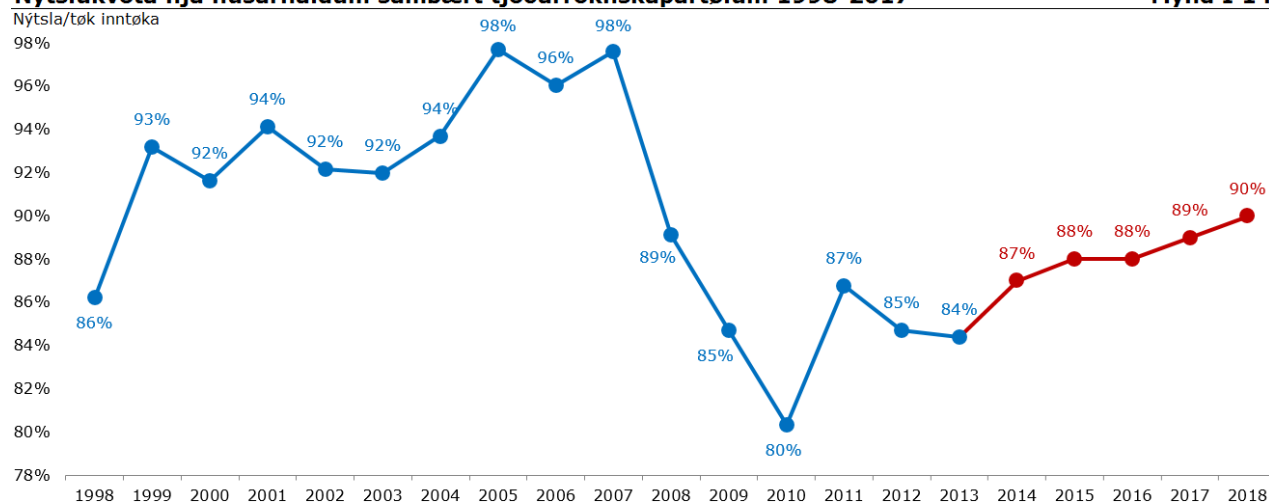
Privata nýtslan er ein týðningarmikil partur av føroyska búskapinum; í stødd er privata nýtslan á hædd við útflutningin av vørum og tænastrum. Tískil hevur gongdin í privatu nýtsluni stóra ávirkan á búskaparvøksturinum í føstum prísum.

Privata nýtslan verður uppgjørd sum liður í uppgerðini av tjóðarroknskapinum. Seinastu uppgjørdur tjóðarroknskapartølini eru fyri 2013. Fyri tíðarskeiðið aftaná 2013 hava vit bert nakrar indikatarar um nýtsluna. Ein indikaturur er innflutningurinn av nýtsluvørum (sí talvu I 3 á undanfarnu síðu); av øðrum indikaturum er gongdin í lönargjaldingum (sí mynd I 19a og I 19b í avsnitti I 3.1) og MVG-inntøkur landskassans.

Mynd I 14 niðanfyrir vísir nýtslukvotuna hjá húsarhaldunum sambært tjóðarroknkapartølum fyri árinum 1998 til 2018. Tølini fram til 2013 eru uppgjørd tøl, meðan tølini fyri 2014-2018 eru bygd á metingar við støði í nýtslu av búskaparmyndli Hagstovunnar.

Nýtslukvota hjá húsarhaldum sambært tjóðarroknkapartølum 1998-2017

Mynd I 14

Viðm.: Nýtslukvotan er lutfall millum nýtslu og tøk inntøkuna hjá húsarhaldsgeira. Tølini fyri 2014-2018 eru metingar og fortreyt fyri framrokning fyri árinum 2014-2018

Kelda: Hagstovan og Búskaparráðið

Síðan 2007 er nýtslukvotan minkað rættiliga nógv. Hetta gevur ábending um, at húsarhaldini aftaná fíggjarkreppuna hava víst størri varsemi viðvíkjandi privatarum nýtslu. Nakað tað sama hevur gjørt seg galdandi í okkara grannalondum⁹.

Eitt ástøði er, at føroysku pensionistaviðurskiftini (eldingin av búfjöldini, lutfalsliga lága pensjónsuppsparingin og tvungna pensjónsnýskipanin) og royndirnar frá fíggjarkreppuni frá 2007-10 hava eggjað til sparing heldur enn privata nýtslu í Føroyum, og harvið til nakað minni íkast frá innlendis eftirspurninginum til búskaparvøkstur. Nógur privatur kapitalur er eisini mistur í samband við fíggjarkreppan í nítíárunum, og eisini hana í 2007-09, og roknast kann við, at hetta eisini hevur eggjað til varsemi í privatu nýtsluni. Lága rentustøðið og ivin um nøktandi renting av pensjónsuppsparing kann eisini hava eggjað eldru ættarliðunum til samansparing heldur enn nýtslu.

Tølini benda á, at tað ikki er tann privata nýtslan (húsarhaldini), sum hevur verið stóra drívmeigin handan búskaparvøksturinum seinastu árinum fram til í dag. Fyri 2014-2017 er mett, at nýtslukvotan hækkar eitt sindur, og tí eisini privata nýtslan. Søguliga (1999-2008) hevur nýtslukvotan verið nógv hægri, enn hon er í dag; ein størri ella minni nýtslukvota kundi fingið stóra ávirkan á búskapin, tí privata nýtslan sum nevnt er stóru partur av BTÚ.

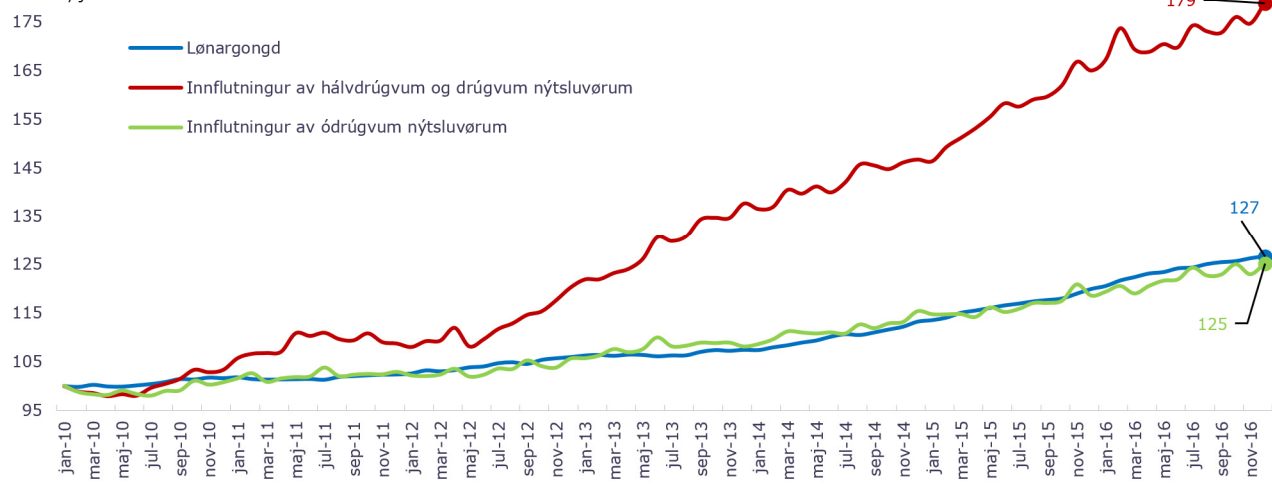
⁹ Det økonomiske råd: Dansk økonomi forår 2015, síða 28-30.

Mynd I 15 niðanfyrir vísir gongdina í innflutningi av nýtslúvørum sum leypandi miðal (sí tekstkassa 3 í avsnitti 3.1.). Stóri vøksturur seinastu tíðina í innflutninginum av drúgvum, hálv- og ódrúgvum nýtslúvørum er nýtt sum grundgeving fyri, at vit hava roknað við eini hækkaðari privatari nýtslúkvotu í 2015-2018.

Lønarinntøka og innfluttar nýtslúvørum hjá húsarhaldum, jan-10 til des-16

Mynd I 15

Índeks, jan-10 = 100

Kelda: Hagstovan

Myndin vísir, at innflutningurur av hálvdrúgvum nýtslúvørum (t.d. klæðum) og drúgvum nýtslúvørum (t.d. sjónvarp og bilum) er vaksin nógv síðan 2010, serliga aftaná miðskeiðis í 2012. Viðmerkjast skal, at lønarinntøkur vunnar í útlondum ikki eru við í lønartølunum handan mynd I 15.

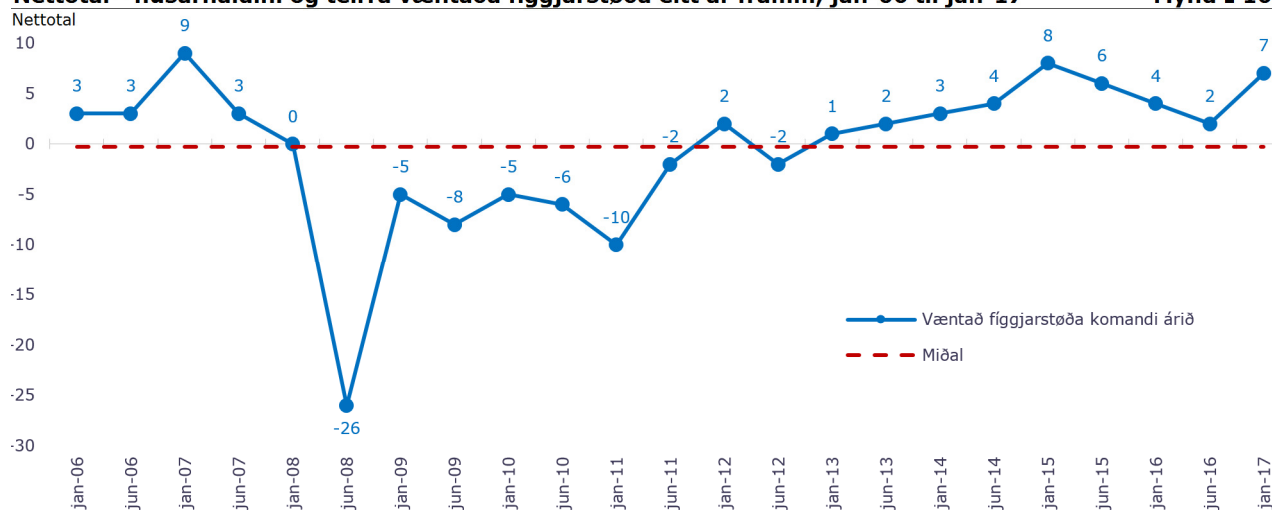
Gongdin í innflutninginum av ódrúgvum nýtslúvørum (t.d. matur og drekka) og gongdin í lønargjaldingunum eru nøkulunda samanfallandi yvir alt tíðarskeiðið. Í hagtølunum fyri innflutning fylla tær ódrúgvu nýtslúvørunar meira enn tær drúgvu og hálvdrúgvu nýtslúvørunar (ávikavist 60% og 40%).

I 2.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)

Treystitølini frá Hagstovuni í mynd I 16 niðanfyrir snúgva seg um metingar frá húsarhaldunum um teirra fíggjarstöðu seinasta árið og komandi ár.

Nettotal - húsarhaldini og teirra væntaða fíggjarstöða eitt ár framm, jan-06 til jan-17

Mynd I 16

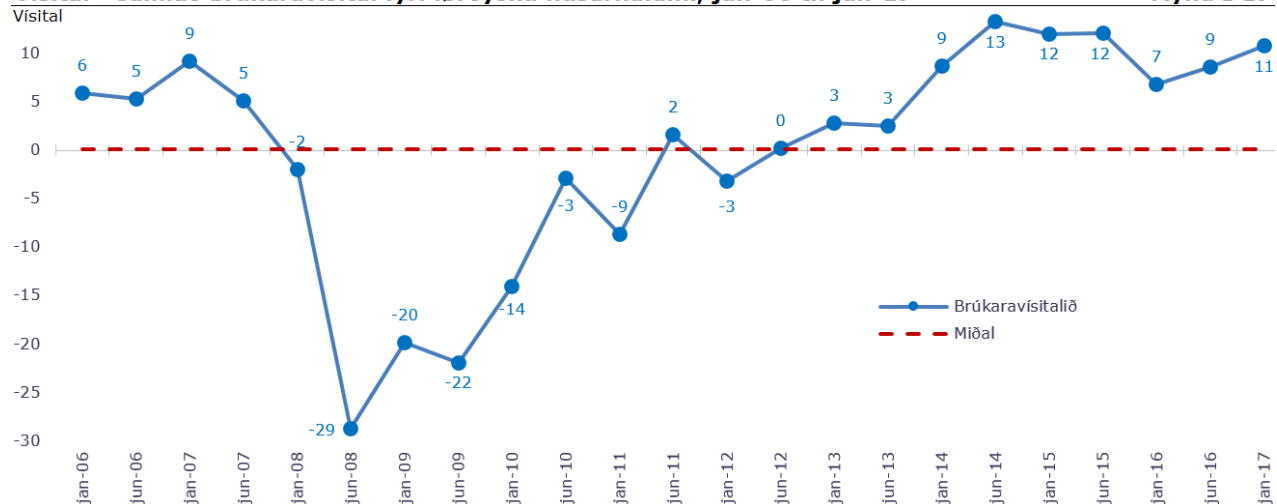
Kelda: Hagstovan

Myndin vísir fram til januar 2015 eitt vaksandi bjartskygni, sum ikki hevur verið størri síðan januar 2007. Hinvegin hevur bjartskygnið verið eitt sindur minni síðan tá. Tó vísti treystitalið fyrri januar 2017 ein vøkstur. Vit kenna ikki til nakað, sum kann forklára hesa gongdina í treystitalinum.

Mynd I 17 niðanfyrri vísir treysti-vísitalið tilsamans fyrri føroysku húsarhaldini. Myndin vísir áleið tað sama sum myndin undan henni, við tað at treystitalið hjá húsarhaldinum í juni 2014 var størri enn nakrantíð, men at ein lítil minking síðan tá er hend, sum so er vend til ein lítlan vøkstur aftur í juni 2016. Vit kenna heldur ikki til nøkur viðurskipti, sum kunnu forklára hesa gongdina.

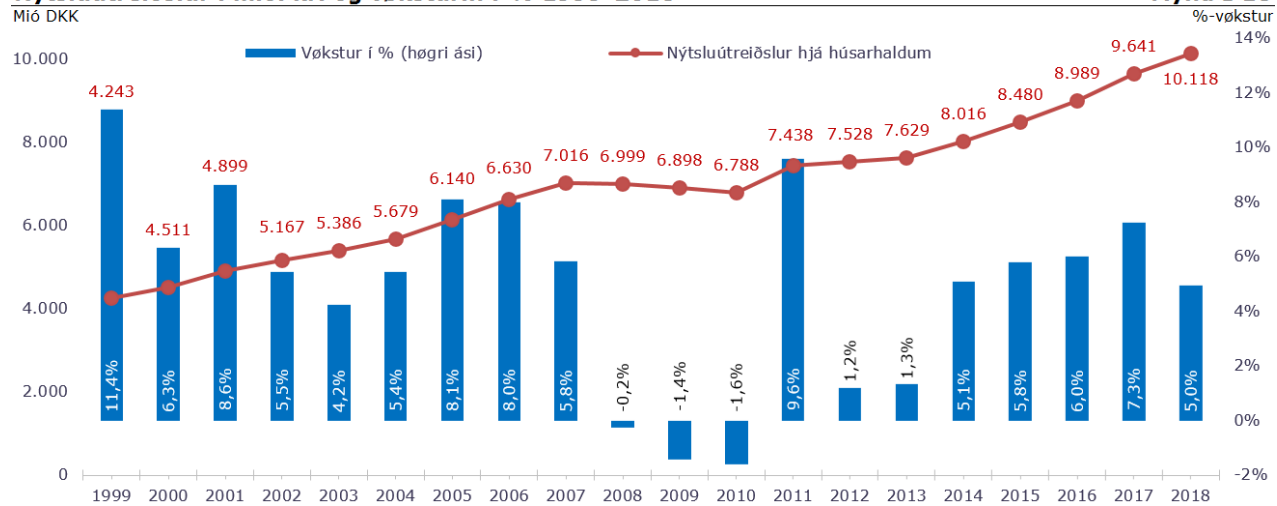
Vísital - samlað brúkaravísital fyrri føroysku húsarhaldini, jan-06 til jan-17 **Mynd I 17**

Kelda: Hagstovan

Mynd I 18 vísir gongdina í privatu nýtsluni sambært tjóðarroknskapiðum fyrri árinum 1999-2018. Tøluni fyrri 2014 til 2018 eru mett við nýtslu av búskaparmyndli Hagstovunnar. Árinum fram til fíggjarkreppuna í 2008 var stórus vøkstur í privatu nýtsluni hvørt ár. Síðani vóru trý ár við negativum vøkstri, men síðan 2011 hevur aftur verið positivur vøkstur.

Nýtsluútreiðslur í mió. kr. og vøksturin í % 1999-2018 **Mynd I 18**

Kelda: Hagstovan, tøluni fyrri 2014 til 2018 eru framrokningar frá mars 2017

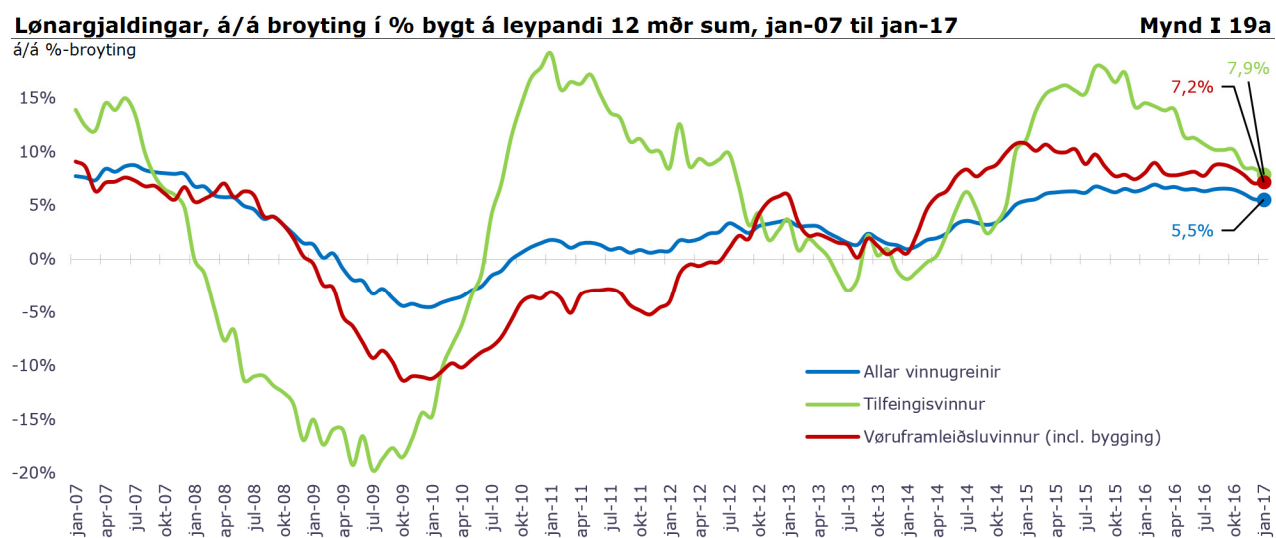
I 3 Virksemið í privatu vinnugeirunum (privatar ílögur o.a.) og innlendis eftirspurningurin

I 3.1 Gongdin viðvíkjandi lønargjaldingum og løntakaratali

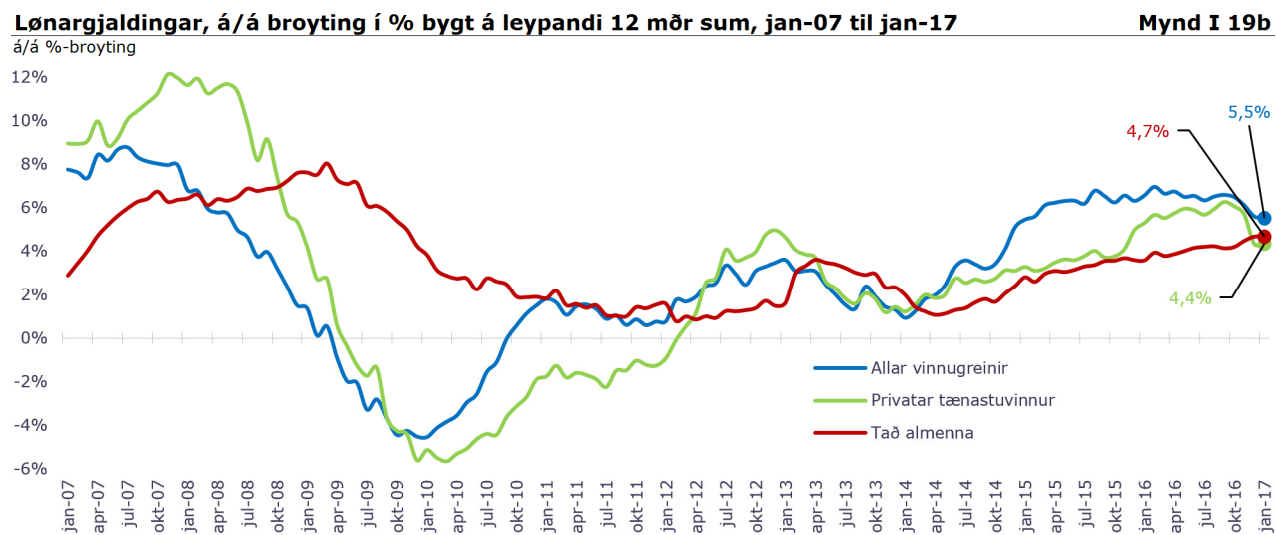
Lønarthagtølini frá Elektron (samftíðarskattaskipanini) eru millum tey mest gevandi hagtølini vit hava til tess at lýsa virksemið í búskapinum sum heild og gongdina innan ymsu vinnugreinarnar¹⁰.

Mynd I 19a og I 19b niðanfyri vísa prosent-broytingina í lønartølunum frá Elektron seinastu árinum sum leypandi ár-til-ár broyting (sí útgreining í tekstkassa 3).

Mynd I 19a vísir gongdina í lønargjaldingunum innan primeru og sekunderu vinnugreinarnar, meðan mynd I 19b vísir gongdina í lønargjaldingunum innan tertieru vinnugreinarnar.

Kelda: Hagstova Føroya

Kelda: Hagstova Føroya

¹⁰ Gongdin í lønartølunum frá Elektron samsvara ikki við gongdina í BTÚ sum inntøku (lønarpartinum av bruttofaktorinntøkuni, BFI). Orsøkin er m.a., at BFI eisini fevnir um samsýning til kapitalin (restinntøkuna). Munur er eisini á tjóðarroknskaparlønnum og elektronlønnum, tí allar lønarviðbøtur eru ikki í elektronlønnum, t.d. pensjónjgjøld, tvungin sosial trygdargjøld og B-inntøkur.

Tekstkassi 3 Trend útrokningar, ið byggja á 12 mánaða leypandi samanlegging og miðal, herundir ár til ár %-broytingar, stutt frágreiðing:

12 mánaða leypandi samanlegging er samanlegging av 12 undanfarnu mánaðunum, roknað fyri hvønn mánaða.

12 mánaðar leypandi miðal er miðal av seinastu 12 undanfarnu mánaðunum, roknað fyri hvønn mánaða.

Ár til ár %-broytingar bygt á leypandi 12 mánaðar samanlegging ella miðal. Týdningurin av hesum háttalagnum kann lýsast við einum dømi í mynd I 19 a og b (samlaðar lönir):

Vit leggja saman lönirnar 12 mánaðir aftur í tíðina frá jun-15 til jul-14 og gevur hetta 7,827 mia. kr. Vit leggja eisini saman 12 mánaðar aftur í tíðina frá jun-14 til jul-13 og gevur hetta 7,372 mia. kr. Ár til ár %-broytingin (ella vakstrar-ratan) verður so útroknað sum $7,827/7,372 - 1 = 6,2\%$.

Hetta háttalag verður nýtt í staðin fyri vanligu háttalagið, har vøksturin verður roknaður higartil í árinum í mun til sama tíðarskeiðið árið fyri. Hvør mánaði verður her "roknaður upp" til eitt ársstøði. Tað verður roknað út hvussu %-vísi vøksturin (ella %-vísa fallið) hevur verið fyri hendan "upproknaða mánaðin" í mun til somuleiðis "upproknaða mánaðin" eitt ár frammanundan. Ein mánaði, ið víkir nógv frá undanfarnu mánaðunum, ger sostatt ikki so nógvan mun í "upprokningini". Sostatt er talan um eina serliga trend-analysu yvir fleiri mánaðir, har roynt verður av avdúka ein latentan trend í gongdini, sum fevnir yvir meira enn ein mánaða.

Vit síggja á myndunum, at lönargjaldingar í øllum vinnugreinum eru vaksnar seinastu tvey árin, harav størsti vøksturin hevur verið í primeru og sekunderu vinnunum (ávikavist tilfeingis- og vøruframleiðsluvinnur íroknað bygging). Hinvegin hevur vøksturin innan tertiervinnur (ávikavist privatar og almennar tænastr sí mynd I 19b) verið meira avmarkaður, og minni enn miðal vøksturin fyri allar vinnugreinar. Vøksturin er tó minkaður nakað í vøruframleiðslu- og tilfeingisvinnunum seinasta árið. Vøkstur hevur seinasta árið verið í almennum lönunum, eins væl og í privatum tænastruvinnunum.

Lönirnar í tí almenna hava søguliga verið tær mest støðugu, meðan stór sveiggj hava verið í tilfeingisvinnunum og vøruframleiðsluvinnunum. Í januar 2017 var ár-til-ár leypandi vøksturin í øllum lönargjaldingunum 5,5%. Størstur vøkstur sæst í vøruframleiðsluvinnunum (7,2%) og tilfeingisvinnunum (7,9%); vøruframleiðsluvinnur fevna m.a. um fiska-, kryvji- og flakavirkir, og eisini um byggivirksemi og skipasmíð. Lægri vøkstur hevur verið í almennu lönargjaldingunum (4,7%) og í privatu tænastruvinnunum (4,4%), sum eitt nú fevnir um figgjarstovnar og smásølu.

Í talvu I 4 niðanfyrri eru lönargjaldingar sambært Elektron býttar á 23 vinnugreinar. Eisini er víst beinleiðis vakstrarískoytið¹¹ og støddarlutfallið (parturin av øllum). Tá støddarlutfallið er minni enn beinleiðis vakstrarískoytið, er vøksturin størri enn miðal, og øvugt.

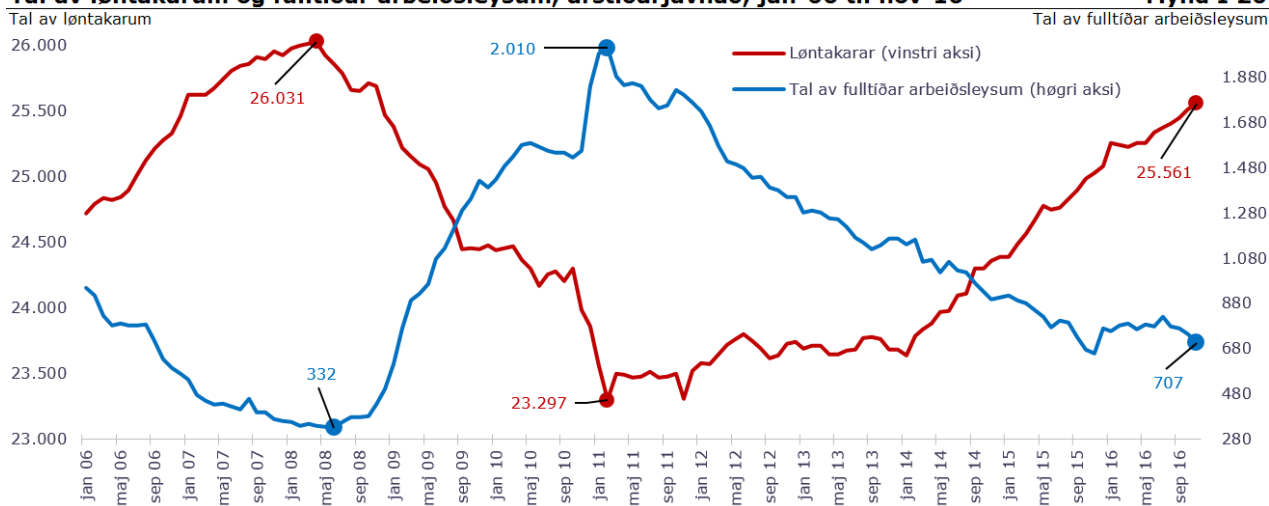
¹¹ Sí mannagongd í talvu I 1. Í talvu I 4 er vakstrarískoytið tó stigmarkað til 100%.

Lønargjaldingar, vakstrarískoyti og stóddarlutfall fyrri vinnugreinirnar 2015 og 2016
Talva I 4

	Mið DKK			% - broyting	Vakstrarí- skoyti	Stóddar- lutfall
	2015	2016	Munur			
Landbúnaður	16	18	2	11,6%	0,4%	0,2%
Fiskiskapur	945	1.019	74	7,8%	16,4%	12,0%
Ali- og kryvjivirki	293	335	42	14,3%	9,3%	3,9%
Ráevnisvinna	60	55	-6	-9,7%	-1,3%	0,6%
Fiskavøruidnaður	351	357	6	1,8%	1,4%	4,2%
Skipasmiðjur, smiðjur	195	208	13	6,9%	3,0%	2,5%
Annar ídnaður	238	256	18	7,7%	4,1%	3,0%
Bygging	531	588	57	10,7%	12,6%	6,9%
Orku- og vatnveiting	64	67	3	4,8%	0,7%	0,8%
Handil og umvæling	725	754	29	4,0%	6,5%	8,9%
Gistihús og matstovuvirki	105	114	9	8,5%	2,0%	1,3%
Sjóflutningur	424	431	7	1,6%	1,5%	5,1%
Flutningur annars	278	296	18	6,6%	4,1%	3,5%
Postur og fjarskipti	138	140	2	1,8%	0,5%	1,7%
Fígging og trygging	311	308	-3	-0,9%	-0,6%	3,6%
Vinnuligar tænastr	304	334	31	10,1%	6,8%	3,9%
Húshaldstænastr	75	84	9	11,4%	1,9%	1,0%
Landsfyririting	272	294	22	8,1%	4,9%	3,5%
Kommunur og ríkisstovnar	864	950	87	10,0%	19,3%	11,2%
Undirvísing	605	623	18	2,9%	3,9%	7,3%
Heilsu- og almannaverk	1.038	1.042	3	0,3%	0,7%	12,3%
Felagsskapir, mentan o.a.	191	196	5	2,7%	1,1%	2,3%
Ótílskilað v.m.	2	6	4	151,7%	0,8%	0,1%
Tilsamans	8.026	8.475	450	5,6%	100,0%	100,0%

Kelda: Hagstova Føroya

Mynd I 20 niðanfyri vísir árstíðarjavnaða talið av løntakarum samanheldið við árstíðarjavnaða talið av fulltíðar arbeiðsleysum.

Tal av løntakarum og fulltíðar arbeiðsleysum, árstíðarjavnað, jan-06 til nov-16
Mynd I 20

Kelda: Hagstova Føroya

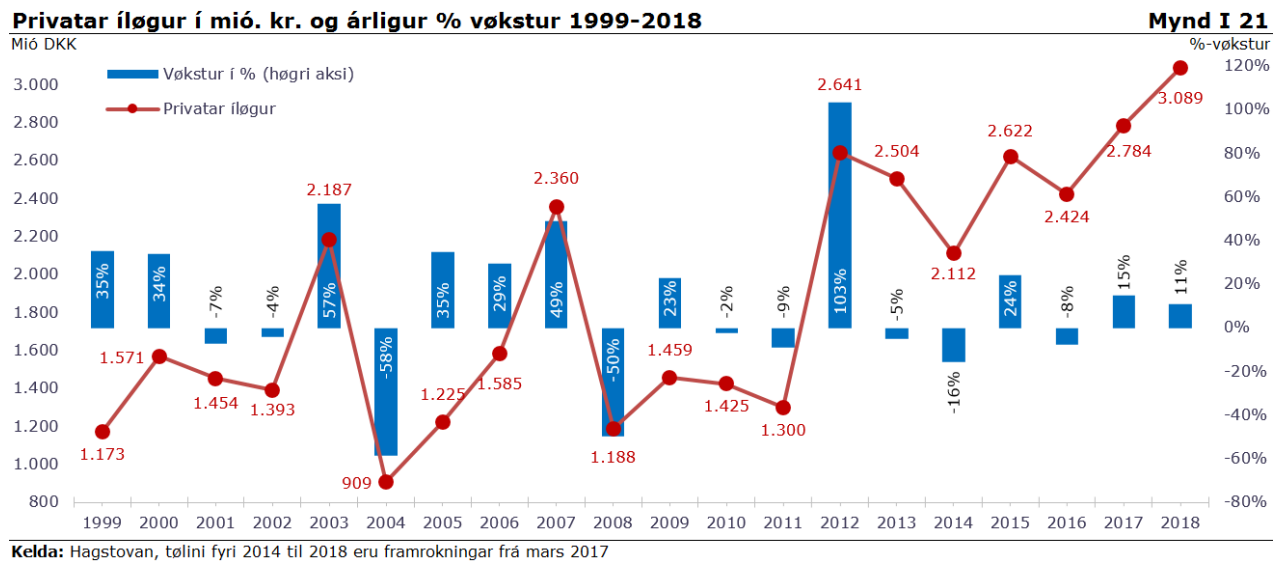
Við endan av 2010 fall løntakaratalið, samstundis sum arbeiðsloysið vaks í sambandi við at Fiskavirking fór av knóranum. Í februar 2011 var talið av fulltíðararbeiðsleysum sera høgt (2.010), samstundis sum talið av løntakarum var sera lágt (23.297).

Síðani tá er talið av løntakarum vaksið, og var tað í november 2016 25.561, sum er 2.264 hægri enn í februar 2011. Serliga stórus hevur vøxsturin verið í løntakaratalinum síðan januar 2014¹². Síðani miðskeiðis í 2014 hevur stór nettotilflyting verið til Føroya.

Samstundis er talið av fulltíðararbeiðsleysum støðugt minkað síðan februar 2011, tá tað vóru 2.015 fulltíðararbeiðsleys. Í november 2016 var hetta talið minkað til 707, sum var ein minking uppá 1.308 fulltíðararbeiðsleys.

I 3.2 Gongdin viðvíkjandi privatu íløgnum

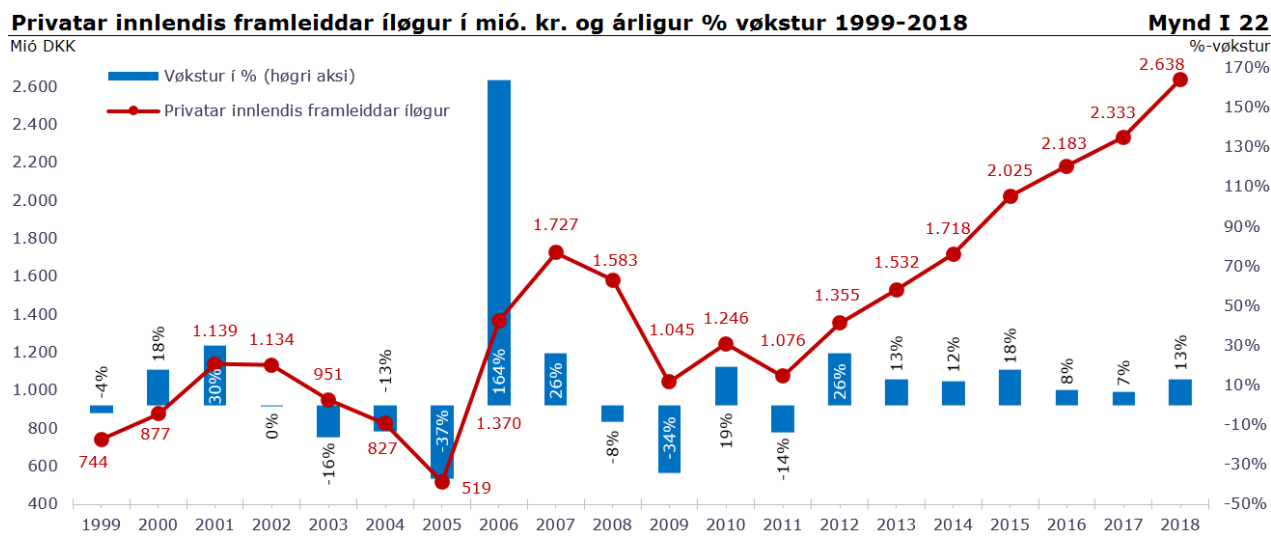
Mynd I 21 vísir privatu íløgurnar í mió. kr. og árliga vøxsturin í privatu íløgnum í % fyri árin 1999 til 2018. Íløgutølini eru skilmarkaði í samsvari við tjóðarroknskapparreglur. Myndin vísir, at stór sveiggj hava verið í privatu íløgnum, sum vanliga er ein sveiggjandi partur av tjóðarroknskappar-útreiðslunum (sí eisini mynd I 2 í avsnitti I 1.1).

Nógvar av íløgnum eru framleiddar og innfluttar lidnar úr útlondum t.d. skip, vindmyllur og flogfær, og sæst hetta aftur í t.d. 2003, 2005 og 2012.

Mynd I 22 niðanfyrir vísir einans innlendis framleiddu íløgurnar, í tann mun tað hevur verið gjørligt at eyðmerkja hesar í innflutningshagtølunum. Orsøkin til, at skilt verður ímillum hesi íløgusløg, er, at innlendis framleiddar íløgur vanliga leggja størri trýst á arbeiðsmarknaðin enn innfluttu íløgurnar. Konjunkturarnir síggjast í innlendis framleiddu íløgutølunum á tann hátt, at ein stórus vøxstur hendi upp til figgjarkreppuna í 2007 og síðani eitt fall í 2008-2009; annars hevur vøxstur verið øll árin síðan 2011. Stóri vøxsturin í 2006 kemur fram, tí privatu innlendis framleiddu íløgurnar vóru serliga lítlar í 2005.

¹² Síðan januar 2014 eru umleið 400 nýggir útlenskir ríkisborgarar skrásettir sum løntakarar sambært serkoyring frá Hagstovuni. Danir eru her ikki roknaðir sum útlendingar.

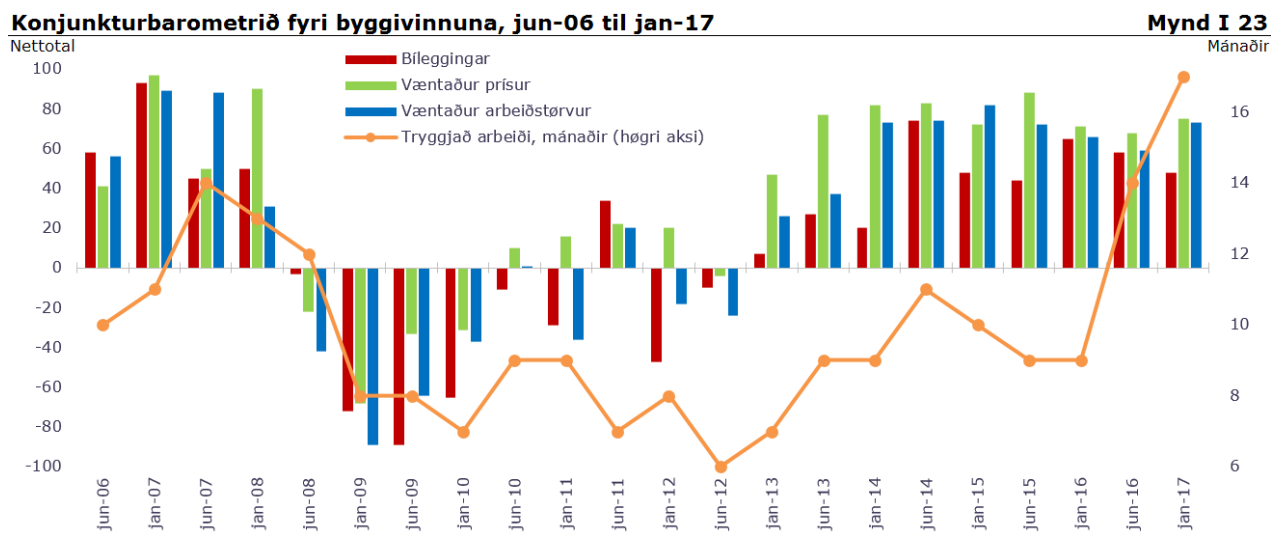

I 3.3 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)

Konjunkturbarometrið fyri byggivinnuna (sí mynd I 23 niðanfyri) vísir minni tal av bíleggingum í januar 2017 enn í juni 2016 og januar 2016. Samstundis hevur vinnan tó í mun til seinastu teljingar tryggjað sær arbeiði í miðal 18 mánaðir fram, sum er munandi meira enn í juni 2016 (14 mánaðir fram) og januar 2016 (9 mánaðir fram). Bæði væntaður arbeiðstørvur og væntaður prísur eru hægri í januar 2017 enn í undanfarnu tvey hálvárin.

Spurt kann verða, um ov nógv byggjarbeiði verður gjørt í senn, og um privata og almenna íløguvirksemið kann minka knappliga um nøkur ár. Byggivirksemið er sum nevnt eitt hitt mest sveiggjandi virksemið í búskapinum, og hevur sum vera man stóra ávirkan á aðrar gearar í búskapinum.

Vanliga fylgir byggivirksemið í Føroyum konjunkturgongdini, men um førður varð ein konjunktur-neutraliserandi figgjarpolitikkur, hevði tað almenna tikið størri atlit til tíðarval, tá tað snýr seg um ígongdseting av ílögum og bygging fyri tað almenna. Eitt er at raðfesta íløgur og byggingar, sum gerast skulu. Eitt annað er at tíðarvelja ígongdsetingina og støddina av neyðuga virkseminum.

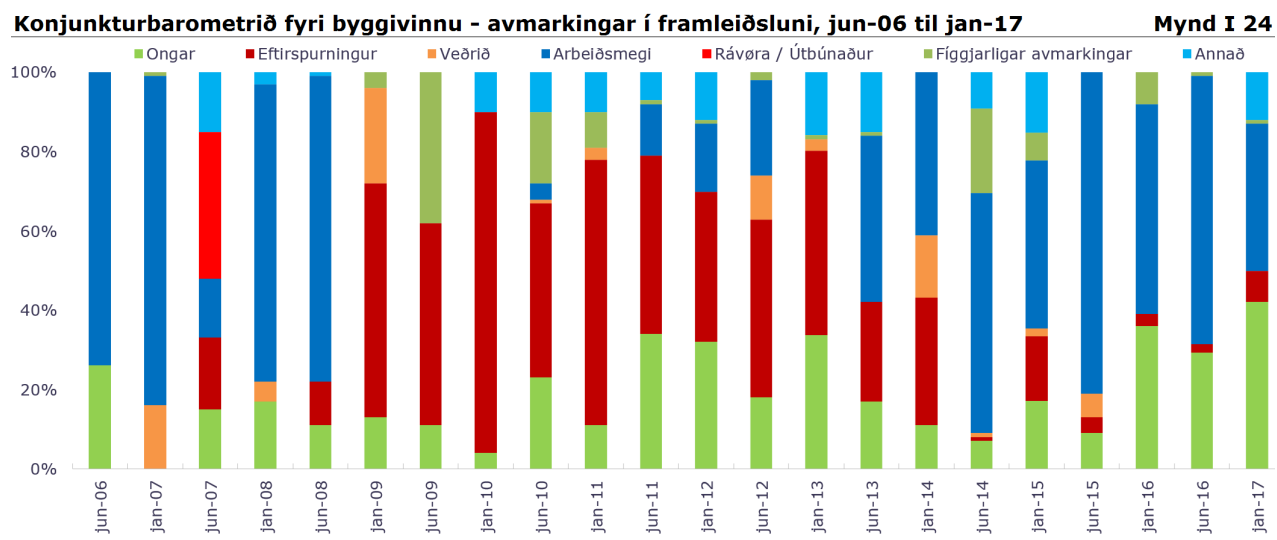
Kelda: Hagstovan

Í mynd I 24 niðanfyri eru vístar avmarkingarnar fyri framleiðsluna í byggivinnuni, sum byggiharrarnir hava nevnt sum viðkomandi.

Tørvandi eftirspurningur var ein stórir trupulleiki frá 2008 og fram til januar 2014, men er tørvandi eftirspurningur nærvíð ikki nevndur sum ein trupulleiki í dag.

Arbeidsmegi sum forðing er vaksin í juni 2016 í mun til januar 2016, men er minkað í januar 2017. Samstundis hava fíggjarligar avmarkingar sum forðing ongantíð verið so stórar sum nú.

Tá nógvar íløgur verða gjørdar í senn, er altíð ein vandi fyri trýsti á arbeidsmarknaðin innan byggjyrkið. Slíkt trýst kann ávirka restina av búskapinum við prís- og lønarvøkstri. Umframt hetta kann trýst á arbeidsmarknaðin innan byggjyrkið hava neiliga ávirkan á byggjarbeiði, ið er í gongd, tá tað snýr seg um kostnað og góðsku.

I 4 Innlandis eftirspurningur frá almenna geiranum - almenn nýtsla og ílögur

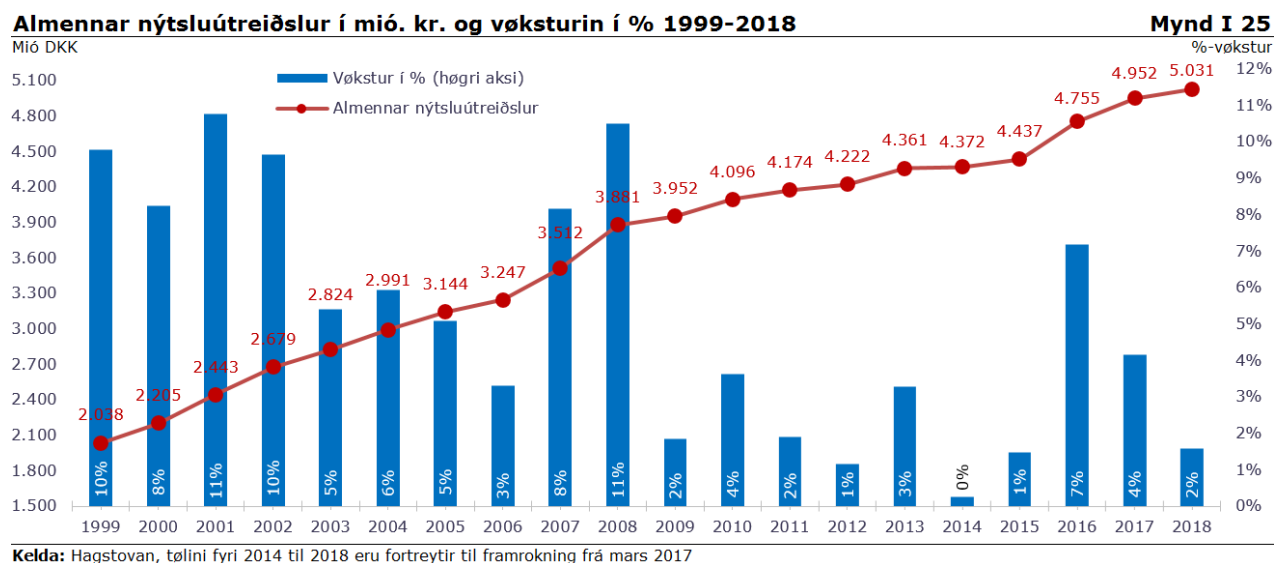
I 4.1 Nýtsla hins almenna

Mynd I 25 niðanfyri vísir gongdina (í mió. kr.) og vöxsturin (í %) í almennu nýtsluni síðan 1999, sum uppgjørt í tjóðarroknskapi. Töluni fyri 2014-2018 byggja á metingar (myndlanýtslu). Vöxsturin í almennu nýtsluni er í 2013 uppgjørdur til 3,3%, og metti vöxsturin fyri 2014 og 2015 er ávikavist 0,3% og 1,5%. Metti vöxsturin fyri 2016, 2017 og 2018 er ávikavist 7,2% og 4,1% og 1,6%. Töluni eru í leypanði prísum.

Frá 1999 til 2002 var vöxsturin í almennu nýtsluni sera stórir (millum 8 og 11 %). Árin 2007-2008 var eisini tilsvandi stórir vöxstur í almennu nýtsluni. Vöxsturin síðan tá hevur ligið millum 0% og 4% burtursæð frá einum ári, nevnliga 2016.

Töluni benda á, at broytingar í almennu nýtsluni (eins og í almennu íløgnum) hava verið konjunkturviðgangandi – tá nógv hevur verið í kassanum, hevur nógv verið brúkt og øvugt - og hevur hetta økt heldur enn minkað um sveiggini í búskapargongdini. Umráðandi er tí hjá tí almenna ikki at endurtaka gongdina í árunum 1999-2002 og 2007-2008, nú búskaparlíga virkseimið aftur er í vöxstri.

Demografiskar broytingar í komandi árum fara at gera tað truplari at avmarka vöxsturin í almennu nýtsluni (sí frágreiðing Búskaparráðsins á vári 2015).

I 4.2 Ílögur hins almenna

Mynd I 26 niðanfyri vísir almennu íløgnum frá 1998 til 2018. Keldan til mynd I 26 er Hagstovan (almenna geira roknskapurin og fíggarætlanir) og metingar Búskaparráðsins. Íløgurnar hjá sosialum grunnnum og ríkisstovnum eru ikki tiknar við, tí talan er her um so smá tøl.

Talan er um ílögur samsvarandi tjóðarroknskaparuppgerð og ikki samsvarandi roknskaparuppgerð. Tjóðarroknskaparligu íløgurnar eru størri enn roknskaparligu íløgurnar; m.a. er alt Landsverk og viðlíkahald (herundir alt á standardkonto 15 í landskassaroknskapi) roknað sum ílögur í tjóðarroknskapi.

Vit síggja ein týðuligan vöxstur í samlaðu almennu ílögnum frá 2015 til 2018. Hesin stavar bæði frá landi, kommunum og kommunalum stovnum. Ílöguvirksemi landsins er nógv ávirkað av bygging av Mærknagilsdeplinum og Skálafjarðartunnlinum, har íløgur byrjaði í februar 2017. Ílögur kommunanna vuku nógv fram til 2008. Talan var í ávísan mun um ílögur, sum høvdu ligið á láni frá nítíárunum.

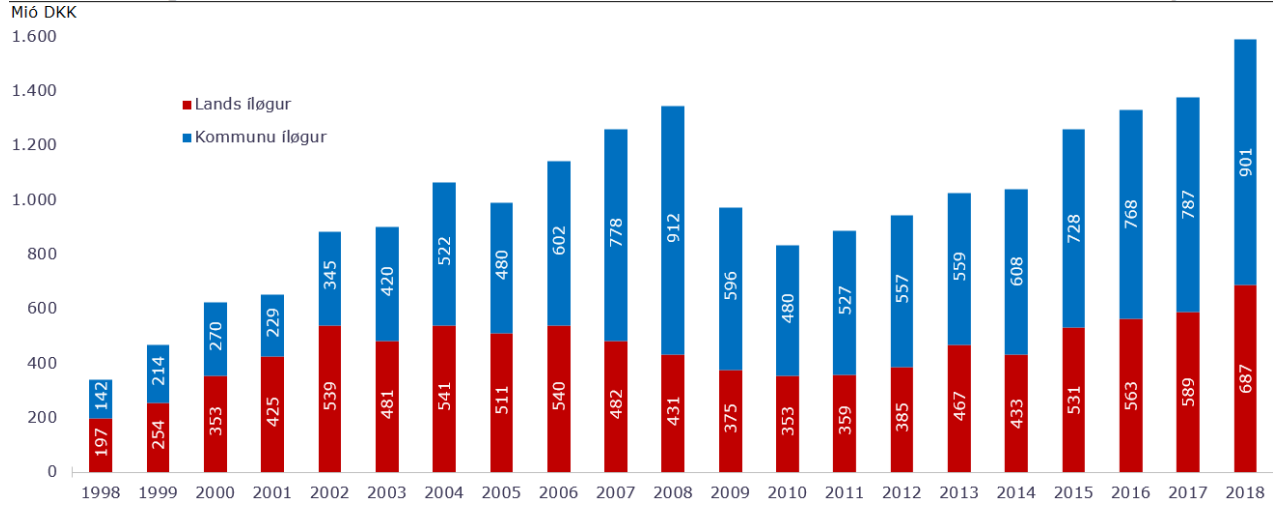

Betringar í fíggarstöðu kommunanna ávirkaðu eisini íløguhugin. Ílögur kommunanna fullu tó nógv fram til 2010, men eru síðani vaksnar aftur. Væntandi verður stórus vøkstur í kommunalu ílögnum í 2018, og eisini í ílögum landsins.

Kommunurnar yvirtóku eldraekið í 2015. Nógv bendir á, at henda yvirtøka eisini fevnir um eina yvirtøku av einum rímuliga stórum ílögutørvi á eldraekinum. Íløgurnar á heilsuøkinum hava verið stórar, men væntandi koma demografisku broytingarnar at krevja enn fleiri almennar ílögur á heilsuøkinum.

Almennar ílögur árin 1998 til 2018

Mynd I 26

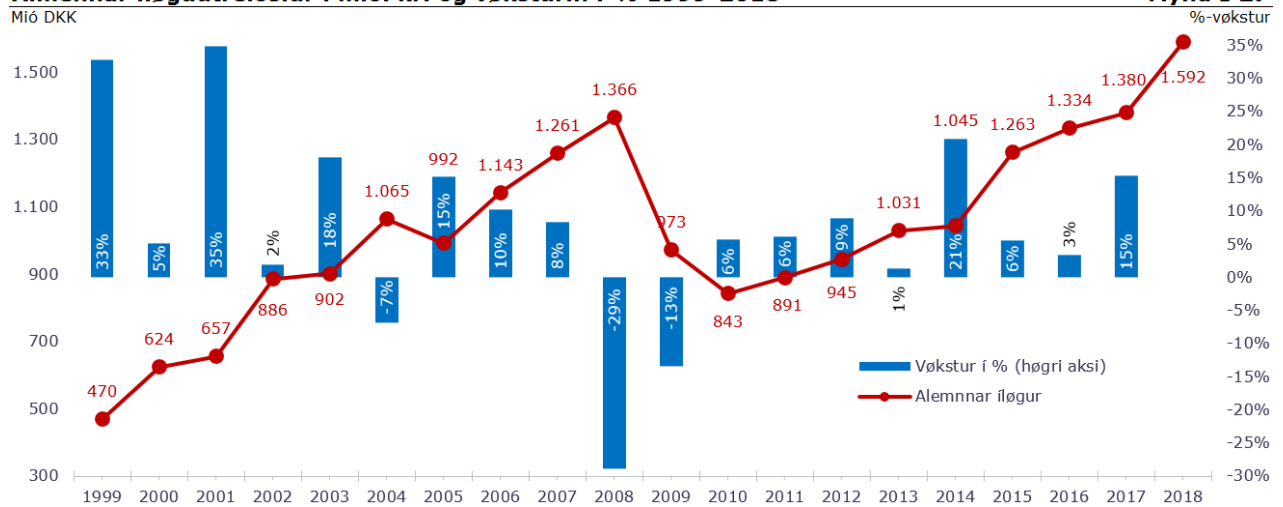
Kelda: Hagstovan, tøluni fyrri 2014 til 2018 eru fortreytir til framrokning frá mars 2017

Mynd I 27 vísir almennu ílögútreiðslurnar og ár-til-ár vøksturin í hesum. Eins og við almennu nýtsluni (sí mynd I 25) sæst at framdu almennu ílögurnar sum nevnt eru konjunkturviðgangandi, bæði tá tað snýr seg um land og kommunur (sí mynd I 26 og I 27).

Sum nevnt er umráðandi hjá tí almenna ikki at endurtaka gongdina við almennum ílögum frá 1999-2002 og 2007-2008, nú búskaparliga virkseimið aftur er í vøksstri. Skuldarloftið hjá kommununum – at skuldin ikki skal koma upp um eina álíking – riggar ikki sum fíggarpolitiskt amboð; tað eggjar ikki til miðvísa fíggarpolitiska planlegging, ið fevnir um allar almennar ílögur. Tøluni fyrri 2014-2018 í øllum myndunum (I 25 til I 27) eru mett av Búskaparráðnum og Hagstovuni.

Almennar ílögútreiðslur í mió. kr. og vøksturin í % 1999-2018

Mynd I 27

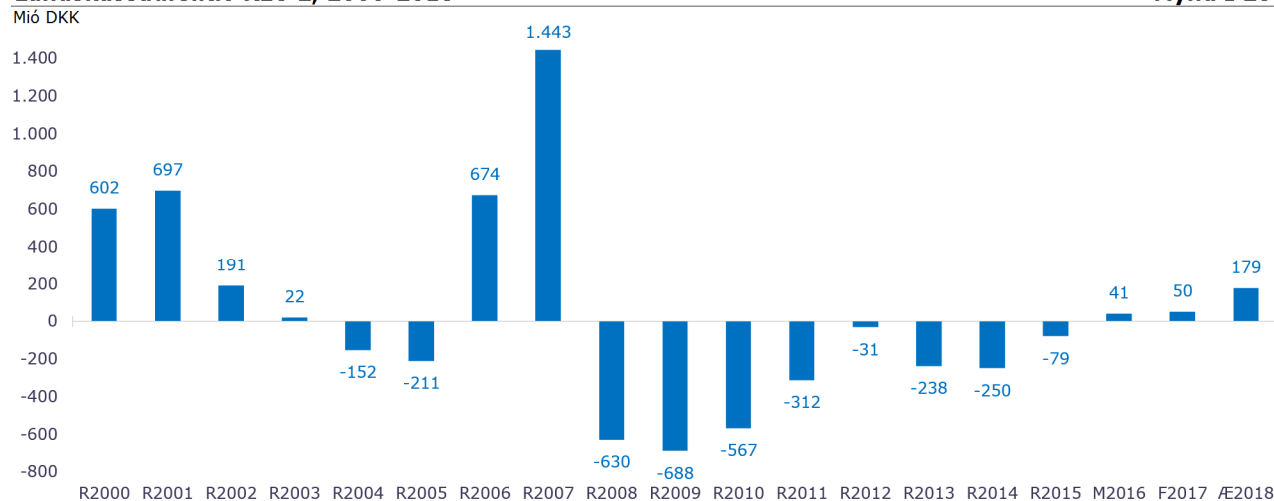
Kelda: Hagstovan, tøluni fyrri 2014 til 2018 eru fortreytir til framrokning frá mars 2017

I 4.3 Úrslitið á almennu roknskapunum

Mynd I 28 niðanfyri vísir eitt yvirlit yvir roknskaparúrslit landskassans (RLÚ 2) fyri árin 2000 - 2018¹³. Fyri árið 2016 eru metingar gjørdar av Hagstovuni um úrslitið, og fyri 2017-2018 eru figgjarlógarkarmar nýttir.

Landskassaúrslitið RLÚ 2, 2000-2018

Mynd I 28

Kelda: Fíggjarmálaráðið og Hagstovan

Fyrimunarlíga gongdin í konjunkturinum seinastu nógvu árin átti at givið grundarlag fyri, at hallið á landskassaroknskapinum var minkað niður í einki fyri fleiri árum síðani. Hetta varð tó ikki rokkið fyri 2016 (væntandi). Ein av forðingunum fyri hesum hevur verið demografiska gongdin, og fer demografiska gongdin beinleiðis og óbeinleiðis at verða uppáttur meira avbjóðandi í komandi árum.

Vit síggja, at hallið hjá landskassanum (RLÚ 2) er minkað nógv síðan 2013, og væntar Fíggjarmálaráðið at fáa yvirskot í 2016 og 2017. Hinvegin gevur hetta RLÚ 2 úrslitið eina misvísandi mynd av veruligu haldfærisstøðu landskassans. Uttan forskotting av pensjónum síðan 2012 (við inntøkum uppá umleið 300 mió. kr. í 2015), hevði RLÚ 2 hallið verið tilsvarandi størri, og yvirskot sostatt ikki verið í 2016 og 2017.

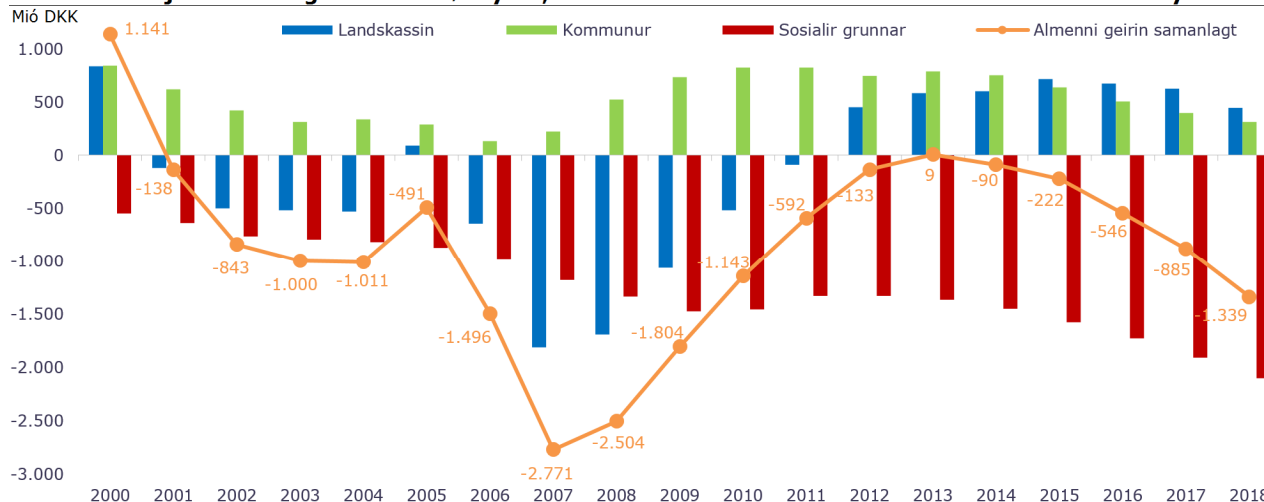
I 4.4 Ogn og skuld hjá tí almenna

Mynd I 29 niðanfyri vísir gongdina í nettoogn og nettoskuld hjá tí almenna geiranum árin 2000-2017. Vit síggja, at sosialu grunnarnir hava stóra nettoogn og at landskassin og kommunurnar samlað hava eina nettoskuld. Nettoognin hjá almenna geiranum var útvíð 3 mia. kr. í 2007 og er síðani støðugt minkað niður ímóti 0 í 2013. Tó er nettoognin vaksin eitt vet seinastu árin og verður hon væntandi 1.339 mió. kr. í 2018.

¹³ RLÚ 2 er roknskaparúrslit landskassans aftaná óvanligar inntøkur/útreiðslur.

Nettoskuld hjá almenna geiranum í Føroyum, 2000 til 2018

Mynd I 29

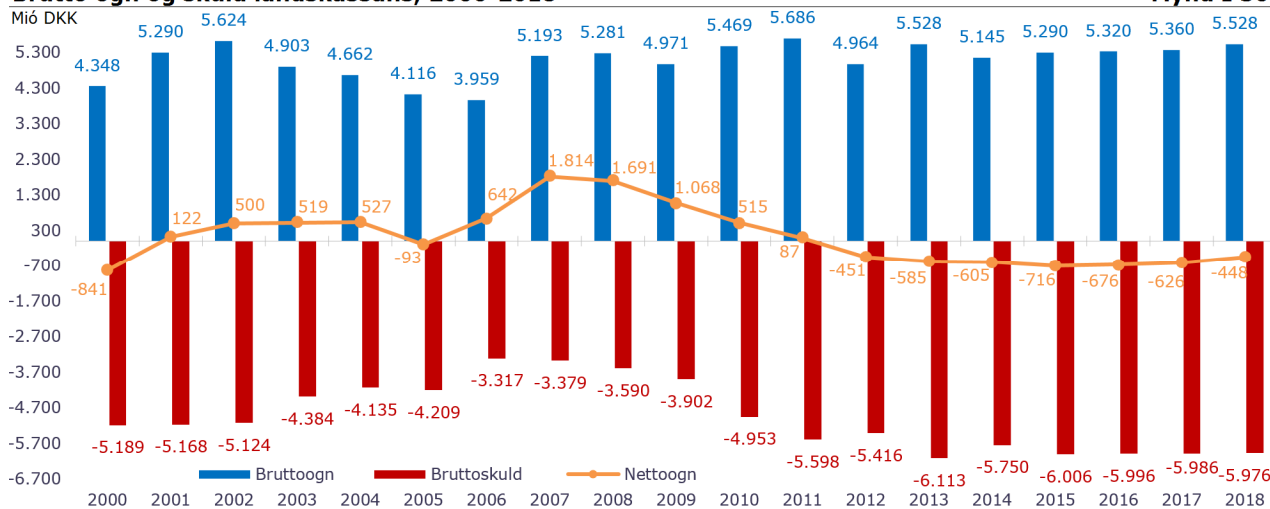
Kelda: Hagstova Føroya, meting fyrri 2014 - 2018

Myndin byggir á eina meting av ogn og skuld hjá almenna geiranum, har m.a. skyldur landskassans fyrri tænastrummannapensjónir og rentugaranti til P/F Lív ikki eru tiknar við sum skuld¹⁴. Annars eru aðrar almennar ognir tiknar við til innara virði (t.d. Føroya Tele).

Mynd I 30 niðanfyrri, vísir ogn og skuld landskassans frá 2000 til 2018. Vit síggja, at bruttoskuldin er mett til at vera nærum 6 mia. kr. í 2015, ið svaraði til 36% av BTÚ. Sum áður nevnt, eru tænastrummannaskyldur og aðrar veðhaldsskyldur landskassans ikki íroknaðar hetta tal. Um olja ikki verður funnin í rakstrarverdum nøgdum innan tann 1. januar 2018, fellur ein skuld uppá hálva milliárd krónur til danska ríkið burtur. Hetta betrar sjálvsagt nettostøðuna hjá landskassanum.

Brutto ogn og skuld landskassans, 2000-2018

Mynd I 30

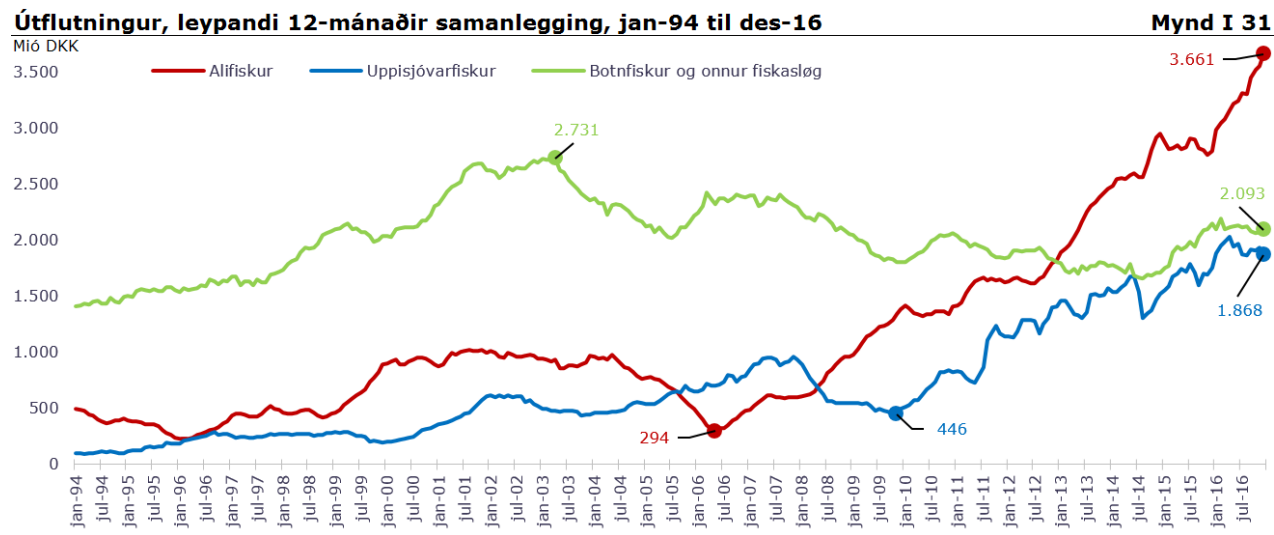
Kelda: Hagstova Føroya, meting fyrri 2014 - 2018

Viðmerkjast skal eisini, at í uppgerðini sum víst í mynd I 29 og I 30 liggja ognir fyrri umleið 2 mia. kr., ið eru tungt umsetiligar, so sum Vágatunnilin, Fíggingargrunnurin frá 1992 og tunnilsfeløgini. Hetta merkir, at bruttoognin kann vera nógv yvirmett, og at nettoskuldin kann vera nógv undirmett.

¹⁴ Veðhaldsskyldur vegna tryggingaravtalu hjá Føroya Lívstrygging er gjørd upp til 1.213 mió. kr. í 2011. Nettoskylda landskassans fyrri tænastrummannapensjónir er roknað til 3.325 mió. kr. Kelda: Føroya Gjaldsstova, landskassaroknskapurin fyrri fíggarárið 2013. s. 244.

I 5 Útlendskur eftirspurningur (netto og brutto)

Mynd I 31 niðanfyri lýsir søguligu gongdina í útflutningsvirðinum av fiskavørum fyri tríggjar bólkar av fiskaútlutningi. Hesir bólkar eru 'alifiskur', 'uppsjóvarfiskur' og 'botnfiskur og onnur fiskasløg'. Hesir tríggir bólkar fevna um so at siga allan føroyskan vøruútflutning. Tann fjórði bólkurin av útflutningi er útflutningurin av tænastrum (m.a. ferðavinna).

Kelda: Hagstova Føroya

Alifiskur fevnir um laks og síl, men nærur eingi síl verða útflutt í dag. Uppisjóvarfiskur fevnir um makrel, sild og svartkjaft, og harumframt hava vit tikið fiskamjøl við í hendan bólkin. Botnfiskur og onnur fiskasløg fevnir um tosk, hýsu, upsa, svartkalva, gulllaks, longu, brosmu, rækju o.a. Hesi síðst nevndu fiskasløg verða veidd í bæði føroyskum sjógvum og aðrastaðni, t.d. í Barentshavinum og á Flemish Cap.

Botnfiskurinn hevur havt sera stóran týðning fyri útflutningin langt aftur í tíðina, men hevur ikki sama týðning í dag. Í 2012 vóru allir tríggir vørubólkar nøkulunda javnt stórir í stødd, tá tað snýr seg um útflutningsvirði. Síðani er alifiskur vaksin enn meira í útflutningsvirði, meðan hinir bólkarnir hava staðið nøkulunda í stað. Vøksturin í útflutninginum av alifiski seinastu trý árinum stavar frá prívøkstri. Serliga seinasta árið hevur stórus vøkstur hevur verið í útflutningsvirðinum av alifiski. Útflutningurin av botnfiski og øðrum fiskasløgum er hinvegin minkaður seinasta árið, tað sama er galdandi fyri útflutningin av uppsjóvarfiski.

I 5.1 Gongdin innan alivinnuna

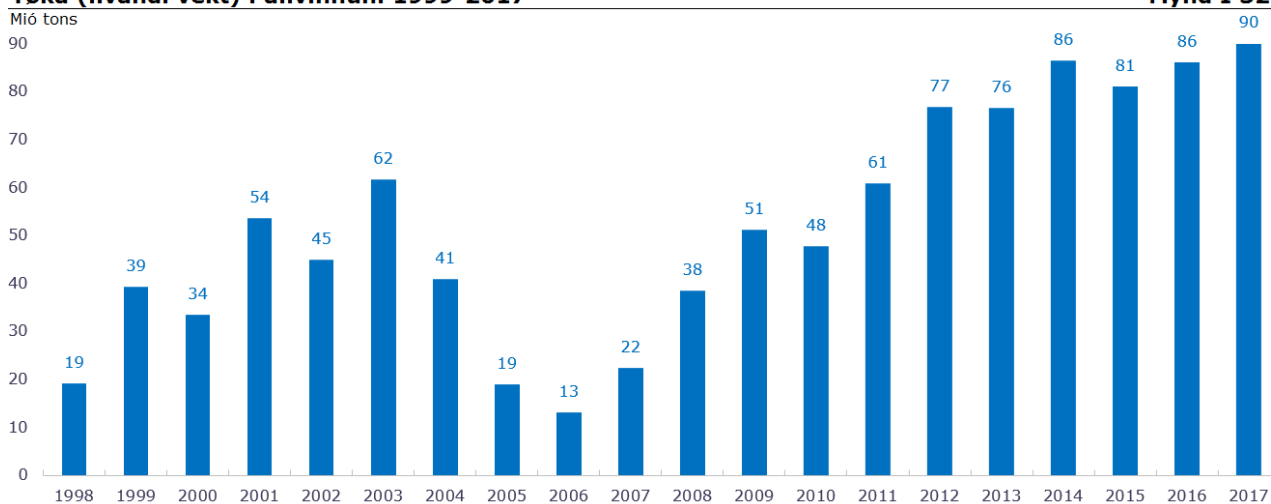
Av mynd I 12 og I 13 í avsnitti I 1.5 sást, at laksaprísirnir hava verið sera høgir alt árið 2016. Miðalprísurin í 2016 er mettur til 60 NOK pr. Kg., og vinnan útilokar ikki ein miðalprís uppá 70 NOK pr. kg. í 2017¹⁵.

Mynd I 32 niðanfyri vísir tøkuna í føroysku alivinnuni árinum 1998-2017. Tølini fyri 2015 og 2016 byggja á metingar við ávísari óvissu. Mett verður at tøkun í 2016 verður 86 tTons, og at hon væntandi verður tann sama í 2017. Hetta er munandi meira enn í 2015 (umleið 6%) og ájavnt við tøkuna í 2014.

¹⁵ Kelda: Samrøður við fólk í vinnuni.

Tøka (livandi vekt) í alivinnuni 1999-2017

Mynd I 32

Kelda: Avrik sp/f, 2016 og 2017 er mett

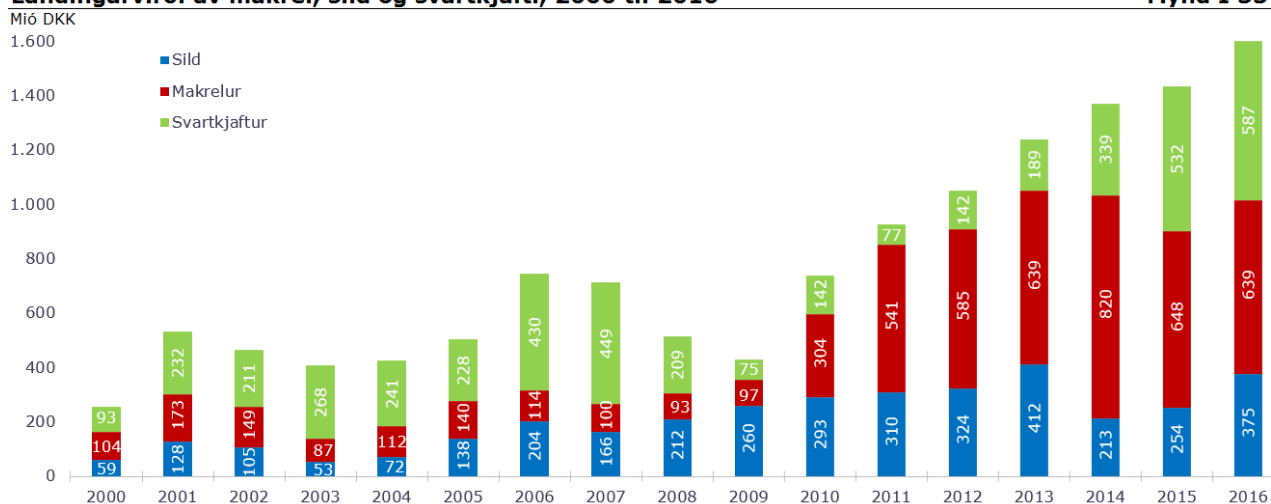
Samantikið verður sostatt staðfestur ein munandi vøkstur í útflutningsvirðinum av alifiski í 2016 í mun til 2015, og vinnan roknað ikki við nakrari afturgongd ella stagnatiónum í 2017.

I 5.2 Gongdin innan uppsjóvarvinnuna

Mynd I 33 niðanfyri vísir gongdina í landingarvirðinum av uppsjóvarfiskasløgum. Síðan 2009 hevur verið stórus vøkstur í samlaða landingarvirðinum. Samlaða landingarvirðið er vaksið úr 432 mió. kr. í 2009 til at verða 1.601 mió. kr. í 2016. Landingarvirðini fyri 2016 eru treytaði av millumtjóða avtalu.

Landingarvirði av makrel, sild og svartkjafti, 2000 til 2016

Mynd I 33

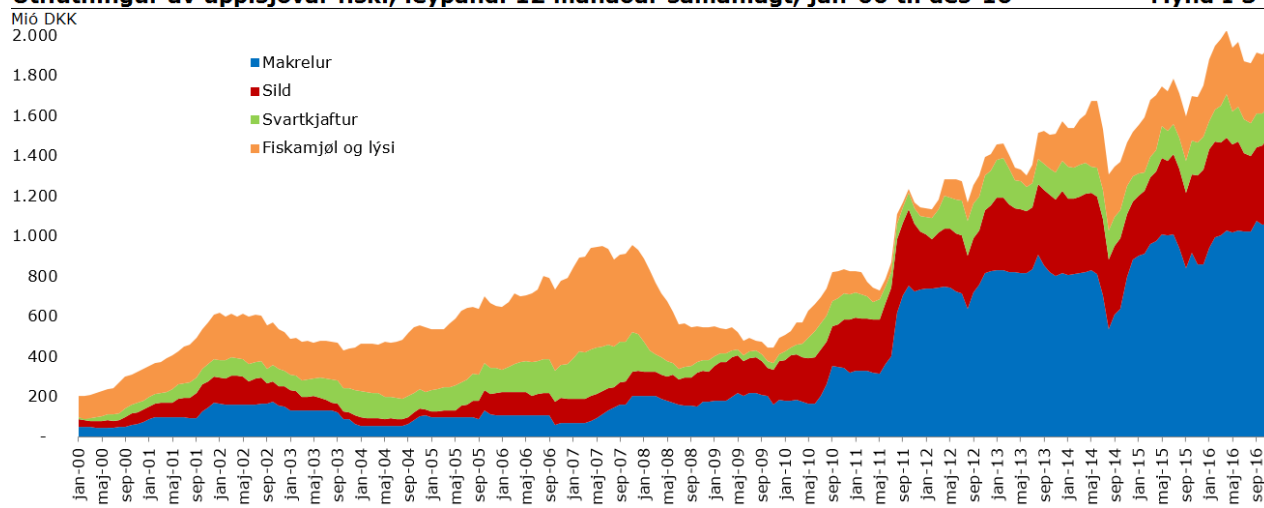
Kelda: Vørn

Landingarvirðið av makreli er vaksið nógv seinastu árin í samband við, at Føroyar eru farnar úr millumtjóða avtaluni um makrel. Síðan mars 2014 hava Føroyar so aftur verið í samstarvi við ES og Noreg um makrelin. Landingarvirðið av makreli í 2017 verður hægri enn í 2016 vegna hægri heildarkvotu, samstundis sum makrelprísurin væntandi verður støðugur. Landingarvirðið av sild væntast at vaxa munandi í 2017 vegna munandi størri ásetta kvotu og væntaðan støðugan prís. Ongin millumtjóða avtala var um sild fyri 2015, og eingin var heldur fyri 2016. Landingarvirðið av svartkjafti er vaksið síðan 2011 vegna hækkaða heildarkvotu, og stórus vøkstur er væntaður í 2017. Eingin millumtjóða avtala var heldur um svartkjaftin fyri 2015 og 2016. Bert kvoturnar fyri makrel liggja heilt fastar.

Mynd I 34 niðanfyri vísir gongdina í útflutningsvirðinum av uppisjóvarfiski seinastu árinum (sum leypandi 12 mánaðar samanlegging). Vit síggja, at vøksturin hevur verið sera stórur síðan 2009. Minking var í makrelútflutninginum mitt í 2014. Orsøkin til hesa minking var, at útflutningurin vegna handilsforðingar úr ES vórðu settar í gildi seinni í árinum. Vøksturin í landingarvirðinum av svartkjafti sæst ikki so væl aftur í útflutninginum. Hetta kann vera tí, at nógv av svartkjaftinum endar sum fóður til laksaframleiðslu í Føroyum, og endar harvið sum óbeinleiðis laksautflutningur.

Útflutningur av uppisjóvar fiski, leypandi 12 mánaðar samanlagt, jan-00 til des-16

Mynd I 34

Kelda: Hagstovan

Samanumtikið vænta vit, at samlaða útflutningsvirðið í uppisjóvarvinnuni fer at vaksa munandi frá 2016 til 2017.

I 5.3 Botnfiskur og onnur fiskasløg

Fyri árinum 2014-2016 eru ikki tær stóru broytingarnar í botnfiskiveiðuni at hóma, tá talan er um nøgd¹⁶, men síðan á heysti 2015 hevur prísvøkstur verið á botnfiski. Stórir partur av botnfiskaflotanum hevur verið í kreppu, meðan aðrir partar av botnfiskaflotanum hava havt yvirskot. Brexit merkir lægri prísir á botnfiski og øðrum fiskasløgum til bretska marknaðin vegna lækkandi pundid, og merkir hetta væntandi eina minking ella stagnation í útflutningsvirðinum í 2016.

Samanumtikið meta vit, at tað fer at vera ein stagnation ella lítil vøkstur í útflutningsvirðinum av 'botnfiski og øðrum fiskasløgum' í 2017 í mun til 2016.

I 5.4 Samlaði fiskavøruútflutningurin

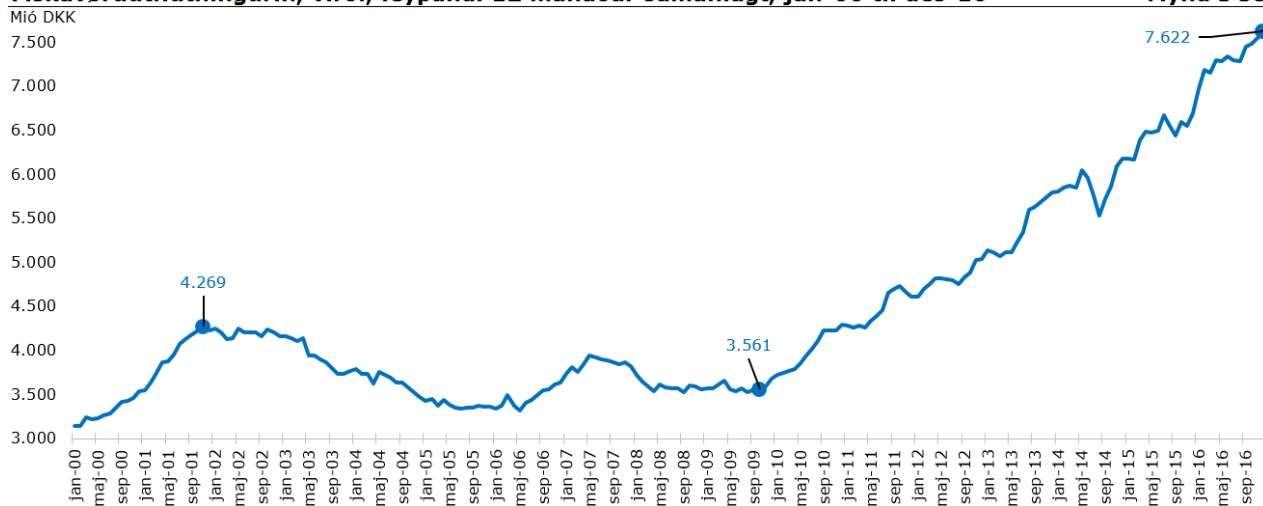
Mynd I 35 niðanfyri avmyndar samlaða útflutningsvirðið av fiskavørum frá januar 2000 til desember 2016 sum leypandi 12 mánaðar samanlegging.

Vøksturin seinastu árinum hevur verið stórur. Fallið í mynd I 34 og I 35 miðskeiðis í 2014 stavar frá handilstiltøkunum hjá ES fyri makrel og sild (sí eisini myndir I 36 og 37). Metast kann leysliga út frá myndunum, at hetta uppá stutt sikt hevur kostað Føroyum hálva milliard í útflutningsvirði, men helst er meira enn tað vunnið innaftur síðani.

¹⁶ Keldur til hetta brotið er Hagstovan og Vørn.

Fiskavøruútflutningurinn, virði, leypandi 12 mánaðar samanlagt, jan-00 til des-16

Mynd I 35

Kelda: Hagstovan

Stórus vøkstur var í fiskavøruútflutninginum í 2016. Væntandi verður ein tilsvareandi ella størri vøkstur í 2017.

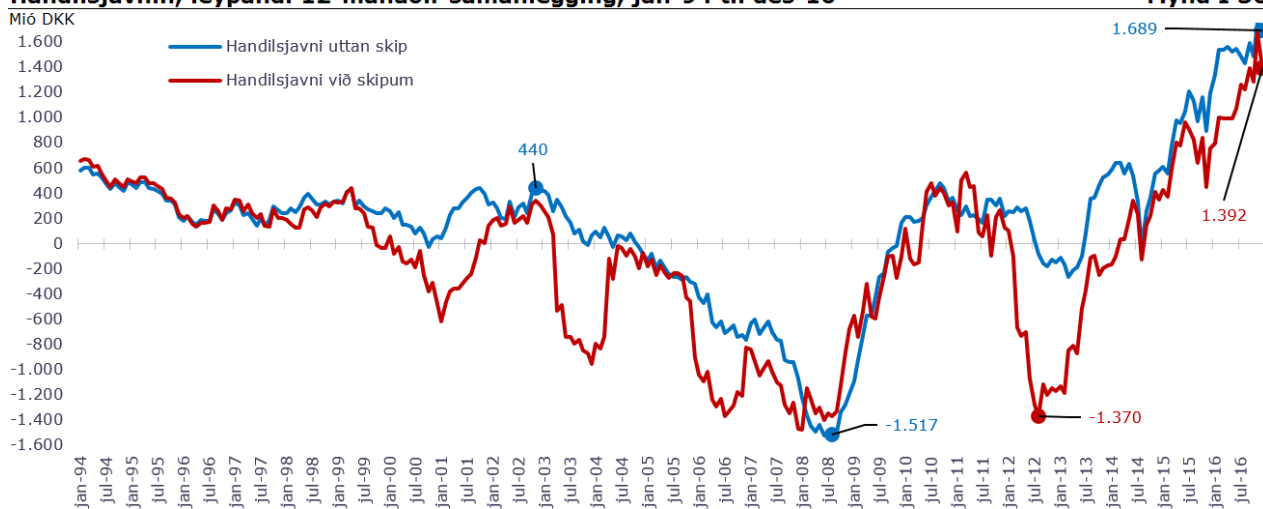
Ein fortreyt fyri hesum metingum er sjálvsagt, at vinnan ikki kemur út fyri størri óvæntaðum broytingum.

I 5.5 Gongdin í handilsjavninum

Mynd I 36 vísir gongdina í handilsjavninum sum leypandi 12 mánaðar samanlegging. Handilsjavnin er útflutningurinn av vørum minus innflutningurinn av vørum. Mynd I 36 vísir, at handilsjavnin í 2016 hevur verið meira positivur, enn hann hevur verið seinastu meira enn 20 árin. Hetta er grundað á eitt batnað býttislutfall (tvs. laksaprísir eru hækkaðir og oljuprísir eru lækkaðir) og stóra vøksturinn í uppisjóvarfiskanøgðunum. Í byrjanini av figgjarkreppuni í 2008 var handilsjavnin negativur við 1.517 mió. kr. uttan skip. Í dag er handilsjavnin batnaður til 1.689 mió. kr. uttan skip. Hetta er ein betring uppá meira enn 3 mia. kr. Mynd I 36 vísir eisini handilsjavnin við skipum og av myndini sæst, at serliga hesin innflutningur dregur handilsjavnin niðureftir. Stórus innflutningur av skipum ella flogførum einstøk ár kann lættliga eyðmerkjast í rásini á mynd I 36 fyri handilsjavnin við skipum.

Handilsjavnin, leypandi 12-mánaðir samanlegging, jan-94 til des-16

Mynd I 36

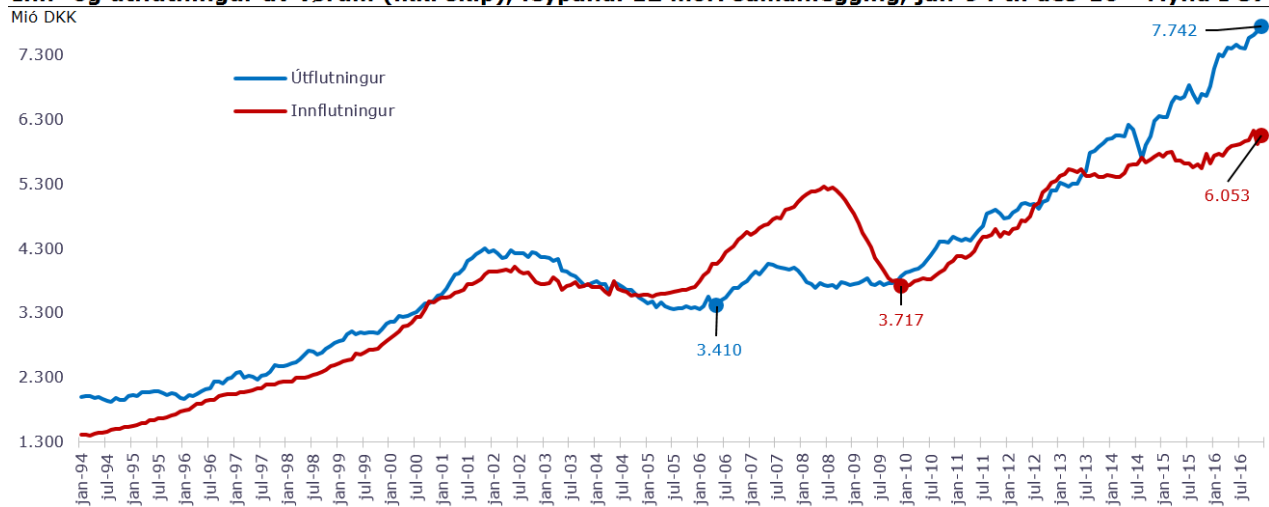

Kelda: Hagstovan

Mynd I 37 vísir gongdina í innflutningi og útflutningi av vørum (uttan skip) frá januar 1994 til desember 2016. Her sæst, at handilsjavnin var serliga nógv negativur í 2008, og at tað var innflutningurinn, sum var serliga stórus árin 2006-2008. Fallið í innflutninginum var stórt í 2009-2010. Hetta fall hekk m.a.

saman við fallinum í privatu nýtsluni og íløgnum. Seinastu tvey árin er innflutningurin ikki vaksin eins nógv sum útflutningurin, men aftaná stagnatiún í 2015 hevur vøxstur verið í innflutninginum í 2016.

Inn- og útflutningur av vørum (ikki skip), leypandi 12 mðr. samanlegging, jan-94 til des-16 Mynd I 37

Kelda: Hagstovan

I 5.6 Nettoútflutningurin av tænastrum

Seinastu árin hevur stórir vøxstur verið í útflutningi Føroya av tænastrum. Tænastruútflutningurin fevnr í høvuðsheitum um flutnings- og supprytænastrur, byggjtænastrur, ferðing, ferðavinnu og leasing. Viðmerkjast skal, at ein sera stór óvissa er um hesi tølini; trupulleikarnir við innsavning av hagtølum um hesi viðurskifti eru sera stórir. Talva I 5 niðanfyrri gevur eina lýsing av útflutningi og innflutningi Føroya av tænastrum fyrri árið 2015. Tænastrujavnin hevur í 2015 eitt hall uppá eina milliard. Hetta hall stavar serliga frá halli í ferðing, byggjtænastrum, teldutøkni og kunning, og í mentan, frítíð og heilsa (heilsa fevnr m.a. um viðgerð á donskum sjúkrahúsum). Nýggjari uppgerð av gjaldsjavnanum, herundir nettotænastru útflutningi, finst ikki.

Útflutningur (inntøkur) og innflutningur (útreiðslur) av tænastrum í 2015

	Útflutningur	Innflutningur	Netto (javni)
Flutningur	561	470	91
Ferðing	415	814	-399
Samskifti	123	152	-29
Byggjtænastrur	134	295	-161
Tryggingartænastrur	0	9	-9
Fíggjartænastrur	0	0	0
Teldutøkni og kunning	6	138	-132
Royalti og lisensgjöld	11	60	-49
Aðrar tænastrur	245	388	-143
Mentan, frítíð og heilsa	37	225	-188
Tænastrur íalt	1.531	2.551	-1.020

Kelda: Hagstova Føroya

Samlaði útflutningurin av tænastrum fer helst at minka nakað í 2017 vegna trupulleikar í offshore vinnuni.

I 6 Samandráttur av fortreytum sum grundarlag fyri framrokningum við myndli

Talva I 6 niðanfyri dregur í stuttum samanum fortreytirnar í frammanfyrirstandandi teksti. Hetta eru fortreytir, ið snúgva seg um útlitini fyri búskapargongdini árinum 2014-2018. Hesar fortreytirnar hava verið nýttar sum ílag í myndli Landsbankans, ið nýttur verður til konsekvensútrokningar/ forsagnir av búskapargongdini.

Tølini í talvu I 6 niðanfyri eru fyri 2013 staðfest tøl frá tjóðarroknskapiinum. Fyri 2014 og 2015 eru tølini viðvíkjandi vøruútflutningi og lønum staðfest tøl; restin er mett tøl. Fyri 2016 eru tølini viðvíkjandi vøruútflutningi og lønum framroknaði tøl við grundarlagi í gongdini í fyrru helvt av árinum. Fyri 2017 er talan um mett tøl sum grundgivið í frammanfyrirstandandi teksti.

	Samandráttur av høvuðsfortreytum til framrokning 2014-2018						Talva I 6
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
1) Nýtluútreiðslur hjá húsarhaldum sum lutfall av tøkari inntøku	84,4%	87,0%	88,0%	88,0%	89,0%	90,0%	
2) Almennar nýtluútreiðslur, mió DKK	4.361	4.372	4.437	4.755	4.952	5.031	
3) Privatar innlendis framleiddar íløgur sum lutfall av BTÚ	10,4%	11,0%	12,0%	12,0%	12,0%	13,0%	
4) Almennar íløgur, mió DKK	1.031	1.045	1.263	1.334	1.380	1.592	
5) Goymslubroytingar, mió DKK	35	-9	-55	-51	-51	-51	
6) Útflutningur av vørum og tænastrum, mió DKK	7.452	8.063	8.313	9.426	10.252	10.523	
7) Innflutningur av vørum og tænastrum, mió DKK	8.332	7.975	8.189	8.689	9.519	10.014	
8) Lønir og atknýtt gjöld, mió DKK	8.436	8.864	9.423	9.960	10.604	11.037	

Viðm.:

- 1) Lutfallið privat nýtlu/tBTI fyri húsarhaldsgeiran er tað sama (2014-2017) sum við seinastu frágreiðing, 2018 er ásett fyri fyrstu ferð
- 2) Fortreytir fyri almenna nýtlu eru endurskoðaðar og hækkaðar fyri árinum 2016 og 2017, 2018 ásett fyri fyrstu ferð
- 3) Lutfallið innlendis framleiddar privatar íløgur í mun til BTÚ er fyri 2017 lækkað úr 13% til 12%, 2018 ásett fyri fyrstu ferð
- 4) Almennu íløgurnar eru í mun til seinastu frágreiðing hækkaðar fyri 2014 og 2015, lækkaðar fyri 2016 og 2017 og ásettar fyri fyrstu ferð fyri 2018
- 5) Goymslubroytingar eru endogenar fyri árinum 2013-2016 og fyri 2017-2018 ásettar óbroyttar í mun til 2016
- 6) Tænastruútlutninginum fyri 2015-2016 er mettur lægri hesaferð í mun til seinast. Fyri 2017 er vøksturin mettur hægri hesaferð í mun til seinast
- 7) Innflutningurin er endogenur fyri 2017 og 2018
- 8) Lønir vm. eru endogenar fyri 2017 og 2018

Kelda: Hagstova Føroya og Búskaparráðið

Kapittul II: Inntøkubýti

II 1 Inngangur um ójavna

Evnið um ójavna í býtinum av inntøkum og ognum hefur fylt nógv í altjóða orðaskiftinum í seinastuni. Meðan semja hefur verið um, at ójavnin millum lond (og allar heimsins borgarar) seinastu áratíggjuni er minkaður, hefur eisini verið pástaðið, at ójavnin innlendis í heimsins mest múgvandi londum er vaksini^{17 18}.

Tað mest vanliga og logiskt útleidda ástøðið millum búskaparfrøðingar hefur verið, at produktiva íkastið frá einum framleiðslufaktori – t.e. íkastið til produktivitet - í longdini avger støddina av samsýningini til hendan framleiðslufaktorin, herundir lönina til arbeiðsmegina. Tó er møguligt, at útboðs- og eftirspurnarviðurskifti á marknaðinum kunnu mótvirka hesum samanhangi.

Tá til dømis ein hýruvognsførari í Tórshavn tjenar 50 ferðir so nógv sum starvsfelagi hansara í Calcutta, so er hetta ikki tí at hýruvognsførarin í Tórshavn er 50 ferðir so produktivur sum tann í Calcutta, men tí at hýruvognsmarknaðurin í Tórshavn er varður móti friari kapping. Eitt nú kunnu hýruvognsførarar úr Calcutta ikki flyta til Føroya til tess at gerast hýruvognsførarar í Tórshavn. Undirbjóðing og yvirbjóðing viðvíkjandi arbeiðsmegi kann sostatt mótvirka einum møguligum samanhangi í tí langa siktinum millum produktivitet og realløn.

Tá til dømis ein bankastjóri tjenar 100 ferðir so nógv sum eitt vanligt bankastarvsfólk, so kann hetta vera grundgivið við, at bankastjórin er 100 ferðir so produktivur, tá tað snýr seg um at fáa eitt gott roknskaparúrslit. Ein mótgundgeving til hetta kundi verið, at hendan samsýning ikki hefur so nógv við produktivt íkast at gera, men ístaðin stavar frá, at talið av skikkaðum fólkum eftir meting bankanevndarinnar er sera avmarkað, og at nevndin, sum umboðar áhugamál eigaranna, tískil velur at geva bankastjóranum eina óvanliga høga løn.

Nakað líknandi hefur eisini ávirkað konufólkalønir, soleiðis at hesar langt aftur í tíðina hava verið lægri enn mannfólkalønir tó uttan próvførslu fyri, at mannfólk geva eitt tilsvarandi størri íkast til produktivitet enn konufólk.

Í Føroyum hava vit sæð ein sera stóran ójavna í inntøkubýtinum í fiskivinnuni seinastu árin, bæði tá tað snýr seg um lønarinntøkur (hýrur) og kapitalinntøkur. Hýrur og kapitalvinningar í uppisjóvarvinnuni hava verið munandi størri enn vanligt. Serliga hefur stórir munur verið millum hýrurnar í uppisjóvarveiðuni og botnfiskaveiðuni undir Føroyum. Hesin ójavni ella munur verður vanliga forkláraður við, at størsti parturin av tilfeingisrentuni í uppisjóvarveiðuni og hjá flakatrolarunum er fallin pørtunum í vinnuni í lut, og at eingin tilfeingisrenta hefur verið at dúva uppá í botnfiskaveiðuni vegna vánaligu støðuna hjá botnfiskastovnunum.¹⁹

Samtykkir politiska skipanin, at størri partur av tilfeingisrentuni í uppisjóvarveiðuni skal fella tí almenna í lut, minkar hesin stóri inntøkumunur. Sama hendir møguliga í longdini, um politiska skipanin samtykkir tiltøk, ið skulu endurskapa tilfeingisrentuna í botnfiskaveiðuni.

Í Føroyum hava vit eisini sæð óvanliga stórar kapitalinntøkur í alivinnuni. Hesar inntøkur eru fallnar nøkrum fáum í lut, og kunnu tí sigast at hava skapt ein størri ójavna í inntøku- og ognarbýtinum. Ein forkláring fyri hesar óvanliga stóru kapitalinntøkur er, at umstøðurnar fyri aling á føroysku firðunum - og á føroyskum sjóøki - eru óvanliga góðar. Hesar umstøður hava higartil verið væl gagnnýttar av alivirkjum. Prísongdin hefur verið fyrimunarlig og virkini hava havt stór yvirskot.

Teir í alivinnuni higartil skaptu inntøku- og ognarmunir kunnu parvíst sigast stava frá náttúruskaptum viðurskiftum á føroyskum sjóøki. Viðvíkjandi hesum seinasta kann hitt almenna krevja gjald fyri gagnnýtslu (leigu) av føroyskum firðum og sjóøki. Umrøddi ójavnin - saman við einum eyka inntøkumøguleika fyri almenna geiran - er íkomin, tí tað hefur gingist alivinnuni væl. Hesin ójavnin,

¹⁷ Atkinson, Anthony B. (2015) *Inequality – what can be done*, Harvard University Press, síðu 42

¹⁸ Milanovic, Branco (2016) *Global inequality: A new approach for the age*, Harvard University Press, síðu 142

¹⁹ Búskaparráðsfrágreiðing á heysti 2014, kapittul 2

saman við eyka inntøkumøguleika hins almenna, hvørvur ella minkar ivaleyst, um tað í framtíðini fer at ganga vinnuni verri.

***

Við støði í greiningum av víðfevndum søguligum hagtølum viðvíkjandi inntøku og ogn er tað ástøði sett fram av útlenskum granskarum, at búskapar- og samfelagsskipanin hevur tann innbygda eginleikan, at samsýningin til kapitalin veksur skjótari enn vøksturin í búskapinum, og at samsýningin til arbeiðsmegina tískil verður fyri einum vanbýti²⁰. Ástøðið er grundað í greining av nógvum dátum – dátum sum kunnu vera torgreidd og í nógvum førum óviss - men ástøðið er ikki sum so "prógvað". Eisini kann talan vera um, at øll viðurskifti av týðningi fyri ástøðið ikki í fullan mun eru tikin við inn í myndina; sum til dømis týðningurin av pensiónsgrunnum løntakaranna, ið gevur løntakarum ein óbeinleiðis ognarlut í vinnukapitalinum.²¹

Eisini hava spurningarnir ella pástandirnir um vaksandi ójavnan stundum verið tengdir at gongdini við vaksandi "finansialisering"²² í fíggarstovnum og millum kapitalíleggjarar. Týðningurin av hugtakinum, finansialisering, er hesin: ein vaksandi finansialisering merkir, at teir, sum ráða yvir peningi, leggja størri dent á, at "peningurin skapar pening" við stuttsiktaðum fíggarílegum, stórum vinningsbýtum, leiðslusamsýning við partabrævaoptiónum, keypi av egnum partabrøvum, o.l. Alternativt kundi hesin peningur verið nýttur sum amboð til skapan av framleiðslu, innovatió og arbeiðsvirkni. Alt annað líka, so økir finansialisering helst um ójavnan í inntøku- og ognarbýtinum.

***

Stórir munur er og hevur verið á skattatrystinum á lønarinntøkur og kapitalinntøkur, um ikki síðstnevndu verða tiknar út sum vinningsbýti. Kapitalinntøkur hava nevnliga verið skattaðar linari enn lønarinntøkur. Hetta kann vera við til at forklára, hví vøksturin í lønarinntøkum, sambært pástandinum omanfyri, hevur verið fyri einum vanbýti í mun til vøksturin í kapitalinntøkum. Spurningurin um minking av inntøkumuninum verður tí einfalt ein spurningur um broyting av skattaskipaninum.

Ókeypis atgongdin til heilsutænastur, útbúgvingar og aðrar vælfæðarskipanir er við til at skapa størri javna við at minka um móguliga ójavnan í livikorum. Fyri at forða fyri, at fólk við lítlari útbúgving detta burtur ímillum á arbeiðsmarknaðinum, tá automatisering fer at gerast meira vanlig, kundu serlig endurútbúgvingartiltøk til hesi fólk verið viðkomandi. Slík tiltøk kundu verið við til at minka um ójavnan.

Føroyska pensiónsskipanin kann sigast vera trístreingjað: (1) skattafiggjað fólkapensión til øll, (2) útgjald frá AMEG uttan mun til inngjald, men í mun til bústaðartíð í Føroyum og (3) skipanir, har lógarkravda eginuppsparingin til pensión avger støddina á útgjaldinum. Henda skipanin er eitt úrslit av politiskum neyðsemjum. Politiska kósir er í lötuni týðiliga sett móti minking av týðninginum av (1) og vøstri í týðninginum av (3). Meðan hesin leistur kann betra um fíggarliga haldfærið hjá almenna geiranum, kann hann eisini leiða til størri ójavna millum pensionistar. Serliga konufólk, ið ikki hava havt fulltíðararbeiði, kunnu vera fyri vanbýti²³.

Annars hava skipanir fyri pensiónsuppsparingar týðning fyri uppspararar á tann hátt, at løntakarar við hesum skipanum óbeinleiðis gerast kapitalánarar og harvið taka ímóti inntøkum frá kapitalavkasti.

---

²⁰ Piketty, Thomas (2014) *Capital in the twenty-first century*, Harvard University Press, síða 52-55.

²¹ Andersen, Torben M. (2016) Lønmodtagere bliver kapitalister, Grein í politiken 23.11.2016.

²² Foroohar, Rana (2016) *Makers and Takers – the rise of finance and the fall of american business*, Random House. Finansialisering verður ofta umrødd sum "kvartalsskapitalisma".

²³ At konufólk hava partíðararbeiði er meira vanligt í Føroyum enn aðrastaðni. Sí Búskaparráðsfrágreiðing várið 2016, síða 45.

II 2 Týðningurin av føroysku pensiónsuppsparingini í javna- og ójavnahøpi

Tá uppgerðir verða gjørdar um ójavnar í inntøku- og ognarbýtinum²⁴ millum løntakarar, kann uppsparingin hjá løntakarunum í eftirlønargrunnum broyta myndina almikið.

Hesir eftirlønargrunnar gera íløgur í virðisbrøv og serliga partabrøv, og teir gera hetta viðhvørt sum limir í kapitalgrunnum. Við hesum uppsparingum og ílögum koma løntakararnir sostatt óbeinleiðis at gerast partur av tí skara, sum eigur *vinnulívskapitalin* í landinum, og sum fær sítt avkast frá hesum kapitali sum kapitalinntøkur.

Uppsparing eftir gomlu og nýggju pensiónsskipanini, mia kr., 2011 og 2015		Talva II 1	
		2011 (ultimo)	2015 (ultimo)
P/F Lív Lívs- og pensiónstryggingarfelag	Eftirskattað	2,6	2,6
	Forskattað	0,0	0,4
P/F Tryggingarfelagið Lív	Eftirskattað	1,3	1,4
	Forskattað	0,0	0,5
Betri pensión P/F	Eftirskattað	0,3	0,6
	Forskattað	0,0	0,2
AMEG	Eftirskattað	0,9	1,1
	Forskattað	0,0	0,0
Innistandandi í donskum pensiónsgrunnum/-feløgum	Eftirskattað	1,9	2,1
	Forskattað	0,0	0,0
Eftirlønargrunnur Føroya Arbeiðarafelags	Eftirskattað	0,4	0,4
	Forskattað	0,0	0,1
Eftirlønargrunnur Havnar Arbeiðsmannafelags	Eftirskattað	0,4	0,0
	Forskattað	0,0	0,0
Eftirlønargrunnur Havnar Handverkarafelags	Eftirskattað	0,2	0,2
	Forskattað	0,0	0,1
Føroyskir peningastovnar	Eftirskattað	1,6	1,6
	Forskattað	0,0	0,3
Tilsamans (íroknað AMEG)	Eftirskattað	9,6	10,0
	Forskattað	0,0	1,6
Ogn landsins, roknað (40% útsettan skatt)	Eftirskattað	3,8	4,0
	Forskattað	0,0	0,0
Ogn løntakaranna, roknað (eftir 40% skatt)	Eftirskattað	5,8	6,0
	Forskattað	0,0	1,6
Ogn løntakaranna tilsamans, roknað (eftir 40% skatt, forskattað og eftirskattað)		5,8	7,6
Bruttotjóðarúrtøkan		13,3	16,9
Eftirlønarpensparing, roknað (eftir 40% skatt) í % av BTÚ		44%	45%

Viðm.: Búskaparráðið hevur savnað upplýsingar frá ymsum keldum, m.a. gjøgnum telefon. Fyrivami má takast fyri tí heilt nágreiniliga neyvleikanum (tølini eru uppgjørd sum mia. kr.). Talið fyri føroyskar peningastovnar er partvíst met. Tað er ikki ósannlíkt, at onkur av svarpersónunum hevur upplýst tøl fyri 2016 í staðin fyri 2015.

Kelda: Tryggingareftirlitið, peningastovnar, upplegg frá feløgum via telefon, Hagstovan og Búskaparráðið.

Tað er tískil viðkomandi at sammeta føroysku pensiónsuppsparingina við hana hjá øðrum tjóðum. Talva II 1 vísir eina uppgerð av føroysku pensiónsuppsparingini, har tølini eru sett í mun til bruttotjóðarúrtøkuna (BTÚ). Eftir roknaðan skatt var føroyska pensiónsuppsparingin 45% av BTÚ.

Taka vit Danmark sum dømi til sammetingar, verður roknað við, at danska pensiónsuppsparingin í 2015 eftir skatt sváraði til umleið 150% av BTÚ. Vanliga verður roknað við, at vinnulívskapitalurin hevur eitt virði, sum svarar til 300% av BTÚ²⁵.

²⁴ Í Føroyum er ikki møguligt at gera upp ognarbýtið hjá einstaklingum ella húskjum. Í Danmark varð hetta møguligt frá 2014 við samankoyring av telduskráum, sí Skatteministeriet (2016): Fordeling og incitamentar 2016. Í Føroyum hava vit onga virðismeting av fastognum og harumframt er pensiónsuppsparing føroyinga í útlenskum pensiónsfeløgum ókend. Millum annað tí er ein uppgerð av ognarbýtinum ikki møgulig í Føroyum.

²⁵ Andersen, Torben M. (2016) op.cit.1

Tískil kunnu vit leysliga rokna við, at danskir løntakarar sum pensiónsuppspararar eiga eitt virði, sum svarar til helmingin av vinnulívskapitalinum í landinum. Hesin ognarrættur er sjálvsagt ikki beinleiðis; eisini er ein stórir partur av donsku pensiónsuppsparingini staðsettur í útlenskum virðisbrøvum, og útlendingar hava eisini tilsvandi ognarrætt í donskum virkjum. Í stódd er danska pensiónsuppsparingin nøkulunda umboðandi fyri pensiónsuppsparingina í okkara grannalondum.

Sum tað framgongur av talvu II 1, er føroyska pensiónsuppsparingin ikki á sama stóddi sum tann hjá dønum. Eftir skatt og sett í mun til BTÚ, er føroyska pensiónsuppsparingin runt roknað bert ein triðing av tilsvandi donsku pensiónsuppsparingini.

Hetta hevur eisini sín týdning fyri spurningin um javna og ójavna, nevnliga tá komandi føroyskir pensionistar skulu sammeta seg við komandi pensionistar í okkara grannalondum. Føroysku pensionistarnir fara – alt annað líka – ikki at taka ímóti somu stódd av kapitalinntøkum sum pensionistarnir í okkara grannalondum, og fara teir heldur ikki at kunna loyva sær tað sama, tá tað snýr seg um privata nýtslu.

Lutfalsliga lítil upphæddin í pensiónsuppsparing í Føroyum hevur týdning fyri fíggjarligan ójavna og fyri fíggjarliga haldfærið, tá aldursamansetingin fer at broytast stórliga.

Búskaparráðið hevur fyrr ávíst, at tann haldfærisavbjóðing, sum almenni geirin stendur yvir fyri, kann forklárast við, at okkum tørvar meira vinnulív til at halda uppi almenna geiran.

II 3 Búskaparvækstur og avleiðingar fyri ójavn

Tøknilig frambrot og nýtslan av nýggjari tøkni ger tað møguligt at framleiða fyri lægri kostnað enn áður og bíligari at uppfinna og framleiða nýggjar vørur og tænastr. Hetta tvinnnað við fríhandli ger, at prís elastiskar vørur (vanliga nevndar luksúsvørur) kunnu seljast fyri lægri prís til ein vaksandi marknað.

Í sambandi við hesa tvinnan av tøkniligum frambrotum og marknaðarbúskapi hevur hugtakið "disruption", ið merkir "avbrot", ofta verið brúkt. Uttan at nýta heitið disruption, hevur Búskaparráðið í undanfarnum frágreiðingum viðgjørt týðningin av hesum hugtaki í samband við viðgerð av evnunum tøkni menning, produktivitetsvækstur og arbeiðsvirkni²⁶. Ein eitt sindur øðrvísi endurtøka og útdýpan av hesum evni er tí upp á sítt pláss.

***

Niðanfyrirstandandi samanhangur ger seg galdandi, tá talan er um búskaparvækstur (prosentvísan vøkstur í BTÚ í føstum prísnum):

Prosentvísan vøkstur í BTÚ í føstum prísnum (búskaparvøkstur) $\approx$ prosentvísan vøkstur í arbeiðsproduktiviteti (tvs. virðisøking pr. arbeiðstíma) + prosentvísan vøkstur í arbeiðsvirkni ("employment")²⁷.

Vit kunnu sostatt - sæð út frá hesum givna sjónarhorni - rokna búskaparvækstur sum eina avleiðing av vøkstri í produktiviteti og arbeiðsvirkni.

Hetta merkir, at er vøksturinn í BTÚ 2% og vøksturinn í arbeiðsproduktiviteti 2%, er hetta einstýðandi við ein nullvøkstur í arbeiðsvirkni.

Hetta merkir eisini, at er vøksturinn í BTÚ 0% og vøksturinn í arbeiðsproduktiviteti 2%, er hetta einstýðandi við ein vøkstur í arbeiðsvirkni áljóðandi -2%.

Búskaparvøksturinn í % má tískil vera størri enn arbeiðsproduktivitetsvøksturinn í %, um har eisini skal verða vøkstur í arbeiðsvirkninum í % (t.e. ein lækking av arbeiðsloysinum).

Produktivitetsvækstur stavar í høvuðsheitum frá gagnnýtslu av teirri mest framkomnu tøkni og leiðir sostatt beinleiðis til búskaparvækstur. Tað er ringt at síggja, hvussu nakað kann steðga produktivitetsvøkstri - virki, sum ikki nýta mest hóskandi tøkni, yvirliva ikki í kappingini.

Eftirspurnarsíðan í búskapinum er eins avgerandi fyri búskaparvøksturinn sum útboðssíðan. Sum nevnt ger produktivitetsvækstur tað møguligt at lækka prísinn á prís elastiskum og inntøkuelastiskum vørum og tænastrum²⁸, herundir nýggjum vørum og tænastrum. Avleiðingin av hesi prís lækking verður vøkstur í sølu, virðisøking og inntøku/keypiorku, herundir eisini størri keypiorka millum fólk til keyp av øðrum vørum. Flestallar nýggjar vørur og tænastr gerast við tíðini prís-ó elastiskar neyðsynjarvørur, sum fólk ikki kunnu vera fyri uttan, og verða tær við tíðini avloystar av nýggjum prís-elastiskum vørum og tænastrum. Vøkstur í arbeiðsvirkni er sostatt treytað av "konsumerismu", sum er heitið fyri hugburðin og atferðarmynstrið "keyp nýtt og tveit burtur".

Tøkniligar broytingar saman við produktivitetsvøkstri elva sostatt til hægri materielt vælferðarstöði og búskaparvækstur. Marknaðarbúskapur og fríhandil við teimum áðurnevndu fyra frælsunum styðja upp

²⁶ Búskaparráðið, Búskaparfrágreiðing á heysti 2013, síða 10.

²⁷ Vit hava: Y =real BTÚ ella real virðisøking, L =arbeiðdir arbeiðstímar, Y/L = arbeiðsproduktivetur og identitetin $Y = (Y/L) * L$. Vit nýta natúrliga logaritmunna sum approksimatió til differentiering (er forsvarlig tá broytingarnar eru smáar): $\ln Y = \ln (Y/L) + \ln L$. Frá hesum kunnu vit útleiða, at %-vísan vøkstur í BTÚ í føstum prísnum (búskaparvøkstur) $\approx$ %-vís broyting í arbeiðsproduktiviteti + %-vís broyting í arbeiðsvirkni. Yvir tíð kann eisini ein ávirkan vera millum hesi tvey seinastu liðini, soleiðis at arbeiðsproduktivitetsvøkstur gjøgnum eina vinnuliga transformatió veksur um arbeiðsvirknið.

²⁸ Prís elastiskar vørur og tænastr eru vanliga eisini inntøkuelastiskar.

undir hesa tilgongd og hendan vøkstur við at herða um kappingina og við givnari spesialisering í framleiðsluni at vaksa um støddina og útbreiðsluna av marknaðinum.

Sostatt skapar hendan tilgongd við búskaparvøkkstri vanligu grundarlag fyrri nýggjum størvum, ið troðka burtur onnur ikki-kappingarfør størv. Krøvini til førleikar í nýggju størvunum eru vanligu øðrvísi og hægri.

Henda yvirgongd frá ikki-kappingarførum til nýggj og kappingarfør størv verður vanligu ikki lúkað uttan transformatións-trupulleikar, ið krevja tíð og ofta nógvur kvalir (smb. hugtakinum disruption), men sum tað móguliga við serligum arbeiðsmarknaðartiltøkum ber til at gera nakað við. Í øllum førum er ringt at seta tøl á tey materiellu og ómateriellu vælferðartap, ið standast av fullari ella partvísari avbygging frá arbeiðsmarknaðinum hjá nógvum yrkis- og samfelagsbólum. Bíligari vørur bera ikki í bøtuflaka fyrri mistum starvi. Ein kanning hjá altjóða ráðgevingarfyrirøkuni McKinsey & Co. benda á, at hesir transformatións-trupulleikar hava verið vaksandi seinastu tvey áratíggjuni²⁹.

Umframt at skapa nýggj arbeiðspláss elvir henda tilgongd sum nevnt til avbrot í arbeiðsvirkninum hjá nógvum bólum á arbeiðsmarknaðinum (mugu finna sær nýtt starv) ella í ringasta føri útilokan frá arbeiðsmarknaðinum vegna vantandi starvsmøguleikar. Hesi avbrot fevna eisini um, at nógv annars ókappingarfør størv verða flutt frá hálønarlondum til láglønarlond. Um hesi avbrot við mistum størvum vegna vaksandi automatisering fara at gerast álvarsamari enn áður, fer tíðin at vísa.

Hjá summum bólum á arbeiðsmarknaðinum kann vera talan um eina arbeiðsmegis-reservu (innlendsk ella útlendsk), sum stendur í eini undirbjóðingarstøðu í mun til verandi arbeiðsmegi. Hetta ger, at ávísir bólkar á arbeiðsmarknaðinum ikki hava havt tað inntøkuframgongd sum aðrir.

Eitt nú tá roynt verður at fáa eitt stórt tal av flóttafólki ella tilflytarum út á arbeiðsmarknaðin, fer hetta – alt annað líka³⁰ – ikki at bera til, uttan at tað trýstir niður lönirnar hjá ávísimum øðrum bólum á arbeiðsmarknaðinum. Ein av avleiðingunum gerst tey sonevndu "working poor". Hugtakið working poor fevnir um fólk við fulltíðararbeiði og eini lönarsamsýning, sum tey ikki kunnu liva sámilliga av.

Dømini um disruption eru óteljandi. Eitt nú Kodak (ljósmyndatøka), býurin Detroit (fyrr bilíðnaður), postverk, dagbløð, flakavirki, smáhandlar, landbúnaðarvirki, útróður, o.m.a.

Í hesum vinnum, ið eru við at gerast ókappingarførar, kann produktiviteturin hjá tí einstaka ikki vera serliga stórir, og lönarsamsýningin má vera tilsvareandi lág. Hetta eggjar starvsfólkunum í hesum vinnum til at finna sær arbeiði innan aðrar vinnur.

Ein stórir partur av ójavnanum í inntøkum og ognu í ríku londunum stavar frá hesi vinnuligu transformatións-tilgongd, sum ikki kann steðgast, líka so lítið sum produktivitetsvøkstur kann steðgast. Meðan summi, og ofta nógv, gerast fátæk í hesi tilgongd, gerast onnur – tey eru lutfalsliga fá í tali – múgvandi við at gagnnýta nýggju móguleikarnar í samfelagsumbroytingini.

Hesir umrøddu transformatións-trupulleikar og avbrot hava so stóran týðning, av tí at arbeiði og arbeiðsvirkni hava so stóran týðning, og tí at síðstnevndu eru so trupul at styðja uppundir við búskaparligum amboðum. Tað er ringt at finna nakran annan brygdil (variabul) í samfelagsbúskapinum, sum: (1) er so broytiligur sum arbeiðsvirknið, (2) er so ávirkiligur av búskaparligum umstøðunum sum arbeiðsvirknið og (3) hevur so nógv og stór árin á aðrar tættir og gearar í búskapinum sum arbeiðsvirknið. Harafturat er týðningurin og relevansurin av arbeiði og arbeiðsvirkni fyrri einstaklingin eyðvitaður; hann er avgerandi fyrri sjálvsmeting og identitet-kenslu hins einstaka, og fyrri eitt land er hann avgerandi fyrri inntøkur almenna geirans og fíggjarliga haldførið. Tá fólk fara frá ongum arbeiðsvirkni til arbeiðsvirkni sparir hitt almenna útreiðslur, samstundis sum hitt almenna fær fleiri

²⁹ McKinsey Global Institute (2011) An Economy that works: Job creation and America's future, McKinsey & Company, s. 13-17. Kann takast niður frá alnótini.

³⁰ "Alt annað líka", tvs. fortreytin er at eftirspurningurin eftir tí, sum hesi fólk skulu framleiða, ikki veksur.

skatta- og avgjaldsinntøkur. Her hava vit sostatt eina "dupulteffekt". Ikki minst hevur tað týdning at øki við stórum arbeiðsvirkni trekkja fólk til sín, meðan tað øvugta hendir í økjum við arbeiðsloysi.

II 4 Ójavna sambandið millum produktivitet og realløn

Vanliga verður roknað við, at fríu marknaðarkreftirnar styðja upp undir, at ein produktivitetsvøkstur í vinnuni eisini ber við sær ein reallønurvøkstur hjá teimum, sum starvast í vinnuni. Undirbjóðing/yvirbjóðing viðvíkjandi arbeiðsmegi kann sum áður nevnt taka burtur ein møguligan samanhang í tí langa siktinum millum produktivitet og realløn.

Eisini kunnu vit vanliga rokna við, at ein produktivitetsvøkstur í vinnuni leiðir til ein tilsvarandi lønarvøkstur hjá fólki í almennari tænastru. Verða tey alment løntu eftirbátar í lønargongdini, fer tað at gerast trupult at manna størvini í almenna geiranum. Útrokningar Búskaparráðsins av fíggjarliga haldføri almenna geirans bygdu á hesar omanfyri nevndu fortreytir³¹.

Hetta merkir, at ein produktivitetsvøkstur í vinnuni skapar grundarlag fyri inntøkuvøkstri (skattainntøkum) hjá almenna geiranum, men útreiðslurnar/kostnaðirnir hjá almenna geiranum plaga í longdini at vaksa samsvarandi inntøkunum.

Bert í tann mun produktivitetsvøkstur eftir eina vinnugreinaliga tillaging veksur um arbeiðsvirknið (tvs. skapar nýggj skattgjaldandi arbeiðspláss), gevur hann íkast til betri fíggjarligt haldføri. Eitt undantak er "heilsu- og betri elding", ið betrar haldførið³².

Hinvegin kann ein produktivitetsvøkstur í sjálvum almenna geiranum (í framleiðsluni til almenna nýtslu) betra fíggjarliga haldførið, um so er at sama framleiðslan til almenna nýtslu kann gerast við færri starvsfólkum, og uttan at tey eftirverandi starvsfólkini fáa eina tilsvarandi lønarhækking. Vit rokna her við, at almennu lønirnar fylgja lønargongdini í privata vinnulívsgeiranum.

Avgerandi fyri ein slíkan produktivitetsvøkstur má tískil vera ein betri nýtsla av nýggjari tøkni við tí endamáli at fremja sparingar innan almenna geiran; sparingar sum sjálvsagt merkja færri arbeiðspláss.

Sparitiltøk innan t.d. heilsuverkið við at fáa starvsfólkið til at "renna skjótari" byggja á eina misfatan av, hvat produktivitetsvøkstur merkir sum fortreyt fyri sparing. Produktivitetsvøkstur merkir, at nýtsla av nýggjari tøkni ger tað møguligt at fáa meira á skaftið við minni ella óbroyttum arbeiðsvirknisinnsatsi.

---

³¹ Búskaparráðsfrágreiðing á vári 2015, síðu 58.

³² "Heilsu- og betri elding" kann við góðum vilja tulkast sum eitt slag av produktivitetsvøkstri frá fyrirbyrgjandi innsatsinum á heilsuøkinum; at seta tøl á innsatsin sum "input" og samsvarandi úrslitum sum "output" má roknastru ómøguligt. Tí kann hetta ikki handfarast sum produktivitetsvøkstur í búskaparligum útrokningum.

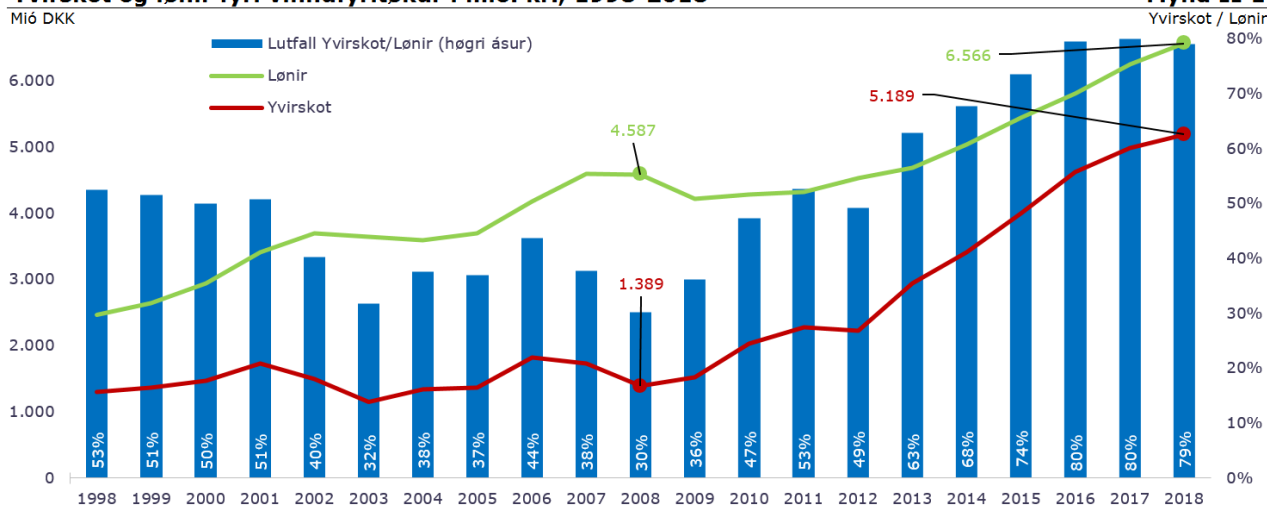
II 5 Ábendingar um broytingu lutfall millum lön og kapitalvinning

Mynd II 1 vísir yvirskot og lönir fyri vinnufyrirøkur (tó ikki íroknað fíggjarfyrirøkur) í mió. kr. frá 1998-2013.

Vit síggja, at lønirnar í vinnufyrirøkum vuku nógv fram til fíggjarkreppuna í 2007-08. Harnæst fullu tær, og vóru tær í 2013 einans góðar 100 mió. kr. hægri enn í 2008. Hetta svarar til ein vøxtur uppá 2,3%, ið umboðar eitt fall í realum virði av lönunum vegna prís-vøxtur 1. kv. 2008 – 1.kv. 2013 á 6,5%. Árin 2014-16 var ein størri vøxtur í lönargjaldingunum, eisini realt.

Yvirskot í vinnufyrirøkum var stagnerandi frá 1998 fram til 2008, men er vaksið stórliga síðan 2008. Talan er um meira enn eina tvífolding í virkis-yvirskoti frá 1389 mió. kr. til 2948 mió. kr., svarandi til ein vøxtur uppá 112%. Tendensurin frá árunum 2009-13 heldur fram árin frá 2014.

Yvirskot og lönir fyri vinnufyrirøkur í mió. kr., 1998-2018

Viðm.: Árin 2014 til 2018 eru framrokningar gjørdar til frágreiðingina mars 2017

Kelda: Hagstovan

Lutfallið millum virkis-yvirskot og lönir er vaksið frá 30,3% í 2008 til 62,8% í 2013 og til 80% í 2016. Orsøkin til hesa lutfalsliga stóru broyting síðan 2008 eru stóru vinningarnir í uppsjóvarvinnuni og alivinnuni seinastu árin. Hesi avlop eru í størri mun fallin kapitalárunum í lut (serliga í alivinnuni) og ikki løntakarunum, og ei heldur náttúrukapitalinum sum fýroyska felagsogn ella lunnindi.

II 6 Samanbering av lyklatølum fyri inntøkubýti

Talvurnar II 2 og II 3 vísa tvey ymisk mát fyri inntøkuójavna í Føroyum og í sjei av grannalondunum. Talva II 2 vísir gini-lutfallið fyri "javnvirðisinntøku" árinum 2009-2014. Týdningurin av hugtakinum javnvirðisinntøka verður lýst í niðanfyrri standandi tekstkassa.

Gini-tøl fyri javnvirðisinntøku 2009-2014	Talva II 2					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Føroyar	19,3	20,2	21,6	22,7	22,7	22,6
Ísland	29,6	25,7	23,6	24,0	24,0	22,7
Danmark	26,9	26,9	26,6	26,5	26,8	27,7
Noregi	24,1	23,6	22,9	22,5	22,7	23,5
Sviaríki	24,8	24,1	24,4	24,8	24,9	25,4
Finland	25,9	25,4	25,8	25,9	25,4	25,6
Stóra Bretland	32,4	32,9	33,0	31,3	30,2	31,6
Týskland	29,1	29,3	29,0	28,3	29,7	30,7

Viðm.: Um javnvirðisinntøku sí tekstkassa II.1 og um samanberingslíkindi, sí tekstkassa II.2.

Kelda: Hagstova Føroya

Gini-lutfallið lýsir ójavnan í einum inntøkubýti ella einum ognarbýti. Um býtið er heilt javnt, er gini-talið null. Er hinvegin býtið heilt ójavnt, við tað at ein einstakur hevur alla inntøkuna ella ognina í landinum, er gini-talið 100. Sostatt hava vit samanhangin, at tess størri gini-talið er, tess ójavnari er býtið, og øvugt.

Tekstkassi 4 Hvat er javnvirðisinntøka (ekvivalent inntøka)?

Fyri at kunna samanbera øll húski uttan mun til stødd og fyri at finna nýtsumøguleikarnar hjá tí einstaka í húskinum, er neyðugt at umrokna ta tøku inntøkuna í samsvari við, hvussu húskið er samansett. Tvs. at neyðugt er at útrokna eina samanberiliga javnvirðisinntøku (equivalent income) fyri hvønn einstakan í húskinum.

Til at útrokna javnvirðisinntøku kunnu nýtast ymiskir hættir. Hagstovan hevur valt at nýta ES-háttin, sum liggur tætt upp at OECD-háttinum. Hetta er eisini hátturin, ið nýttur verður í Norðurlondum.

Javnvirðisinntøka er inntøkan hjá tí einstaka, tá atlit eru tikin til støddina á húskinum hjá viðkomandi, t.e. hvussu nógv vaksin og hvussu nógv børn eru í húskinum. Inntøkan hjá húskinum sigur meiri um, hvørjar nýtsumøguleikar tey einstøku í húskinum hava enn inntøkan hjá tí einstaka ger. Eitt stórt húski má hava størri samlaða inntøku enn eitt lítið húski, tí tað kostar meiri at upphalda einum stórum húski. Men samstundis eru eisini fyrirumir í einum stórum húski. Eitt húski við fimm fólki skal ikki rinda alt fimm ferðir (t.d. el, olju, ravmagn, hvítvørur o.s.fr.)

Roknidømi:

Tá javnvirðisinntøkan verður útroknað, verða persónarnir í húskinum vígaðir ymiskt. Tann fyrsti vaksni telur 1, næsti vaksni telur 0,5 og børn undir 14 ár telja 0,3.

Dømi: Vit hava tvey húski, har annað er ein stakur persónur uttan børn, við eini tøkari inntøku á 200.000 krónur, og hitt eitt húski við tveimum vaksnum við tveimum børnum og eini tøkari inntøku tilsamans upp á 420.000 kr. Tann staki hevur eina javnvirðisinntøku upp á 200.000 kr. (200.000 kr./1). Í seinna húskinum skal inntøkan vígast: 1 fyri fyrsta vaksna, 0,5 fyri næsta vaksna og 0,3 fyri hvørt barnið. Samlaða inntøkan hjá hesum húskinum skal so býttast við 2,1 (1+0,5+0,3+0,3) fyri at fáa javnvirðisinntøkuna hjá hvørjum persóni. Í hesum døminum verður javnvirðisinntøkan hjá seinna húskinum 420.000 kr./2,1. Tað gevur eisini 200.000 kr. Sostatt eru einstaklingarnir í báðum húskjunum í somu støðu og hava somu nýtsumøguleikar – hjá øllum einstaklingum er javnvirðisinntøkan 200.000 kr. Tvs. øll í húskinum, børn sum vaksin, fáa tillutað somu javnvirðisinntøku.

Talva II 2 bendir á, at í Føroyum hava vit eitt javnari inntøkubýti enn í grannalondunum. Av talvuni síggja vit eisini, at ójavnin er nógv størri í Bretlandi og Týsklandi enn í norðurlondunum. Hesin munur stavar ivaleyst frá viðurskiftum á arbeiðsmarknaðinum, herundir frá teimum fyrr umrøddu viðurskiftunum við "working poor". Talvan vísir eisini, at ójavnin fyri Føroya viðkomandi hevur verið vaksandi frá 2009-2012, men var nøkulunda óbroyttur árinum 2013-14.

Um fleiri fólk við heilt stórarí ársinntøku fluttu til Føroya at búgva, vildi ójavnin og gini-talið blivið størri, men hetta hevði ikki neyðturviliga í øllum førum havt við sær neiligar avleiðingar fyri føroyska búskapin.

Tekstkassi 5 Samanberingslíkindi:

Tølini fyri Føroyar eru fingin til vega við samankoyring av telduskráum á Hagstovu Føroya, og har Hagstovan samstundis hevur lagt seg neyvt eftir at rokna livikorsmátini eftir ES-leisti, soleiðis at tølini kunnu samanberast fyri luttakandi lond og yvir tíð. Tølini fyri hini londini eru fingin frá EUROSTAT (hagstovuni hjá ES), og hesi tølini eru eisini innsavnað og uppgjörd soleiðis, at sammeting er møgulig fyri lond og yvir tíð. Skattaskipanirnar eru tó ymiskar í londunum. Hetta setir nakrar avmarkingar, tá sammett verður millum lond, men tó ikki størri avmarkingar enn at sammetingar kunnu verða gjørdar viðvíkjandi høvuðsgongd.

Fimtingslutfall fyri javnvirðisinntøku	Talva II 3					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Føroyar	2,7	2,8	3,0	3,1	3,2	3,1
Ísland	4,2	3,6	3,3	3,4	3,4	3,1
Danmark	4,6	4,4	4,0	3,9	4,0	4,1
Noregi	3,5	3,4	3,3	3,2	3,3	3,4
Sviaríki	3,7	3,5	3,6	3,7	3,7	3,9
Finland	3,7	3,6	3,7	3,7	3,6	3,6
Stóra Bretland	5,3	5,4	5,3	5,0	4,6	5,1
Týskland	4,5	4,5	4,5	4,3	4,6	5,1

Viðm.: Um javnvirðisinntøku, sí tekstkassa II.1 og um samanberingslíkindi, sí tekstkassa II.2.

Kelda: Hagstova Føroya

Talva II 3 vísir fimtingslutfallið fyri javnvirðisinntøku árinum 2009-2014 fyri Føroyar og sjev onnur lond.

Eins og gini-lutfallið er fimtingslutfallið, ella 80/20-mátið, eitt mál fyri ójavna/javna. Fimtingslutfallið vísir ójavnan/javnan út frá einum øðrum sjónarhorni enn gini-talið. Fimtingslutfallið verður roknað út sum lutfallið millum (1) miðal-javnvirðisinntøkuna hjá fimtapartinum av fólkunum við hægstu miðal-javnvirðisinntøkunum og (2) miðal-javnvirðisinntøkuna hjá fimtapartinum av fólkunum við lægstu miðal-javnvirðisinntøkunum. Hetta merkir, at tess størri talið fyri fimtingslutfallið er, tess størri er ójavnin í býtinum, og øvugt.

Talva II 3 bendir aftur á, at inntøkubýtið í Føroyum er og hevur verið sera javnt sammett við norðurlondini og eisini tey stóru europeisku londini Bretland og Týskland, sum bæði hava nógv størri ójavna enn norðurlond. Talva II 3 vísir eisini, at ójavnin Føroya viðkomandi hevur verið vaksandi millum 2009-2012, men var nøkulunda óbroyttur árinum 2013-14.

Ábendingin um, at inntøkubýtið er javnari í Føroyum enn í hinum londunum, verður kanska eisini undirbyggt av, at sambandið millum inntøku og íbúðarstaðsetingar ikki er so sjónligt í Føroyum sum í flestøllum øðrum londum, ið vit kenna.

II 7 Samanbering av máti fyri fátækkraváða og fátækraglopp

Eitt er ójavni í inntøkubýti. Eitt annað er fátækkradømi og fátækkraváði. Talva II 4 vísir prosentpartin av fólkinum í fátækkraváða í norðurlondunum og Týsklandi og Bretlandi árinum 2009 til 2014.

Í tekstkassa II 3 er greitt frá, hvussu fátækkraváði verður útroknaður. Sum greitt frá í hesum tekstkassa, er mátið fyri fátækkraváða nakað annað enn gini-tal og fimtingslutfall. Felags fyri hesi mátt fyri ójavna og fátækkraváða er tó, at tey byggja á árliga inntøku. Meðan tilflyting av nøkrum heilt fáum múgvandi fólki við t.d. 1 mia. kr. í ársinntøku hevði vaksið um bæði gini-tal og fimtingslutfall, hevði ein slík tilflyting so at siga onga ávirkan havt á prosentpartin av fólkinum í fátækkraváða.

Prosentpartur av fólkinum í fátækkraváða

Talva II 4

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Føroyar	8,8	8,5	9,0	10,0	10,3	10,8
Ísland	10,2	9,8	9,2	7,9	9,3	7,9
Danmark	13,1	13,3	12,1	12,0	11,9	12,1
Noregi	11,7	11,1	10,4	9,9	10,9	10,9
Sviaríki	13,3	12,9	14,0	14,2	14,7	15,1
Finland	13,8	13,1	13,7	13,2	11,8	12,8
Stóra Bretland	17,2	17,1	16,2	16,0	15,9	16,8
Týskland	15,5	15,7	15,9	16,1	16,2	16,7

Viðm.: Um javnvirðisinntøku, sí tekstkassa II.1 og um samanberingslíkindi, sí tekstkassa II.2.

Kelda: Hagstova Føroya

Tekstkassi 6 Fátækkraváði

Mest brúktá mátið fyri fátækkradømi nevnist á enskum "at-risk-of-poverty". Hetta er eitt útroknað mátt fyri, hvussu stóru partur av borgarunum eru í sonevndum fátækkraváða. Parturin av borgarum, ið veruliga eru fátækir, er nakað annað - hendan partin kenna vit ikki uttan at spyrja borgaran sjálvum um aðrar upplýsingar, umframt um inntøkuupplýsingar.

Einans peningainntøkur verða tiknar við í mátið:

Tá fátækkraváði verður útroknaður, er tað bara peningainntøkurnar hjá borgarum og húskjum, ið verða tiknar við í roknistykkið (ikkí ogn og almennir nýtsluágóðar). Peningainntøka er allur tann peningur, sum er fingin til vega í árinum, og sum persónurin ella húskið hevur tøkt til nýtslu. Inntøkan hjá einum persóni ella húski kann sjálvsagt koma frá ymiskum keldum (løn, virkisvirkot, inntøkuflýtingar frá tí almenna, ognarinntøkur o.s.fr.). Ágóðar frá almennari nýtslu verða ikki tiknar við sum inntøka - til dømis ókeypiss lækna hjálp, ókeypiss stovnspláss, ókeypiss flutningur o.s.fr. Ogn verður ikki tikin við, men bert avleiddu inntøkurnar av ogn (t.d. rentur).

Í ES verður markið fyri fátækkraváða útroknað sum 60% av medianini av javnvirðisinntøkuni - tvs. 60% av mið-javnvirðisinntøkuni (sí tekstkassa II 1 um javnvirðisinntøku). Mið-javnvirðisinntøkan er tann javnvirðisinntøkan, sum skilir talið av borgarum í tveir eins stórar partar, soleiðis at eins nógv eru omanfyri sum niðanfyri mið-javnvirðisinntøkuna. Føroyska mið-javnvirðisinntøkan í 2014 var 218.682 kr. Tey, sum lógu undir 60% av hesi mið-javnvirðisinntøkuni, vóru í fátækkraváða. Tað vil siga, at tey, sum lógu undir 131.209 kr. í 2014, vóru at rokna sum verandi í fátækkraváða.

Fyri at skilja fátækkraváðamarkið er tað av týðningi at skilja, at her er talan um mið-inntøku (median inntøku), sum avger fátækkramarkið, og ikki miðal-inntøkan í landinum. Eitt dømi: um Bill Gates flutti til Føroyar við allari sínari inntøku - ja so fingi vit við hesum máti neyvum fleiri fátøk. Hann hevði bert verið tann, sum legði seg ovast í ovaru helvt av borgarunum. Mið-inntøkan hevði ikki flutt seg nevnivert, og hevði sostatt heldur ikki havt ávirkað fátækkraváðamarkið.

Roknidømi (sí eisini tekstkassa 1 um javnvirðisinntøku):

Fyri 2014 er markið fyri, nær ein er í fátækkraváða, ein roknað javnvirðisinntøka upp á 131.209 kr. Tað vil sum dømi siga, at:

ein stakur, sum hevur eina húskisvekt á 1, skal hava eina tøká inntøku á 131.209 kr. fyri ikki at fella undir markið; eitt húski við einum stökum við einum barni skal hava eina tøká inntøku á $131.209 * 1,3 = 170.572$ kr. fyri ikki at fella undir markið fyri fátækkraváða; eitt húski við tveimum vaksnum og 3 børnum skal hava eina tøká inntøku á $131.209 * 2,4 = 314.902$ kr. Á henda hátt kann haldast á at rokna fátækkraváðamarkið fyri allar húskisstøddir.

Prosentparturin av fólkinum í fátækkraváða í Føroyum er og hevur verið lítil, tá sammett verður við hini norðurlondini, og serliga tá sammett verður við Týskland og Bretland. Hinvegin hevur hesin annars lítli prosentparturin í fátækkraváða fyri Føroya viðkomandi verið vaksandi frá 2009-2014.

Út frá føroysku tølunum fyri fátækkraváða er rímiliga lætt at rokna út, at stakir pensionistar uttan aðra inntøku enn fólkapensión og fulla/partvísa AMEG-veiting lættliga kunnu detta niður um markið fyri fátækkraváða.

***

Fátækkragloppið ("poverty gap") er útroknað sum lutvísi munurin millum median javnvirðisinntøkuna (mið-javnvirðisinntøkuna) hjá teimum undir markinum fyri fátækkraváða og sjálvt markið fyri fátækkraváða. Tess størri lutvísi munurin er, tess longri liggur viðkomandi undir markinum fyri fátækkraváða. Hetta merkir, at tess størri prosenttalið fyri fátækkragloppið er, tess størri er møguligi fátækkraváðin, og øvugt.

Fátækkragloppið í %	Talva II 5					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Føroyar	13,2	13,4	13,1	11,7	11,9	12,5
Ísland	16,4	19,0	20,5	23,5	17,8	16,4
Danmark	18,4	21,6	20,5	19,5	23,5	18,5
Noregi	21,4	19,4	20,1	19,5	16,9	21,3
Sviaríki	20,3	19,7	18,5	18,9	19,8	20,4
Finland	15,1	13,8	13,5	15,0	15,0	13,9
Stóra Bretland	20,6	21,4	21,3	20,9	19,6	19,4
Týskland	21,5	20,7	21,4	21,1	20,4	23,2

Viðm.: Um fátækkraváða, sí tekstkassa II 3 og um samanberingslíkindi, sí tekstkassa II.2.

Kelda: Hagstova Føroya

Talva II 5 vísir fátækkragloppið í % fyri Føroyar og hini norðurlondini saman við Týsklandi og Bretlandi árinum 2009-2014. Talvan bendir á at viðvíkjandi fátækkragloppi liggja Føroyar best fyri, tá sammett verður við hini londini. Tá tað snýr seg um gongdina í fátækkragloppi frá 2009 til 2014, kann eingin greið niðurstøða gerast fyri Føroya viðkomandi.

Kapittul III Fíggjarpolitiskt haldføri

III 1 Demografiska gongdin og haldførið

Búskaparráðið legði fyri tveimum árum síðani (í mars 2015) fram eina útrokning av haldførinum hjá almenna geiranum í Føroyum fram til 2051, t.e. ein framrokning av almennum inntøkum og útreiðslum og muninum harímillum fram til 2051. Sum flestøllum kunnugt vísti framrokningin, at føroyski almenni búskapurin ikki er haldførur í langa siktinum.

Hendan framrokningin av haldførinum var ein konsekvensútrokning og ikki ein prognosa. Framrokningin bygdi, sum tað týðningarmesta, á eina framskriving av fólkatálinum fram til 2051, og harumframt á ymsar aðrar fortreytir um samanhagir í føroyska búskapinum, herundir um óbroyttar politiskt ásettar "satsir" á inntøku- og útreiðslusíðu almenna geirans. Støðisárið var 2012, men tó fyri nøkur talrað 2013. Slíkar útrokningar tí skulu sjálvandi takast við fyrivarni, men óvissan er neyvan stór hvat viðvíkur talinum av eldri fólki.

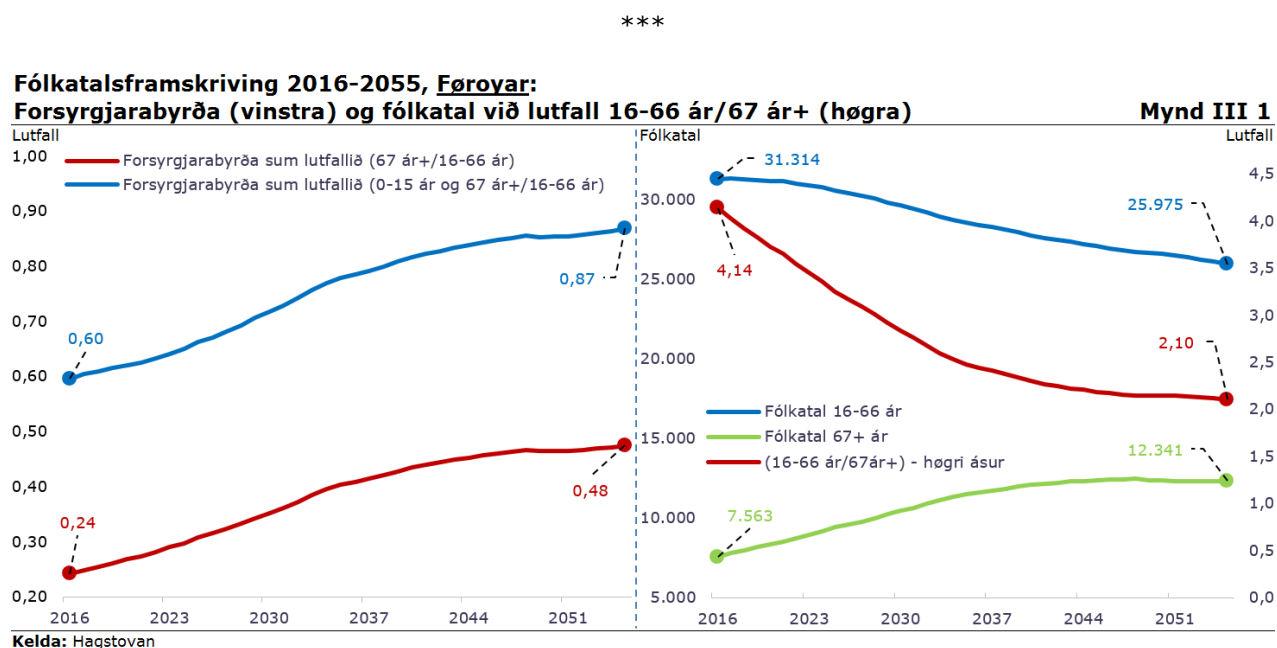
Mynd III 4 niðanfyrir gevur ein samandrætt av úrslitunum av hesum konsekvensútrokningum, har fortreytin er, at ongar týðandi nýskipanir verða gjørdar, ið ávirka framtíðarbúskapin hjá almenna geiranum.

Mynd III 4 vinstrumegin vísir framskrivingina av almennum inntøkunum og útreiðslunum; millum hesar sæst eitt stórt og vaksandi glopp fram til 2051.

Mynd III 4 høgrumegin vísir sum strikumynd eitt vaksandi roknskaparligt hall, tvs. ein vaksandi mun millum inntøkur og útreiðslur fram til 2051. Hendan strikumyndin yvir framroknaða roknskaparúrslit almenna geirans er álíkt eini slisku. Slisku-líkið vísir, at støðan fer at gerast alsamt verri, um onki verður gjørt.

Annars hava konsekvensútrokningar við haldførismyndlinum víst, at: (a) ein hækking av pensiónsaldrinum, (b) størri inntøkur til hitt almenna við gjøldum fyri loyvisrættindi og (c) ein fíggað broyting av pensiónsskattinum frá forskatting til eftirskatting, vildu gjørt stóran mun til tess at betra um haldførið. Harumframt er ivaleyst, at aðrar nýskipanir innan almenna geiran og vinnulívsgeiran fara at gerast neyðugar fyri at fáa almenna geira búskapin haldføran.

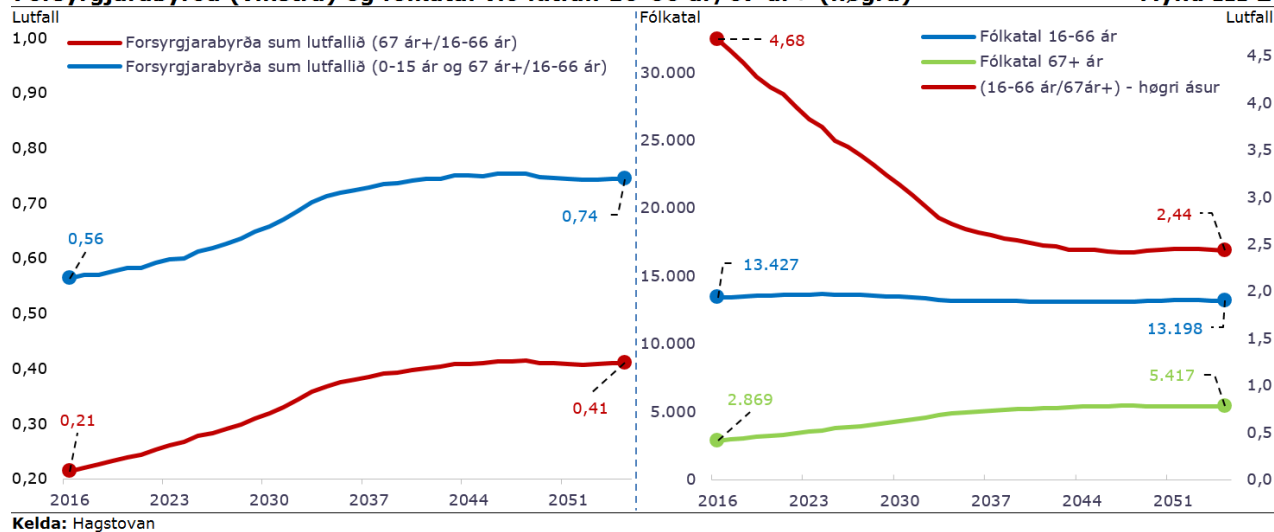
Enn eru ongar broytingar í so máta gjørdar, og tí hava ongar grundir verið til at endurtaka útrokningarnar. Tó er ein nýggj fólkatálsframskriving gjørd. Hendan kemur sjálvsagt at liggja til grund fyri eini komandi konsekvensútrokning viðvíkjandi haldførinum.

Fólkatalssframskriving 2016-2055, Tórshavn:

Forsyrgjarabyrða (vinstri) og fólkatal við lutfall 16-66 ár/67 ár+ (høgra)

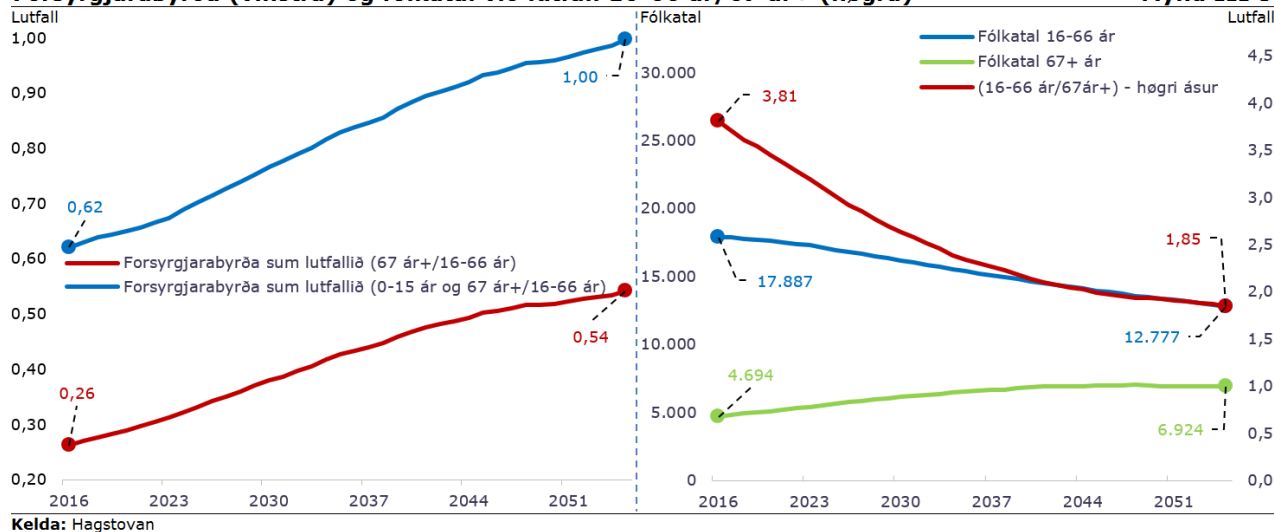
Mynd III 2

Fólkatalssframskriving 2016-2055, aðrar kommunur enn Tórshavn:

Forsyrgjarabyrða (vinstri) og fólkatal við lutfall 16-66 ár/67 ár+ (høgra)

Mynd III 3

Myndirnar III 1 – III 3 viðvíkjandi nýggjastu fólkatalssframskrivingini lýsa tann týðning, ið demografiska gongdin hevur fyri fíggjarliga haldførið. Haldføristrupulleikin er í høvuðsheitum ein demografiskur trupulleiki. Við at skoða myndirnar III 1 – III 3 fáa vit høvi til at síggja hvussu haldføristrupulleikin gerst ein sjálvsøgd avleiðing av demografisku gongdini.

Myndirnar III 1 – III 3 vísa til vinstri forsyrgjarabyrður sambært fólkatalssframskriving og til høgru fólkatal við lutfalli 16-66 ár / 67+ ár sambært fólkatalssframskriving.

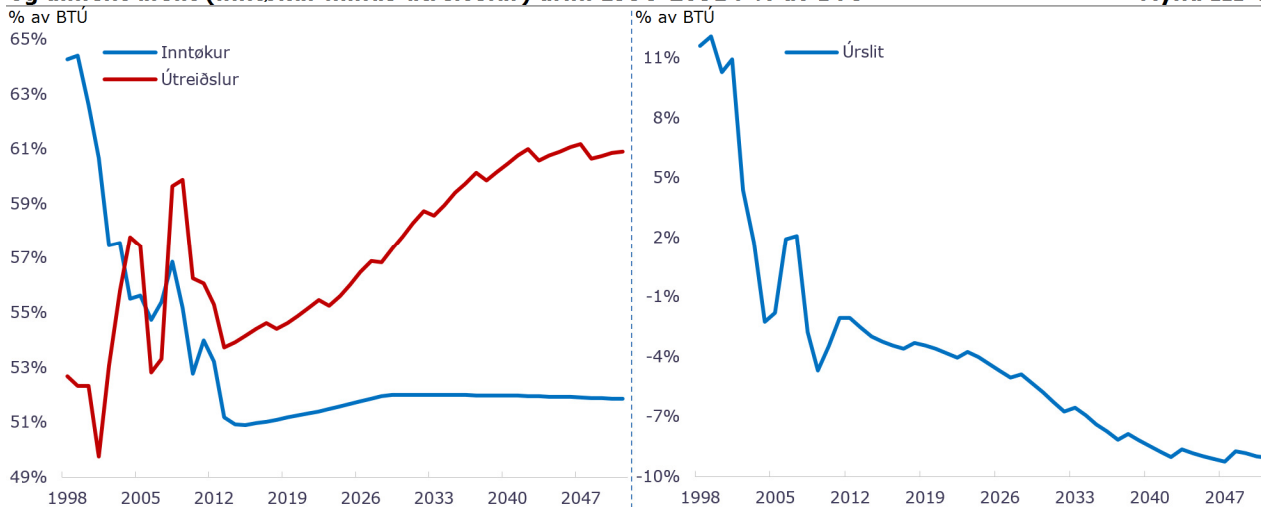
Mynd III 1 vísir tøl fyri allar Føroyar árinum 2016-55. Vit síggja, at fólkatalið millum 16-66 ár minkar við meira enn 4.000 og at talið av yvir 67 ára gomlum veksur við umleið 5.000.

Mynd III 2 vísir somu støddir fyri Tórshavnar aleina, meðan mynd III 3 vísir somu støddir fyri allar aðrar kommunur samanlagt uttan Tórshavn. Vit síggja, at støðan hjá øllum kommunum uttan Tórshavn er sera avbjóðandi, meðan støðan hjá Tórshavn er betri enn fyrri landið í miðal.

***

Staðfestar og roknaðar almennar inntøkur og útreiðslur og alment úrslit (inntøkur minus útreiðslur) árin 1998-2051 í % av BTÚ

Mynd III 4

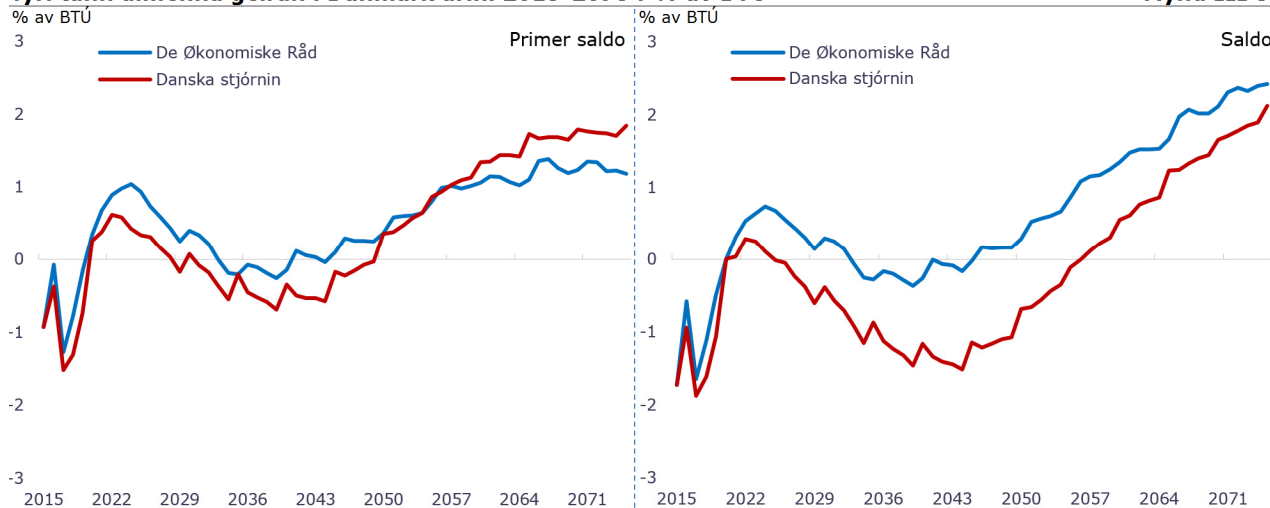
Kelda: Búskaparráðið, Búskaparfrágreiðing á vári 2015, s. 38-85

Tað kann vera áhugavert at sammeta strikumyndina fyrri úrslit almenna geirans í Føroyum (mynd III 1 til høgru), við eina tilsvarandi strikumynd fyrri úrslit almenna geirans í Danmark. Ein slík strikumynd er vist í mynd III 5.

Strikumyndirnar í mynd III 5 vísa ávíkavist framrokningar donsku stjórnarinnar og framrokningar danska búskaparráðsins av fíggjarliga haldførinum hjá almenna geiranum í Danmark. Hóast munur er á hesum tveimum útrokningum, so er samsvarið rættuliga stórt. Báðar kurvarnar líkjast eini heingikoyggju. Heingikoyggju-líkið vísir, at úrslitið hjá almenna geiranum (inntøkur minus útreiðslur í % av BTÚ) verður minkandi og/ella negativt fram til 2035-45, fyrri síðani at vaksa stórliga aftan á 2035-45.

Roknað alment úrslit (inntøkur minus útreiðslur) fyrri tann almenna geiran í Danmark árin 2015-2075 í % av BTÚ

Mynd III 5

Kelda: De Økonomiske Råd: Dansk Økonomi, efterår 2016, síða 147

Hjá Føroyum er støðan heilt øðrvísi. Vit hava nevnliga eina slisku og ikki eina heingikoyggju. Sliskan merkir, at jú longri vit koma fram í tíð, jú størri gerst tørvurin á peningi til at halda uppi almenna geiranum. Við skatting av pensíónsútgjöldum (tvs. við eftirskatting) hevði peningurin verið tøkur, tá mest brúk varð fyrri honum. Við skatting av pensíónsinngjöldum (tvs. við forskatting) er peningurin gjørdur tøkur hjá tí almenna at nýta, tá lutfalsliga minst brúk er fyrri honum. Sagt var, at hendan

broytingin frá eftirskatting til forskatting skuldi fíggja ein skattalætta, men mátin, ið hetta var gjørt uppá, merkti í veruleikanum, at skattalættin var ófíggjaður³³.

---

³³ Sí Búskaparráðið, Búskaparfrágreiðing á heysti 2016, síða 48-49

III 2 Búskaparpolitiskar nýhugsanir og nýskipanir gerast neyðugar

Tað var á vári 2015, at Búskaparráðið legði fram eina frágreiðing við konsekvens-útrokningum av tí fíggjarpolitisku haldførissstöðuni hjá almenna geiranum í Føroyum³⁴. Niðurstøðan var at fíggjarstandur almenna geirans³⁵ verri enn so er haldførirur í longdini, og er hetta galdandi uttan mun til konjunkturgongdina í lötuni. Víst var á tørvin á nýskipanum sum kunnu betra um fíggjarstand almenna geirans í komandi árum.

Búskaparráðið hevur harumframt í fleiri undanfarnum frágreiðingum lýst ymsar kringumstøður viðvíkjandi fíggjarstandi almenna geirans í komandi árum. Gjördar hava verið greiningar av arbeiðs- og útbúgvingarmarknaði, almennum ílögum, búskaparrentu og tilfeingisrentu, kommunubúskapi, pensiónsuppsparingini og eldrarøktini.

Niðurstøðan frá umrøddu greiningum og konsekvens-útrokningum³⁶ er - um fortreytirnar halda - at rætta vit ikki búskapar- og vinnupolitisku kósina (og helst eisini útbúgvingarpolitisku kósina) verður tørvur á alsamt vaksandi inntrivum longu frá 2022. Longri, ið bíðað verður, tess verri gerst haldførið, og tess størri, tyngri og meira trupult gerst upptakið³⁷. Vanliga er fyrirbygging av trupulleikanum lættasta og bíligasta loysnin; sama er galdandi í hesum føri. Fyrivarnið er, at sjálvsagt kann okkurt óvæntað henda.

Nú tvey ár seinni - á vári 2017 - hevur politiska skipanin onga størri nýskipan (ella sats-broyting) sett í verk, sum ávirkar inntøku- ella útreiðslusíðu almenna geirans. Tískil er heldur ikki viðkomandi at dagføra hesar umrøddu konsekvens-útrokningar; onki avgerandi fyrir haldførið sær út til at vera broytt.

Tekstkassi 7

Orsøks-samanhangirnir aftanfyrir gongdina eru eftir meting Búskaparráðsins hesir:

Tann óvanliga demografiska aldursmansetingin skapar haldføristrupulleikan. Tað, sum skapar ta óvanligu demografisku aldursmansetingina, er eftir meting Búskaparráðsins ósamsvarið ("mismatch") millum føroyska útboðið av arbeiði og eftirspurning føroyinga eftir arbeiði. Hetta ósamsvar má m.a. hava sínar røtur í útbúgvingarverkinum og eisini í vinnubygnaðinum.

Í fyrstu atløgu stavar haldførisavbjóðingini frá gongdini í demografiska aldursbýtinum í Føroyum, soleiðis sum hetta aldursbýtið er framroknað. Afturat hesum kemur, at demografiska avlagingin - tá hon av álvara slær ígjøgnum - í sær sjálvum skapar aðrar avbjóðingar (avleiðingar sum blíva orsøkir), ið møguliga ikki so lætt kunnu stóddsetast í tølum ella peningi. Hetta kundi verið trupulleikar viðvíkjandi renting av gjörðum almennum ílögum, fólkafráflyting og relevansinum av føroyskum politikki, máli og mentan.

Í aðru atløgu stavar ein stórir partur av gongdini í demografiska aldursbýtinum frá stórum ósamsvari ("mismatch") millum førleikar/útbúgvingar hjá føroyingum, og talinum á tøkum og førleika-samsvarandi privatum arbeiðsplássum, og annars vinnuligum arbeiðsplássum sum heild, í Føroyum. Ein av niðurstøðunum í frágreiðing/greining Búskaparráðsins viðvíkjandi arbeiðsmarknaðinum á vári 2016 var, at umleið helmingurin av teimum, ið eru undir hægri útbúgving í útlondum, sum nú er ikki fara at finna

³⁴ Sí búskaparráðsfrágreiðing á vári 2015, kapittul II.

³⁵ Fíggjarstandur almenna geirans", tvs. tað, sum á enskum kallast public finance og á donskum offentlige finanser.

³⁶ Talan er um konsekvens-útrokningar undir givnum fortreytum og ikki um forsagnir ella prognosur. Sumt í framroknaðu gongdini forbjóðar seg sjálvt, og má neyturviliga so ella so forðast við móttiltøkum, soleiðis at tað ikki kemur at ganga út sum framroknað er.

³⁷ Ivaleyst hevur búskapurin nakrar sjálvkorrigerandi mekanismur, sum t.d. "dynamiskar effektir" við tillagingum viðvíkjandi prís,lønnum og nøgdum, ið minka eitt vet um roknaða tørvin fyrir stódd á inntrivum. Hesi eru tó neyvan avgerandi fyrir Føroya viðkomandi. Eitt yvir-útboð av arbeiðsmegi verður t.d. í Føroyum lættliga útjavnað við at fólk flyta av landinum, og hevur tí avmarkaða (tó ikki onga) ávirkan á lønarstöðið í Føroyum. Øvugt er við yvir-eftirspurningi eftir arbeiðsmegi.

førleikasamsvarandi ella nøktandi arbeiðsmøguleikar í Føroyum³⁸. Vinnubygnaðurin er soleiðis, at útboðið av hesum síðstnevndu arbeiðsplássum er trótandi í mun til latentu eftirspurningin.

Vit eru í árunum 2015-17 sambært meting Búskaparráðsins og Fíggjarmálaráðsins í einum hákonjunkturi. Hetta er tó ikki ein vanligur hákonjunkturur. Tí tá akademisk ella hálvakademisk størv í miðstaðarøkinum hava verið lýst leys (hesi hava tó ikki verið so nógv í tali), hevur verið eitt heilt óvanliga stórt tal av umsøkjjarum. Hetta stóra talið váttað okkara pástand um stórt "mismatch" á arbeiðsmarknaðar- og útbúgvingarøkinum. Ein hákonjunkturur í Føroyum vil eisini altíð hava serligar eginleikar, so leingi sum ein stórur prosentpartur av føroysku arbeiðsmegini er í starvi í útlondum.

Hetta útboð av førleika-samsvarandi arbeiðum er eisini stórliga trótandi, tá staðfest verður, hvat krevst í øktum tali av skattgjaldandi fólki í Føroyum til tess at halda uppi almenna geiranum fíggjarliga. Tað eru almannamál (herundir eldrarøkt og pensiónir) og heilsu- og útbúgvingarmál, ið tilsamans fevna um meginpartin av útreiðslum almenna geirans³⁹.

Hendan omanfyri umrødda demografi-avleidda avbjóðingin er nógv størri enn tilsvarandi avbjóðing í londum, sum vit vanliga sammeta okkum við. Sammeting við landspartar í øðrum londum er óviðkomandi; tað er óviðkomandi, av tí at Føroyar hava átikið sær fulla ábyrgd av eignum almennum inntøkum og útreiðslum.

Av omanfyri nevndu orsøkum gerst nýhugsan og nýskipan neyðug, tá tað snýr seg um búskapar-, vinnu- og útbúgvingarpolitikk.

---

³⁸ Sí búskaparráðsfrágreiðing á vári 2016, kapittul II.

³⁹ Viðhvørt hava útreiðslurnar til almenna geiran í politiska orðaskiftinum verið sammettar við yvirbygningin á einum skipi. Ein slík sammeting er ósaklig og misvísandi. Meginpartin av almennu útreiðslunum fara til alneyðug almanna- (herundir pensiónir og eldrarøkt), heilsu- og útbúgvingarmál.

III 3 Um búskaparpolitiskan effektivitet í stutta og langa siktinum

Sum nevnt í undanfarnu búskaparráðsfrágreiðing kann vera viðkomandi at skilja ímillum tvey sløg av búskaparvøkstri:

- (1) Búskaparvøkstur í stutta siktinum (t.d. ½ til 4 ár fram), ið verður íbirtur og hildin uppi av konjunktursveiggjum ("stoytum" sum raka búskapin⁴⁰). Hesin búskaparvøkstur er vanliga tengdur at gongdini á eftirspurnarsíðuni í búskapinum, men kann hann eisini verða íbirtur av "stoytum" frá útboðssíðuni í búskapinum, sum raka eftirspurnarsíðuna. Hetta seinasta er væl kent í Føroyum.
- (2) Búskaparvøkstur í langa siktinum (t.d. 25 ár fram) ið verður íbirtur og hildin uppi av øðrum viðurskiftum enn konjunktursveiggjum, og herundir serliga av tøknetreytaðum (tvs. ikki-konjunkturtreytaðum) broytingum í arbeiðsproduktiviteti og broytingum í ikki-konjunkturtreytaðum arbeiðsvirkni. Hesin búskaparvøkstur er sostatt í fyrstu røð íbirtur og hildin uppi av broytingum í framleiðsluførleikanum á útboðssíðuni í búskapinum, og í aðru røð sjálvsagt eisini av einum samsvarandi eftirspurningi eftir framleiðsluni í tí langa siktinum.

Búskaparráðið er av tí fatan, at meira dentur eigur at verða lagdur á tann búskaparvøkstur, ið er ótreytaður av konjunkturum. Hetta merkir at meira ansur eigur at verða givin útboðssíðuni í búskapinum og tí langa siktinum. Tað er í tí langa- (t.d. 25 ár fram) og millumlanga siktinum (eini 10 ár fram) at broytingar kunnu vísa seg í demografisku útlitunum og útlitunum fyri fíggjarliga haldførinum.

***

Íløgur hava týðning fyri produktivitetsvøkstur⁴¹ í langa siktinum, og fyri konjunkturgongdina í stutta siktinum, gjøgnum trýstið á arbeiðsmarknað og ávirkan á eftirspurningin meðan íløgur er í gerð.

Tvær íløgur til somu milliánaupphædd kunna ávirka konjunkturgongdina ymiskt, alt eftir hvussu krevjandi tær eru, tá tað snýr seg um nýtslu av innlandskari arbeiðsmegi og innlandskum veitingum. Í so máta kann stórir munur vera millum eina 700 mió. kr. íløgu í undirsjóvartunnil, og eina 700 mió. kr. íløgu í ein skúla. Í tí seinna førinum (skúlabýgging) krevst luttøka frá nógvum ymsum fakbólukum. "Avstandurin til fløskuhálsar" gerst í seinna førinum styttri enn í fyrra førinum (undirsjóvartunnil).

***

Búskaparráðið hevur í undanfarnum frágreiðingum staðiliga mælt frá konjunkturviðgangandi íløgupolitikki. Ein slíkur politikkur er í fyrstu atløggu óheppin fyri stutta siktið í búskapargongdini, og í seinnu atløggu eisini óheppin fyri langa siktið í búskapargongdini.

Ein konjunkturviðgangandi politikkur merkir, at tá inntøkurnar hjá almennu kassunum eru stórar í einum hákonjunkturi, verður tilsvandi nógv brúkt til almennar íløgur og/ella til almenna nýtslu. Tað øvugta er eisini galdandi; tá inntøkurnar hjá almennu kassunum eru lítlar í einum lágkonjunkturi, verður tilsvandi lítið brúkt til almennar íløgur og/ella almenna nýtslu.

Ein konjunkturviðgangandi politikkur ger "sveiggið" uppeftir í hákonjunkturum størri, enn tað annars vildi verið, og politikkurin ger eisini "sveiggið" niðureftir í einum eftirfylgjandi lágkonjunkturi størri, enn tað annars vildi verið. Ein konjunkturviðgangandi fíggjarpolitikkur ger sostatt sveigini í konjunkturgongdini í stutta siktinum størri enn tey annars vildu verið – sostatt minkar ein slíkur politikkur um makrobúskaparlaga støðufestið. Ein slík minking av tí makrobúskaparlaga støðufestinum tænar neyvan nøkrum skilagóðum endamáli.

Sum nevnt í undanfarnum búskaparfrágreiðingum hevur konjunkturviðgangandi politikkur verið reglan heldur enn undantakið í Føroyum. Almennu íløgurnar og eisini almenna nýtslan hava verið

⁴⁰ og sum til eitt mark geva "sjálvforsterkandi" broytingar í eftirspurningi frá almennari og privatari nýtslu, ílögum og nettoútlutningi.

⁴¹ Íløgur hins almenna skulu sum avleiðing av hesum gjarna eisini havt týðning fyri trivnað og arbeiðsvirkni, herundir at varðveita og skapa kappingarfør arbeiðspláss

konjunkturviðgangandi, bæði hjá landi og hjá kommunum. Soleiðis hevur verið í nógv áratíggju, og soleiðis er tað framvegis. Tað makrobúskaparliga støðufestið í einum fiskiveiðu- og fiskatilfeingis-treytaðum búskapi sum tí føroyska hevur frammanundan lyndi til at vera lítið; omaná hetta ger ein konjunkturviðgangandi politikkur tað makrobúskaparliga støðufestið uppaftr minni.

Tá vit tosa um konjunkturviðgangandi politik, tosa vit sostatt í prinsippinum um ein óhóskandi konjunktur-/búskaparpolitikk, sum er eitt úrslit av semjusøkjandi politiskum raðfestingum uttan yvirskipað búskaparlig atlit. Tað finnast tó góðar grundir til ikki at reka ein konjunkturviðgangandi politik í Føroyum. Tann haldførisavbjóðingin, ið Føroyar standa yvir fyri, ger tað nevnliga uppaftr meira umráðandi fyri Føroyar ikki at reka ein konjunkturviðgangandi politik. Sama er galdandi hvat viðvíkur ynskinum um ein sjálvberandi búskap í Føroyum.

Funnin er í landakanningum ein negativur samanhangur millum støddina á sveiggjunum í konjunkturgongdini í stutta siktinum og støddina á búskaparvøkstri í langa siktinum. Gransking bendir nevnliga á, at tess størri sveiggini eru í búskaparvøkstrinum í tí stutta siktinum, tess lægri verður búskaparvøksturin í tí langa siktinum⁴². Og øvugt, tess minni sveiggini eru í búskaparvøkstrinum í stutta siktinum, tess hægri verður búskaparvøksturin í langa siktinum⁴³.

Eitt stórt makrobúskaparligt støðufesti í stutta siktinum sær sostatt út til at styðja upp undir búskaparvøksturin í langa siktinum. Og øvugt. Gildið av hesum empiriska samanhangi er ivaleyst treytað av givnum umstøðum, og má tí metast við neyðugum fyrivarni⁴⁴. Til dømis kann talan vera um ein (ófunnan) felags faktor, ið ávirkar stigbroytingina á bæði (a) makrabúskaparliga støðufestinum í stutta siktinum og (b) búskaparvøkstrinum í langa siktinum.

Uttan mun til møgulig fyrivarni, so kann omanfyri nevndi samanhangur verða týðningarmikil fyri føroyskan búskaparpolitikk. Omanfyri nevndi samanhangur gevur ábendingar um, at Føroyar allarhelst missa nógv í búskaparvøkstri í langa siktinum við ikki at reka ein skynsaman (ikki-konjunkturviðgangandi) búskaparpolitikk í stutta siktinum.

Ikki bara er talan um mistar móguleikar fyri búskaparvøkstri í langa siktinum. Talan verður eisini um eitt tilsvarandi lægri búskaparligt livistøði í tí langa siktinum, og við eini tilsvarandi minni búskapar- og fíggarorku til at bota um demografisku støðuna (og strukturella arbeiðsvirknið), og harvið eisini at "standa ímóti" tí fíggarligu haldførisavbjóðingini í langa siktinum.

Omanfyri nevndi samanhangur gevur sostatt ábendingar um ótroyttar ella burturspiltar búskaparpolitiskar móguleikar - nevnliga at Føroyar kunnu vinna í búskaparvøkstri og í haldførisbetring í langa siktinum, við - sum eitt alternativ til konjunkturviðgangandi politik - at reka ein konjunkturneutralan ella konjunkturmótgangandi búskaparpolitikk í stutta siktinum.

Sjálvsagt finnast politiskar atvoldir til at reka ein konjunkturviðgangandi politik. Politiski viljin er týðandi atvold. Vanliga er tað lættari at fáa til vega fígging til íløgur í einum hákonjunkturi; í einum lágkonjunkturi er talan um tað øvugta. Hesar atvoldir vildu ikki týtt so nógv, um landið spardi upp í góðum tíðum til at brúka til íløgufígging í verri tíðum. Fyri kommunurnar kann verða mælt til eina tilsvarandi loysn við uppsparing.

⁴² Martin, Philippe; Rogers, Carol Ann (2000): *Long-term growth and short-term economic instability*, European Economic Review, 44, pp. 359-381

⁴³ Sí Ocampo, Antonio; Vos, Rob (2008): *Policy space and the changing paradigm in conducting macroeconomic policies in developing countries*, BIS Papers No 36, Sí <http://www.bis.org/publ/bppdf/bispap36c.pdf> (Bank of International Settlement)

⁴⁴ Op. Cit.

III 4 Ástøðiligu prinsippini undir einum konjunkturmótgangandi politikki

Framskunding og útsetan av almennum íløgum eru væl brúkilig amboð í fíggjarpolitikki. Í einum hákonjunkturi merkir ein konjunkturmótgangandi politikkur, at vit útseta nakrar almennar íløgur við tí endamáli at sleppa undan fløskuhásum og byrjandi yvirupphiting á arbeiðsmarknaðinum.

Ivamál kunnu altíð verða um, hvør íløga er rættast at útseta í einum hákonjunkturi. Hetta kann viðføra, at onki verður útsett. Eisini kann vera trupult um ikki ómøguligt at útseta íløgu, har bindandi lögfrøðiligar avtalur eru gjørdar⁴⁵.

Tað mest fyrimyndarliga hevði verið at íløgurnar á almennu íløguaetlanini (landsins og kommunanna) blivu raðfestar eftir (a) búskaparvakstrarligum týðningi í langa siktinum⁴⁶, og (b) hvussu stóra ávirkan íløgurnar fara at hava á innlenska eftirspurningin og arbeiðsmarknaðin í stutta siktinum (tvs. meðan íløgurnar eru í gerð). Raðfestingar av hesum slag gerast neyvan uttan eisini at dúva uppá metingar, men Búskaparráðið er av teirri fatan, at slíkar sakligar raðfestingar kortini eiga at verða royndar. Tað finst sjálvsagt ongin frymil til at eyðmerkja eina íløgu til útseting ella framskunding. Kann ikki skiljast millum íløgurnar eftir kriterii (a), kann ein eftir konjunkturstöðuni hóskandi stór íløguaetlan verða vald eftir kriterii (b) til útsetan – tvs. seta í bíðistøðu – ella til framskunding.

Ein slík skipan forúttetur at kommunurnar gera eina íløguaetlann líka langt fram í tíðina sum landið, og at kommunurnar eru greiðar yvir møguliga vandar við yviríløgur í til dømis havnir.

Ein slík dupult raðfesting av íløgum kann møguliga gera tað lættari og minni kontroversielt at eyðmerkja íløgur, sum kunnu bíða í einum hákonjunkturi. Talan er jú ikki um at avlýsa nakra raðfesta íløgu á íløguaetlanini, men bert um at útseta/framskunda. Aftaná ein hákonjunktur kunnu somu íløgur ivaleyst gerast fyri ein munandi lægri kostnað. Harvið kemur vinningurin av hesum politikki í so at siga tveimum umførum skattgjaldaranum til góðar.

Í einum lágkonjunkturi inniber ein konjunkturmótgangandi politikkur, at vit framskunda tær almennu íløgurnar, sum (a) við atlit til langa og millumlanga siktið í mesta mun ávirka útboðssíðuna í búskapinum við eini produktivitetsmenning og (b) sum samstundis kunnu geva eitt eftir konjunkturstöðuni hóskandi íkast til størri búskaparligt virksemi í stutta siktinum, herundir íkast til arbeiðsvirknið.

Í lágkonjunkturinum kunnu hesar íløgur ivaleyst gerast fyri ein munandi lægri kostnað enn í einum hákonjunkturi - samstundis sum tær medvirka at halda uppi búskaparliga virkseminum og arbeiðsvirkninum.

Tá umræður at reka konjunkturmótgangandi politikkk í hákonjunkturi er avbjóðingin at røkka politiskar semjur um raðfestingar av íløgum, ið eiga at verða gjørdar við øktum landsbúskaparligum atlit. Ráðandi hugburðurin annars tykist vera, at í góðum tíðum eru mest hóskandi høvini til at gera íløgur. Fyri at gera tað lættari hjá politisku skipanini at reka ein konjunkturmótgangandi íløgupolitikkk er sum nevnt umráðandi, at fíggjarspurningurin ikki kemur í vegin. Tí eigur sum nevnt at verða lagt upp fyri, at hava eitt roknskaparligt avlop at seta til síðis til fígging av ikki tíðarbundnum íløgum.

Ofta er tað soleiðis, at búskaparpolitisk tiltøk, sum ávirka búskaparvøkstur og arbeiðsvirkni í stutta siktinum (tvs. ávirka konjunktursveiggj íbirt á eftirspurnarsíðuni í búskapinum), ikki gagna stórvegis í tí langa siktinum (útboðssíðuni í búskapinum); eitt dømi kann vera ein skattalætti. Øvugt er tað ofta

⁴⁵ Í 2016 blivu nakrar almennar íløgur útsettar, og sumt støðlað. Í minst tveimum førum var útsett m.a. tí byggiharrin ítøkilig metti, at lægsta tilboðið var útvíð 30% ov høgt, og útlit tí vóru til at spara hesi 30% við útsetan í eini 3-4 ár. (Kelda: Beinleiðis upplýsingar frá byggiharrum).

⁴⁶ Herundir týðningur fyri arbeiðsvirknið í langa siktinum og trivnaðin á støðunum.

soleiðis, at búskaparpolitisk tiltøk, ið skapa búskaparvøkstur og arbeiðsvirkni í langa siktinum (t.d. íløgur í útbúgving), ikki gagna stórvegis í tí stutta siktinum⁴⁷.

Hendan reglan er tó ikki uttan undantøk. Ein politikkur, ið minskar um búskaparliga støðufestið í stutta siktinum, kann eisini gagna búskaparvøkstrinum í langa siktinum. Eitt nú kann ein íløga í undirstøðukervið í einum lágkonjunkturi styðja uppundir eftirspurningin í stutta siktinum, men samstundis leggja grundarlag fyri størri produktivitetsvøkstri í tí langa siktinum.

Vandi kann vera fyri, at íløgan verður sett í verk, tá lágkonjunktururin er avloystur av einum hákonjunkturi. Hendir hetta, fáa vit tað øvugta av tí úrsliti, ið vit høvdu ætlað; vit fáa tá eitt konjunkturviðgangandi úrslit við móguligum fløskuhálsum, lønarglíðing, inflatióin í tilboðsprísum og mistum kappingarføri.

Tá tað snýr seg um fíggjarpolitik, eru í hvussu er hesar tríggjar áskoðanirnar:

At fíggjarpolitikkurin sum meginregla skal vera passivur (tvs. fíggjarpolitikkur skal ikki verða rikin) og einans byggja á ávirkan frá automatisku stabilisatorunum⁴⁸ í búskapinum, og frá tillaging gjøgnum marknaðarkreftimar. Roknað verður við, at eitt yvirútbøð av arbeiðsmegi í longdini gjøgnum marknaðarkreftimar (prís-/lønmekeanismuna) vil skapa sín egna eftirspurning⁴⁹. Henda áskoðan byggir tí í høvuðsheitum á tað sjónarmið, at marknaðarkreftimar best tryggja ein sjálvregulerandi búskap, og at marknaðarkreftimar tískil eiga at fáa bestu móguleikar at virka frælst og við minst móguligum inntrivum frá almennari síðu.

At fíggjarpolitikkurin sum meginregla skal nýtast aktivt til tess at ávirka eftirspurningin í lág- og hákonjunkturi, tvs. aktivur "keynesianskur" konjunkturmótgangandi fíggjarpolitikkur. Slíkur politikkur vil í lágkonjunkturi verða darvaður av øking av almennari skuldarbyrðu. Slíkur politikkur kann vegna trupulleikan við rættari/skeivari timing (sí omanfyri) vísa seg at fáa øvugta ávirkan enn sum tilætlað. Uttanlandshandilin í mun til samlaða búskapin er størri í dag enn í 1930-unum, tá keynesianska ástøðið kom fram. Hetta ger tað meira ella minni er meningsleyst hjá einum einsamallum landi at reka ein aktivan fíggjarpolitik uttan neyva samskipan av politikkinum við onnur lond.

At man sum meginregla rekur ein pragmatiskan-varisligan fíggjarpolitik, ið er tann politikkur, sum Búskaparráðið omanfyri hevur mælt til. Eitt nú har man útsetir nakrar ætlaðar íløgur, um konjunkturstöðan talar fyri hesum (vegna vanda fyri størri "fløskuhálsum", ið kunnu breiða seg, og sum kunnu dýrka verkætlanir, geva vánaligan kvalitet og størri sveiggj niðureftir seinni) og annars at miða seg eftir einari útroknaðari fíggjareffekt. Vegna avmarkaða vitan um búskapin (stöðu, gongd og samanhangir) verður ikki roknað við, at búskapargongdin kann neyvstýrast við fíggjarpolitiskum amboðum, men at úrslit øvugt av tí tilætlaða, lættliga kunnu vísa seg vegna skeiva timing av inntrivum, og vegna skeiva stödd av og skeivt innihald í inntrivum.

---

⁴⁷ Smidt, John; Linaa, Jesper (2014): *Vækst på kort og langt sigt*. Samfundsøkonomen nr. 1 marts 2014

⁴⁸ Sambært Fíggjarmálaráðnum eru automatisku stabilisatorarnir í føroyska búskapinum sera lítlir, tá sammett verður við onnur størri lond.

⁴⁹ Vit vita, at føroyska arbeiðsloysið ikki kann fara upp um eitt vist støði, fyrr enn fólk flyta til útlond. At útbøð (av arbeiðsmegi) skapar sín egna eftirspurning (eftir arbeiðsmegi) er tí í so máta ivasamt fyri Føroya viðkomandi.

III 5 Almennar íløgupphæddir og eftirspurnarávirkanin av íløgnum í stutta siktinum

Sum Appendiks til kapittul III er víst tað seinast dagførda yvirlitið yvir íløgætlanir landsins. Talva III 1 niðanfyri vísir ein samandrætt av hesum íløgætlanum.

Úr íløgætlan landsins fram til 2024 býtt á greinar (íroknað talgilding)												Talva III 1
Dagført 18. januar 2017	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Í alt
Mið DKK	R	J	J	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	
§ 1 Løgtingið	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
§ 2 Løgmannsfyrisingin	2	2	1	2	3	3	3	3	3	3	3	28
§ 3 Fíggjarmál	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Talgildu Føroyar	0	0	10	20	20	20	20	20	0	0	0	110
§ 17 Samferðslumál	139	166	392	318	414	684	539	431	395	405	268	4.151
... herav:												
Bygningar	19	6	-21	-22	19	19	19	19	19	19	19	115
Nýggir landsvegir	73	110	61	11	16	39	65	168	207	211	249	1.209
Dagføring av brúm og tunlum	3	2	3	3	4	5	5	5	10	10	10	60
Vegurin oman fyri Skálafjørð	0	1	0	0	0	0	5	10	30	10	0	56
Innk. vegur, Klingran-Skarðshjalli	0	0	0	0	0	0	0	0	36	12	0	48
Trygdartiltøk	7	7	5	5	6	6	6	10	10	10	0	73
Hvalbiartunnilin	0	0	5	0	0	18	33	112	0	0	0	168
Dagf. av Leivur - Kollafj.tunn.	0	0	0	0	0	0	0	0	24	22	1	47
P/F Eystur- og Sandoyart. (Stuðulsj.)	25	5	340	303	367	621	442	239	155	162	0	2.659
Akstovan	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Havnir	6	9	12	3	2	2	2	2	0	0	0	38
Tyrlupallurin í Stóru Dimun	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Strandfaraskip	16	36	0	23	10	3	11	3	14	13	1	129
§ 5 Fiskivinnumál	0	8	10	12	85	107	0	0	0	0	0	222
... herav:												
Havrannsóknarskipið	0	3	10	10	85	107	0	0	0	0	0	215
§ 7 Mentamál	156	175	46	106	21	23	44	68	38	25	10	711
... herav:												
Fróðskaparsetrið og lestrarbústaðir	0	0	8	8	10	10	10	10	10	10	10	86
Søvn Landsins	0	0	0	0	0	0	0	10	19	15	0	44
§ 11 Heilsu- og innlendismál	35	35	58	93	104	104	116	12	9	9	9	583
... herav:												
Medicoteknisk tól	8	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	98
Landssjúkrahúsið, útbygging	12	24	46	81	93	95	105	0	0	0	0	456
§ 12 Almannumál	46	40	16	15	15	15	15	0	10	10	10	192
§ 13 Uttanríkis- og vinnumál	7	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	10
Løgur § 1 - § 17 tils.	385	426	535	564	662	956	736	534	455	452	300	6.006

Kelda: Landsverk og Fíggjarmálaráðið. Talan er um fyrbilstøl og um eina íløgætlan undir støðugari dagføring.

Íløgætlanir kunnu vera sera ymiskar í teirra ávirkan á konjunkturgongdina (innlenska eftirspurningin) í tí stutta siktinum. Íløgætlanir til sama kostnað kunnu tískil vera sera ymiskar í teirra ávirkan á búskapargongdina í stutta siktinum. Orsøkin til hetta er, at prosentparturin av íløgukostnaðinum, ið fer til ávikavist lønir og tilfarsnýtslu, er ymiskur fyri ymisk sløg av ílögum. Eisini kann tað vera ymiskt, hvussu nógv av lønunum og projekteringskostnaðinum ið fer til samsýning av ávikavist føroyskari og útlenskari arbeiðsmegi.

Í hesum sambandi kann verða skilt millum trý sløg av ílögum: ílögur í ávikavist (a) bygningar, (b) vegir o.l. og (c) tunlar. Yvirlitið niðanfyri er frá Landsverki og vísir sum eina høvuðsreglu prosentbýtið av lønarútreiðslum og tilfarsnýtsluútreiðslum fyri hesi trý sløgin av ílögum.

Sløg av íløgum:	% lønir	% tilfar	Tilsamans
Tunlar	30	70	100
Bygningar	45 [40-50]	55 [60-50]	100
Vegir o.l.	40	60	100

Fyri tunlar fer minst til lønir, nevnilig 30%, meðan 70% av kostnaðinum fara til tilfar. Er harumframt stórir partur av arbeiðsmegini útlendsk, er avmarkað hvussu nógv ávirkan ein tunnilsverkætlan hevur á konjunkturgongdina.

Fyri vegir fer eitt sindur meira til lønir, nevnilig 40%, meðan 60% fara til tilfar. Hetta merkir, alt annað líka, at ein vegaverkætlan hevur størri árin á konjunkturgongdina enn ein tunnilsverkætlan.

Fyri bygningar fer mest til lønir – talið kann vera upp til 50%. Hetta er tó treytað av, hvat slag av bygningi talan er um; møguliga kann prosenttalið 45 nýtast sum eitt miðal fyri lønarpartin í bygningssílagum. Hetta merkir - alt annað líka - at ein bygningssílag er tað slagið av íløgu, sum hevur stórstu ávirkanina á eina konjunkturgongd.

***

Íløguverkætlanir kunnu í høvuðsheitum bítast sundur í tvey tíðarskeið. Fyrra tíðarskeiðið umfatar fyrireiking. Fyrireiking tekur sum meginreli umleið 1/3 av samlaðu tíðini, tá mált verður frá tí at pengar eru settir av á fíggjarlógin. Seinna tíðarskeiði er sjálv byggingin, sum í miðal tekur tvær ferðir tað tíð, ið fyrireikingin krevur.

Sum nevnt omanfyri veldst býtið millum lønir og tilfar í stóran mun um, hvat slag av íløgu talan er um. Felags fyri hesi íløgusløg er, at í fyrireikingarskeiðið sum meginregla er lønartýngst, og svarar hettar til umleið 10% av samlaða byggikostnaðinum, meðan tað seinna tíðarskeiðnum er býtt millum lønir og tilfar, sum yvirlitið niðanfyri vísir⁵⁰.

***

Viðvíkjandi býtinum millum løn og tilfar í íløguverkætlanum landsins verður víst til appendiks til kapittul III.

⁵⁰ Kelda til hesar omanfyri givnu upplýsingar er Landsverk

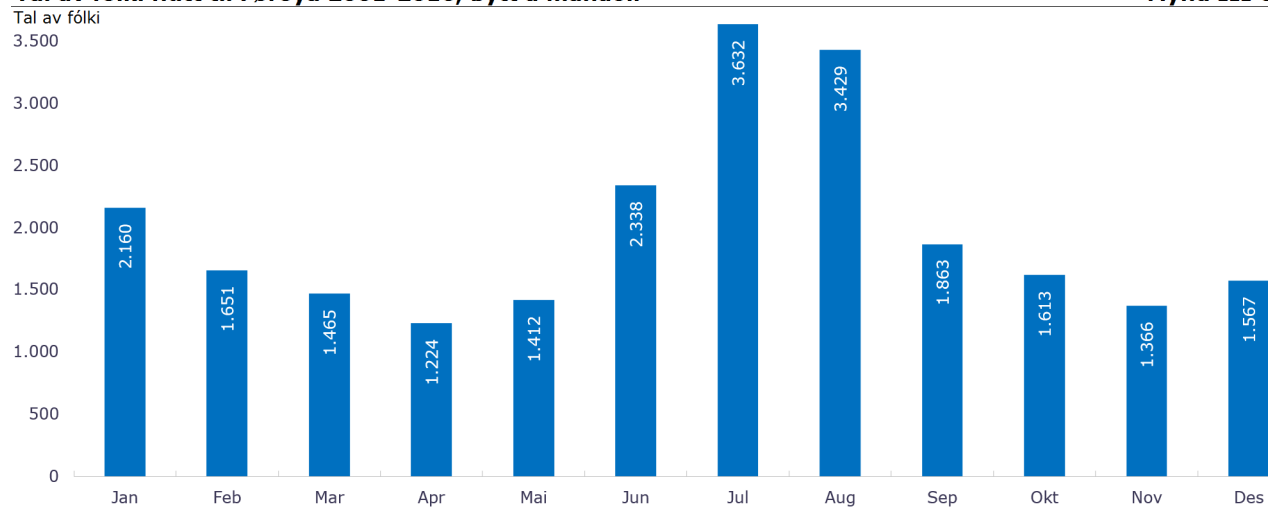
III 6 Nýggir útbúgvingarmøguleikar í Føroyum og demografi-árinid

Tilflyting, ella flyting til Føroya, eins væl og fráflyting, ella flyting úr Føroyum, hevur í hesi øldini, og ivaleyst langt aftur í tíðina, verið neyvt tengd at útbúgvingarmøguleikum føroyinga í útlondum.

Tilflytingin fer serliga fram í mánaðunum juli til september, sí mynd III 6 og III 7. Tað er serliga, tá skúlaárið í útlondum endar, at tilflytingar verða skrásettar.

Tal av fólki flutt til Føroya 2001-2016, býtt á mánaðir

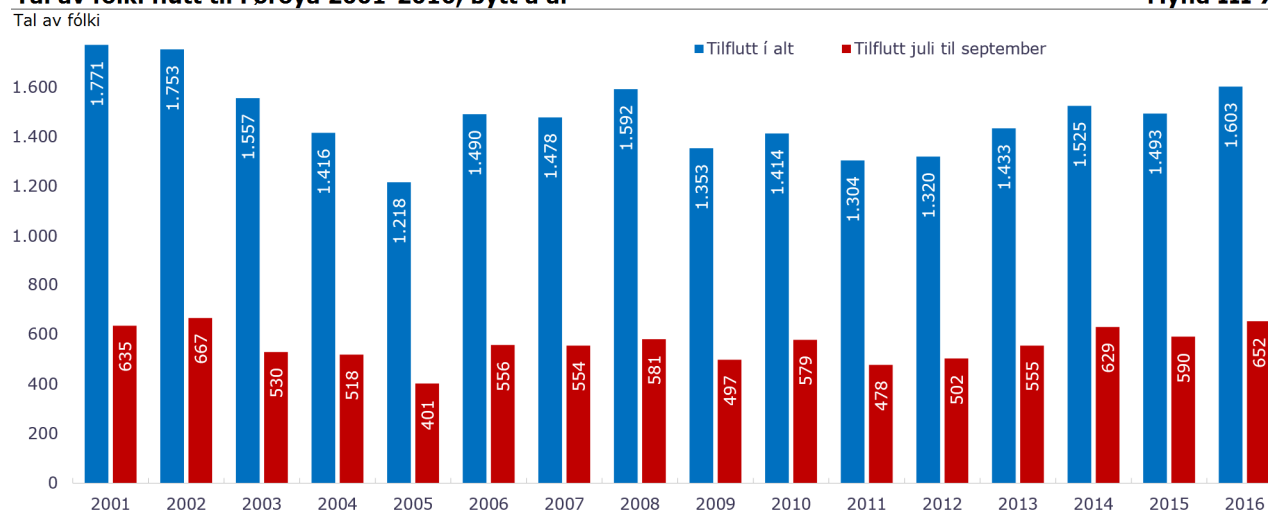
Mynd III 6

Kelda: Hagstovan

Tal av fólki flutt til Føroya 2001-2016, býtt á ár

Mynd III 7

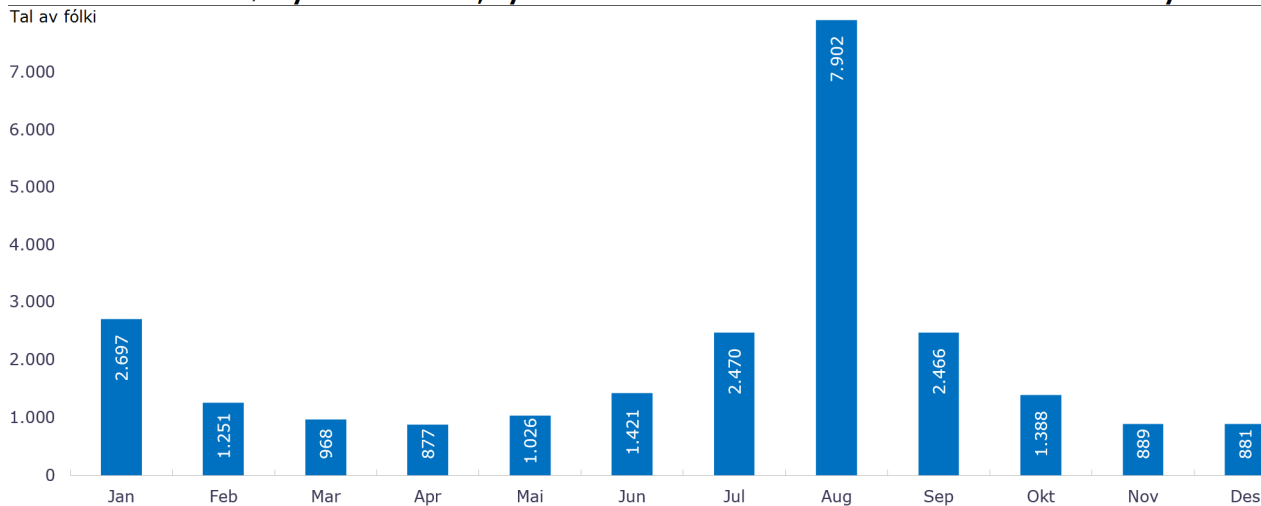

Kelda: Hagstovan

Fráflytingin fer uppafur meira eyðsýnt fram í summarmánaðunum, tá skúlaárið í útlondum byrjar, sí mynd III 8 og III 9.

Tal av fólki flutt úr Føroyum 2001-2016, býtt á mánaðir

Mynd III 8

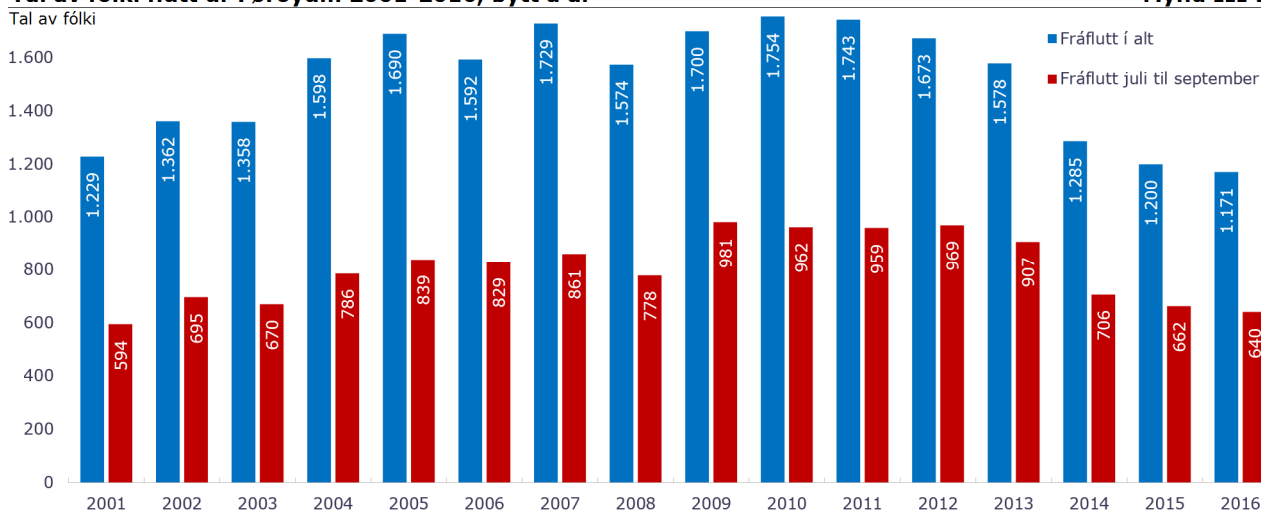

Kelda: Hagstovan

Mynd III 6 vísir, at tilflyting í juli-september (tilflyting helst nógv tengd at útbúgving) er vaksin eitt vet síðan 2011, og mynd III 7 vísir, at fráflyting í juli-september (fráflyting helst nógv tengd at útbúgving) er minkað munandi seinastu árin.

Tal av fólki flutt úr Føroyum 2001-2016, býtt á ár

Mynd III 9

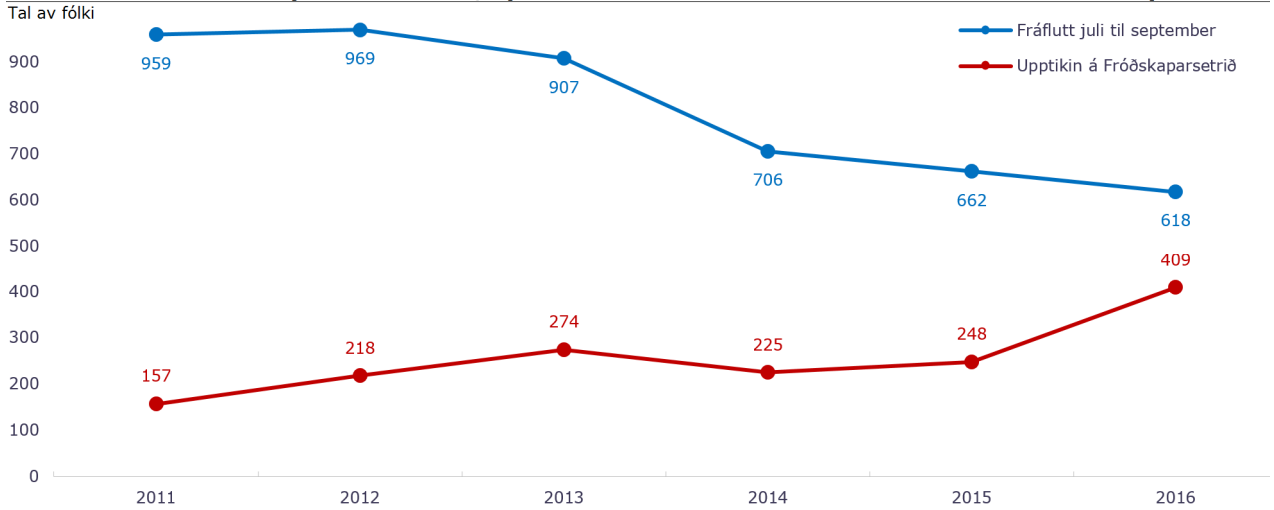

Kelda: Hagstovan

Hesi viðurskiftini hava ivaleynt samband við konjunkturgongdina seinastu árin, men minkaða fráflytingin kann eisini verða forklárað av vaksandi útboðnum av útbúgvingum í Føroyum, herundir serliga útbúgvingum á Fróðskaparsetrinum. Sí mynd III 10, ið gevur ábending um ein móguligan samanhang millum minkaðu fráflytingina og vaksandi upptøkuna á Fróðskaparsetrinum. Hetta seinasta kann tó ikki forklára alla variatióinina í dátunum.

Tal av fólki flutt úr Føroyum 2001-2016, býtt á ár

Mynd III 10

Kelda: Hagstovan

***

Í búskaparráðsfrágreiðingini á vári 2016 varð gjørd ein greining av arbeiðs- og útbúgvingarmarknaðinum hjá Føroyum. Niðurstøðan var, at atdráttarmegin hjá Føroyum sum bú- og arbeiðsstaður kann verða so stór, sum hon vera vil, men at hetta ikki hjálpir stórvegis fyri tilflytingina til Føroya, um passandi arbeiðs- og starvsmøguleikar ikki eru at finna í Føroyum. Hetta skal skiljast soleiðis at arbeiðs- og starvsmøguleikar í Føroyum eru ein neyðug, men ikki neyðturviliga nøktandi fortreyt fyri at velja sær bústað í Føroyum.

Semja er um, at vit í 2016-17 eru í einum hákonjunkturi. Í einum slíkum er vanliga trot á arbeiðsmegi. Hetta er tó ikki galdandi fyri allar yrkisbólkar í Føroyum í dag. Tá akademisk ella hálvakademisk størv í miðstaðarøkinum hava verið lýst leys seinnu árinum (hesi hava tó ikki verið so nógv í tali), hevur talan verið um eitt heilt óvanliga stórt tal av umsøkjarum. Hetta kundi týtt uppá, at talan er um eitt "mismatch" á arbeiðsmarknaðar- og útbúgvingarøkinum.

Ein onnur av niðurstøðunum í omanfyri nevndu greining var sum áður nevnt, at umleið helmingurin av teimum, ið eru undir hægri útbúgving í útlandum, sum nú er, ikki fara at finna førleikasamsvarandi ella nøktandi arbeiðsmøguleikar í Føroyum.

Fleiri útbúgvingarmøguleikar í Føroyum fara sostatt ikki av sær sjálvum at skapa nýggj arbeiðspláss til tey í Føroyum útbúnu. Tann fyribils minkaða fráflytingin vegna fleiri útbúgvingarmøguleikar í Føroyum kann tí skjótt fara at verða avloyst av eini vaksandi fráflyting av fólki við loynari útbúgving í Føroyum.

Appendiks til kapittul III: Yvirlit yvir íløgúætlan landsins fram til 2024 (íroknað talgilding)

Yvirlit yvir íløgúætlan landsins fram til 2024 (íroknað talgilding)												Appendix til kappittul III
Dagført 18. januar 2017												
Mið DKK												
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Í alt
	R	J	J	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	
§ 1 Løgtingið	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nýbygningur Føroya Løgting	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
§ 2 Løgmanfsýrisitingin	2	2	1	2	3	3	3	3	3	3	3	28
Umbygging í Tinganesi	2	2	1	2	3	3	3	3	3	3	3	28
Løn (40%)	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	11
Tilfar (60%)	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	17
§ 3 Fíggjarmál	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Flyt. av fíggjar- og búsk.skiplan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Talgildu Føroyar	-	-	10	20	20	20	20	20	-	-	-	110
§ 17 Samferðslumál	139	166	392	318	414	684	539	431	395	405	268	4.151
Bygningar	19	6	-21	-22	19	19	19	19	19	19	19	115
Umvæling av alm. bygningum	25	21	22	21	22	22	22	22	22	22	22	243
Løn (40%)	10	9	9	8	9	9	9	9	9	9	9	97
Tilfar (60%)	15	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	146
Almennir bygningar, søla	-5	-16	-43	-43	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-128
Nýggir landsvegir	73	110	61	11	16	39	65	168	207	211	249	1.209
Dagføring av brúm og tunlum	3	2	3	3	4	5	5	5	10	10	10	60
Løn (40%)	1	1	1	1	2	2	2	2	4	4	4	24
Tilfar (60%)	2	1	2	2	2	3	3	3	6	6	6	36
Vegurin oman fyri Skálafjørð	-	1	-	-	-	-	5	10	30	10	-	56
Løn (40%)	-	0	-	-	-	-	2	4	12	4	-	22
Tilfar (60%)	-	0	-	-	-	-	3	6	18	6	-	33
Innkoyring, Havnin íbinding	6	7	4	-	-	-	-	-	-	-	-	17
Løn (40%)	2	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	7
Tilfar (60%)	3	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	10
Innk. vegur, Klingran-Skarðsh.	-	-	-	-	-	-	-	-	36	12	-	48
Løn (40%)	-	-	-	-	-	-	-	-	14	5	-	19
Tilfar (60%)	-	-	-	-	-	-	-	-	22	7	-	29
Innk. vegur, Klingran-Krákugj.	-	-	-	-	-	-	-	-	15	-	-	15
Løn (40%)	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	6
Tilfar (60%)	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	9
Trygdartiltok	7	7	5	5	6	6	6	10	10	10	0	73
Løn (40%)	3	3	2	2	2	2	2	4	4	4	0	29
Tilfar (60%)	4	4	3	3	4	4	4	6	6	6	0	44
Dalur, tryggja verandi veg	-	-	-	1	-	-	8	7	10	10	6	42
Løn (40%)	-	-	-	0	-	-	3	3	4	4	2	17
Tilfar (60%)	-	-	-	1	-	-	5	4	6	6	4	25
Fámijin, veg og stuttan tunnil	-	-	-	-	-	-	-	-	1	40	29	70
Løn (40%)	-	-	-	-	-	-	-	-	0	16	12	28
Tilfar (60%)	-	-	-	-	-	-	-	-	1	24	17	42
Tunlar norður um Fjall	-	-	-	-	-	-	-	5	31	63	106	205
Løn (30%)	-	-	-	-	-	-	-	2	9	19	32	62
Tilfar (70%)	-	-	-	-	-	-	-	4	22	44	74	144
Tjørnuvíkarvegurin, tryggjan	-	-	-	-	2	2	2	2	5	4	6	22
Løn (40%)	-	-	-	-	1	1	1	1	2	2	2	9
Tilfar (60%)	-	-	-	-	1	1	1	1	3	2	3	13
Tunnill Gøtudal/Kambsdal - Skálaf	-	-	-	-	-	-	-	1	10	25	86	122
Løn (30%)	-	-	-	-	-	-	-	0	3	8	26	37
Tilfar (70%)	-	-	-	-	-	-	-	1	7	18	60	85
Vegir í Kallsoy, vegir og tunl.	2	4	2	2	2	2	-	-	-	-	-	14
Løn (40%)	1	2	1	1	1	1	-	-	-	-	-	6
Tilfar (60%)	1	3	1	1	1	1	-	-	-	-	-	9
Vegagerð í Leirvík	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Løn (40%)	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Tilfar (60%)	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0

framhald á næstu síðu...

...framhald av síðstu síðu

Yvirlit yvir ílögúætlan landsins fram til 2024 (íroknað talgilding)											Appendix til kappittul III	
Dagfært 18. januar 2017	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Í alt
Mið DKK	R	J	J	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	
Hvalbiartunnilin	-	-	5	-	-	18	33	112	-	-	-	168
Løn (30%)	-	-	2	-	-	5	10	34	-	-	-	50
Tilfar (70%)	-	-	4	-	-	13	23	78	-	-	-	118
Inni í Firði, Kollafjørður	-	-	-	-	-	1	1	6	15	-	-	23
Løn (40%)	-	-	-	-	-	0	0	2	6	-	-	9
Tilfar (60%)	-	-	-	-	-	1	1	4	9	-	-	14
Funningsfjarðarvegurin	-	-	-	-	-	-	-	5	5	-	-	10
Løn (40%)	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	4
Tilfar (60%)	-	-	-	-	-	-	-	3	3	-	-	6
Ferðsluætlan, Vágar	2	6	-	-	2	-	-	-	-	-	-	10
Løn (40%)	1	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	4
Tilfar (60%)	1	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	6
Dagf. av Leirvík-Kollafjarðart.	-	-	-	-	-	-	-	-	24	22	1	47
Løn (40%)	-	-	-	-	-	-	-	-	10	9	0	19
Tilfar (60%)	-	-	-	-	-	-	-	-	14	13	1	28
Søla av jørð til kommunur	-0	-0	-0	-0	-0	-0	-0	-0	-0	-0	-0	-1
Farleið til Viðareiðis	44	76	40	-	-	-	-	-	-	-	-	159
Løn (30%)	13	23	12	-	-	-	-	-	-	-	-	48
Tilfar (70%)	31	53	28	-	-	-	-	-	-	-	-	111
Í oyrunum - Toftir	3	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Løn (40%)	1	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilfar (60%)	2	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Farleið til Vestmanna	-	-	-	-	-	5	5	5	5	5	5	30
Løn (40%)	-	-	-	-	-	2	2	2	2	2	2	12
Tilfar (60%)	-	-	-	-	-	3	3	3	3	3	3	18
U.Valakn.-U. Gøtueiði, breiðk.	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Løn (40%)	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Tilfar (60%)	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Signabøur, Oyrareingir	1	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Løn (40%)	0	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Tilfar (60%)	1	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Íbinding við Sjógv, Kollafj.	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Løn (40%)	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilfar (60%)	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Veðurstøð í Fámjin	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Løn (40%)	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Tilfar (60%)	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Vegurin til Múla	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Løn (40%)	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Tilfar (60%)	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Ábøtur á høvuðsv. í Hvalba	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Løn (40%)	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Tilfar (60%)	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Omarkoyring, Kvívík	-	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Løn (40%)	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Tilfar (60%)	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Lønir í alt til nýggjar landsveg	25	37	20	4	6	14	23	55	79	76	80	419
Tilfar í alt til nýggjar landsveg	48	74	41	7	10	25	42	113	128	135	168	792
P/F Eys.- og Sandoyart. (sj)	25	5	340	303	367	621	442	239	155	162	-	2.659
Løn	25	4	102	91	110	186	133	72	47	49	-	817
Tilfar	-	2	238	212	257	435	309	167	109	113	-	1.842
Akstovan	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Havnir	6	9	12	3	2	2	2	2	-	-	-	38
Skopun, innsiglingin	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Samferðsluhavnin í Suðuroy	-	3	7	-	-	-	-	-	-	-	-	10
Smáábøtur	3	2	2	2	2	2	2	2	-	-	-	17
Havnin í Svínø	1	2	3	1	-	-	-	-	-	-	-	6
Havnagerð í Hvannasundi	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3

framhald á næstu síðu...

...framhald av síðstu síðu

Yvirlit yvir íløgugættan landsins fram til 2024 (íroknað talgilding)											Appendix til kappittul III	
Dagført 18. januar 2017	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Í alt
Mið DKK	R	J	J	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	
Flogf, tyrlup í St. Dímun	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Strandfaraskip	16	36	-	23	10	3	11	3	14	13	1	129
Dokking og annað	-	-	-	-	-	2	11	3	14	13	1	43
Sandoyarskip	0	0	-	-	6	2	-	-	-	-	-	8
Suðuroyarskip	9	5	-	23	4	-	-	-	-	-	-	41
Ternan	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Nóloyarskip	-	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25
Umvælingar av smærri skip.	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Skúvoyarskip	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Søla av smærri skipum	-	-0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0
Tólbúnaður	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Sam	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
§ 5 Fiskivinnumál	-	8	10	12	85	107	0	0	-	-	-	222
Havrannsóknarskipið	-	3	10	10	85	107	-	-	-	-	-	215
Tilbúgvingarættlan	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Almenn jørð, keyp	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Tilbúgvingarættlan	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2
Oljutilbúgvingarútgjerð	-	-	-	-	-	-	0	0	-	-	-	0
§ 7 Mentamálaráðið	156	175	46	106	21	23	44	68	38	25	10	711
Stud.skúlin og HF-skeið, Eyst.	7	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29
Tekniski skúli í Klaksvík	10	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	34
Skúladepil við Marknagil	136	169	24	95	-	-	-	-	-	-	-	424
Skúladpl. Markn., søla av byg.	-	-60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-60
Setrið og lestrarbústaðir	-	-	8	8	10	10	10	10	10	10	10	86
Eftirskúlar	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Kringvarp Føroya	1	8	10	-	-	-	-	-	-	-	-	20
Ítróttarhøll á Sandoyinni	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tjóðleikhús	0	5	-	-	4	7	24	40	-	-	-	80
Ítróttarhøll á Sandoyinni	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	0
Skúlin á Trøðni	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Húsarhaldsskúli / Eftirskúli	-	-	-	-	4	6	6	-	-	-	-	16
Hvalastøðin við Áir	1	3	2	1	1	-	-	-	-	-	-	8
Kirkjubómúrurin	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	6
Søvn Landsins	-	-	-	-	-	-	-	10	19	15	-	44
Føroyahús í KPH	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	3
Bakkaverja í Kirkjubø	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Listasavn Føroya	-	-	-	-	-	-	-	5	5	-	-	10
ÍSF húsið	-	-	-	-	-	-	-	2	3	-	-	5
Víkingaskip	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	3
§ 11 Heilsu- og innlendismál	35	35	58	93	104	104	116	12	9	9	9	583
Apoteksverkið	4	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	5
Medicoteknisk tól	8	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	98
Landsjúkrahúsið, útbygging	12	24	46	81	93	95	105	-	-	-	-	456
Løn (40%)	5	10	18	32	37	38	42	-	-	-	-	182
Tilfar (60%)	7	14	27	49	56	57	63	-	-	-	-	274
Klaksvíkar sjúkrahús	11	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	17
Suðuroyar Sjúkrahús	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	2
Fargen	-	-	-	-	-	-	2	3	-	-	-	5
§ 12 Almennamál	46	40	16	15	15	15	15	-	10	10	10	192
Sambýlið fyri sálarsjúk Tórsh.	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11
Bygg. el. útvegan av búst.	-	5	-	15	15	15	15	-	10	10	10	95
Løn (40%)	-	2	-	6	6	6	6	-	4	4	4	38
Tilfar (60%)	-	3	-	9	9	9	9	-	6	6	6	57

framhald á næstu síðu...

...framhald av síðstu síðu

Yvirlit yvir íløgætlan landsins fram til 2024 (íroknað talgilding)											Appendix til kappittul III		
Dagført 18. januar 2017	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Í alt	
Mið DKK	R	J	J	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ	Æ		
Stovnur fyri heilaskadd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Selja verandi hús	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Vardir búst. í Eysturoy/Norð.	16	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	36	
Depil í Eystur, til fjølbrekaði	16	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19	
Sjálvsognarstovnar avtøka	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	
Sambýli menningart. í Tórsh.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Sambýli til fólk við sálarsjúku	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Virknis og uml.dep. á Sandoy	1	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	
Vard. búst. í Klaksvík, einst. eind	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Sambýli til menningartarnað	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Umbygging	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	10	
Vardir bústaðir í Tórshavn	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	6	
§ 13 Uttanríkis- og vinnumál	7	0	3	-	-	-	-	-	-	-	-	10	
Keyp av bygningi	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
Granskingarlund	7	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	
Løgur § 1 - § 17 tilsamans	385	426	535	564	662	956	736	534	455	452	300	6.006	

Kelda: Landsverk og Figgjarmálaráð. Talan er um fyribilstøl og um eina íløgætlan undir støðugari dagføring.

Tilvísingar/keldutilfar

Andersen, Torben M. (2016) Lønmodtagere bliver kapitalister, Grein í politiken 23.11.2016.

Atkinson, Anthony B. (2015) Inequality – what can be done, Harvard University Press.

Avrik. sp/f, Hvalvík

Búskaparfrágreiðing á heysti 2013.

Búskaparráðsfrágreiðing á heysti 2014.

Búskaparráðsfrágreiðing á vári 2015.

Búskaparráðsfrágreiðing á vári 2016.

Búskaparráðsfrágreiðingina á heysti 2016.

De økonomiske råd: Dansk økonomi forår 2015.

Fishpool. www.fishpool.eu

Fíggjarmálaráðið.

Foroohar, Rana (2016) Makers and Takers – the rise of finance and the fall of american business, Random House.

Føroya Gjaldsstova, landskassaroknskapurin fyri fíggjarárið 2013.

Gjaldsstovan.

Hagstova Føroya.

Landsverk.

Martin, Philippe; Rogers, Carol Ann (2000): Long-term growth and short-term economic instability, European Economic Review, 44, pp. 359-381.

McKinsey Global Institute (2011) An Economy that works: Job creation and America's future, McKinsey & Company.

Milanovic, Branco (2016) Global inequality: A new approach for the age, Harvard University Press.

Ocampo, Antonio; Vos, Rob (2008): Policy space and the changing paradigm in conducting macroeconomic policies in developing countries, BIS Papers No 36, sí <http://www.bis.org/publ/bppdf/bispap36c.pdf> (Bank of International Settlement).

Piketty, Thomas (2014) Capital in the twenty-first century, Harvard University Press.

Skatteministeriet (2016): Fordeling og incitament 2016.

Smidt, John; Linaa, Jesper (2014): Vækst på kort og langt sigt. Samfundsøkonomen nr. 1 marts 2014.

Vørn. www.fve.fo

WTI (West Texas Intermediate).

Yvirlit yvir talvur og myndir/tables and figures

Talva I 1 / Table I 1	GDP demand/expenditure in DKK millions in current prices, and respective annual percentage contribution to GDP growth [Private consumption, public (government) consumption, private investment (of which domestic-produced investment), inventory fluctuations, government investment, total investments without inventory fluctuations, domestic demand, total export, export of goods, export of services, total demand (without import), total import, import of goods, import of services, net export (foreign demand), GDP (domestic demand plus net export), Gross domestic product]
Talva I 2 / Table I 2	GDP demand/expenditure as percent of total GDP in current prices in 2011-2018. [Private consumption, public (government) consumption, private investment (of which domestic-produced investment), inventory fluctuations, government investment, total investments without inventory fluctuations, domestic demand, total export, export of goods, export of services, total demand (without import), total import, import of goods, import of services, net export (foreign demand), GDP (domestic demand plus net export) = 100%, Gross domestic product]
Mynd I 1 / Figure I 1:	GDP growth in current prices derived from domestic and foreign demand, respectively, 1998-2018.
Mynd I 2 / Figure I 2:	GDP expenditure that is derived from domestic demand, (index 1998=100), 1998-2018.
Mynd I 3 / Figure I 3	GDP expenditure that is derived from foreign demand, and consumer price index, (net export right axis), 1998-2018, (index 1998=100).
Mynd I 4 / Figure I 4:	Real estate prices and consumer price index (consumer price index right axis), 1998-2016 (Q3).
Mynd I 5 / Figure I 5:	Value-added in primary, secondary and tertiary businesses in percentages, 1998-2018.
Mynd I 6 / Figure I 6:	Value-added in primary, secondary and tertiary businesses in DKK millions, 1998-2018.
Mynd I 7 / Figure I 7:	Business profits (left axis) and company-paid wages (left axis) in DKK millions, and ratio profits/wages (right axis), 1998-2018.
Mynd I 8 / Figure I 8:	Employees (left axis) and wages per employee (right axis) in businesses in DKK millions, January 98 to October 16.
Mynd I 9 / Figure I 9:	Unemployment percentage (left axis) and net immigration (right axis) calculated as 12-month rolling total, January 1998 to November 2016.
Mynd I 10 / Figure I 10:	Population (left axis) and net immigration (right axis), calculated as 12-month rolling total, January 1998 to November 2016.
Mynd I 11 / Figure I 11:	Spot price of oil (DKK/barrel), January 2014 to January 2017.
Mynd I 12 / Figure I 12:	Weekly spot price for salmon in Norwegian kroner (NOK), January 2011 to January 2017.
Mynd I 13 / Figure I 13:	Yearly fluctuations (in percentages) in salmon spot prices, 2005-2016, in Norwegian kroner (NOK).
Talva I 3 / Table I 3:	Import/export of goods. [import 2016, for farming and fishing, for construction, for other production, fuel and other, machines and other equipment, cars and vehicles, for direct consumption, ships and aircrafts and other, raw

materials for fish processing, total import of goods, import of goods excl. ships and aircrafts and other, export 2016, farmed fish, pelagic fish, demersal fish and other, other goods, ships, total export of goods, export of goods excl. ships and other, trade balance for the years 2008-2016, incl. ships and other goods in DKK millions, excl. ships and other In DKK millions]

- Mynd I 14 / Figure I 14: Consumption ratio for households according to National Account figures, 1998-2018.
- Mynd I 15 / Figure I 15: Wage income and import of consumer household goods [durable, semi-durable and non-durable], January 2010 to December 2016, shown as index (Jan 2010=100).
- Mynd I 16 / Figure I 16: Net total - The expected financial situation of Faroese households 1 year ahead, January 2006 to January 2017.
- Mynd I 17 / Figure I 17: Business trends survey for households: Total confidence index for Faroese households, January 2006 to January 2017.
- Mynd I 18 / Figure I 18: Private consumption expenditure in DKK millions and growth in percentages (right axis), 1999 - 2018.
- Mynd I 19a / Figure I 19a: Wage payments, year-to-year change in percentages, based on 12-month rolling total, January 2007 to January 2017: all business sectors, primary business sectors, secondary business sectors (incl. construction).
- Mynd I 19b / Figure I 19b: Wage payments, year-to-year change in percentages, based on 12-month rolling total, January 2007 to January 2017: all business sectors, private tertiary business sectors, and the government sector.
- Talva I 4 / Table I 4: Wage payments in each business sector, and the contribution to overall growth in wage payments for each business sector, and relative size of the wage payments for each individual business sector for 2015 and 2016.
[farming, fishing, fish farming and gutting, raw material extraction industry, fish processing industry, shipyard and forge, other industry, construction, energy and water supply, commerce and repairs, hotel and restaurant industry, sea shipment, other shipment, post and telecommunications, finance and insurance, commercial services, domestic services, national administration, municipalities and Danish government institutions, education, health- and social agencies, associations and culture and other, uncategorised , total]
- Mynd I 20 / Figure I 20: The number of employees (left) and the number of full-time unemployed (right), adjusted for seasonal trends, January 2006 to November 2016.
- Mynd I 21 / Figure I 21: Private investment in DKK millions, and yearly private investment growth in percentage (right axis), 1999-2018.
- Mynd I 22 / Figure I 22: Private, domestic-produced investment in DKK millions and yearly growth in percent (right axis), 1999-2018.
- Mynd I 23 / Figure I 23: Business trends barometer for construction June 2006 to January 2017 (orders, expected prices, expected labour needs, months of contracted work (right axis)).
- Mynd I 24 / Figure I 24: Business trends barometer for construction, June 2006 to January 2017: perceived limitations in production (none, demand, weather, labour, raw material/equipment, financial limitations, other).
- Mynd I 25 / Figure I 25: Government (i.e. public) consumption in DKK millions and yearly growth

Mynd I 26 / Figure I 26:	in government consumption in percent (right axis), 1999-2018. Government (i.e. public) investment in DKK millions, 1998-2018 (central government, municipalities).
Mynd I 27 / Figure I 27:	Government (i.e. public) investment in DKK millions, and yearly growth in government investment in percent (right axis), 1999-2018.
Mynd I 28 / Figure I 28:	Central government financial results (central government budget balance) in DKK millions, 2000-2018.
Mynd I 29 / Figure I 29	Net public debt, 2000-2018, in DKK millions (central government, municipalities, social funds, public sector total).
Mynd I 30 / Figure I 30:	Central government gross debt and gross assets in DKK millions, 2000-2018 (gross assets, gross debt, net assets).
Mynd I 31 / Figure I 31:	Export of three types of fish products, calculated as 12-month rolling total, January 1994 to December 2016, in DKK millions (salmon, pelagic fish, demersal fish).
Mynd I 32 / Figure I 32:	Fish farming slaughter (live weight), 1999-2017, million tonnes.
Mynd I 33 / Figure I 33:	Values of landed catch of mackerel, herring and blue whiting, in DKK millions, 2000-2016 (herring, mackerel, blue whiting).
Mynd I 34 / Figure I 34:	Export of pelagic fish, calculated as 12-month rolling total, January 2000 to December 2016, in DKK millions (mackerel, herring, blue whiting, fishmeal and fish oil).
Mynd I 35 / Figure I 35:	Export of fish products, calculated as 12-month rolling total, January 2000 to December 2016, in DKK millions.
Mynd I 36 / Figure I 36:	Balance of foreign trade (goods only) calculated as 12-month rolling total, January 1994 to December 2016, in DKK millions (ships excluded, ships included).
Mynd I 37 / Figure I 37:	Import and export of goods (ships excluded) calculated as 12-month rolling total in DKK millions, January 1994 to December 2016, (imports – red, exports – blue).
Talva I 5 / Table I 5:	Export (revenue) and import (expenditure) of services in DKK millions, 2015. [transportation of goods; transportation/travel; communication; construction services; insurance services; financial services; computer technology and information; royalties and licensing revenue; other services; culture, leisure and health; total services].
Talva I 6 / Table I 6:	Summary (synthesis) of main assumptions for projections of 2014-2018.
Talva II 1 / Table II 1:	Pension savings according to old and new pension system in DKK millions, 2011 and 2015.
Mynd II 1 / Figure II 1	Profit and wages for businesses (financial institutions excluded) in DKK millions, 1998-2018 (proportion profit/wages (right axis)).
Talva II 2 / Table II 2:	Gini-coefficients for equivalent income, 2009-2014.
Talva II 3 / Table II 3:	Income quintile share ratio (S80/S20) for equivalent income.
Talva II 4 / Table II 4:	Percentage of population at-risk-of-poverty.
Talva II 5 / Table II 5:	The poverty gap in percent.

- Mynd III 1 / Figure III 1: Stochastic population projections for the Faroe Islands, 2016-2055: Provider burden (left) and population figure with ratio 16-16 year/67 year+ (right).
- Mynd III 2 / Figure III 2: Population projections for Tórshavn, 2016-2055: Provider burden (left) and population figure with ratio 16-66 year/67 year+ (right).
- Mynd III 3 / Figure III 3: Population projections for other municipalities than Tórshavn, 2016-2055: Provider burden (left) and population figure with ratio 16-66 year/67 year+ (right).
- Mynd III 4 / Figure III 4: Confirmed and calculated government (public) income and expenditure (left), and government (public) fiscal balance (income minus total expenditure) for 1998-2051 in percent of GDP.
- Mynd III 5 / Figure III 5: Calculated government fiscal balance (income minus total expenditure) for public sector in Denmark, 2015-2075 in percent of GDP.
- Talva III 1 / Table III 1: Taken from the national investment plan up to 2024, in DKK millions, organised by sectors (incl. digitization)
[§ 1 Faroese Parliament; § 2 Prime Minister's office; § 3 Public finance ; Talgildu Føroyar (Digital Faroe Islands); § 17 Infrastructure (of which: buildings, new main roads, maintenance of bridges and tunnels, road above Skálafjørður, driveway Klingran-Skarðshjalli, precautionary measures, Hvalbiar tunnel, maintenance of tunnel between Leirvík and Kollafjørður, Sandoy and Eysturoy Tunnel, Faroese Vehicle Administration, harbours, helicopter platform on Stóra Dímun, coast-route vessels); § 5 fisheries matters (of which: the marine research ship); § 7 cultural affairs (of which: University of the Faroe Islands and student accommodation, Faroese National Heritage); § 11 health and interior affairs (of which: medico-technical equipment, extension of the Faroese central hospital); § 12 public affairs; § 13 foreign and trade affairs; investment § 1- § 17 total]
- Mynd III 6 / Figure III 6: Faroe Islands Immigration Data, 2001-2016, by months.
- Mynd III 7 / Figure III 7: Faroe Islands Immigration Data, 2001-2016, by years.
- Mynd III 8 / Figure III 8: Faroe Island Emigration Data, 2001-2016, by months.
- Mynd III 9 / Figure III 9: Faroe Island Emigration Data, 2001-2016, by years.
- Mynd III 10 / Figure III 10: Faroe Island Emigration Data, 2001-2016, by years (emigration, July to September, Enrolled at the University of the Faroe Islands).
- Appendiks til kapittul III / Appendix to chapter III: Outline of the national investment plan up to 2024, in DKK millions (incl. digitization)
[**§ 1 The Faroese Parliament**, new Faroese Parliament building under construction; **§ 2 The Prime Minister's office**, renovation in Tinganes - wages (40%), materials (60%); **§ 3 Public finance**, transfer of finance- and economic system, Talgildu Føroyar (Digital Faroe Islands); **§ 17 infrastructure matters**, *Buildings*: renovation of public buildings - wages (40%), materials (60%), public building - sale. *New main roads*: maintenance of bridges and tunnels - (wages (40%), materials (60%), road above Skálafjørður - (wages (40%), materials (60%), driveway connecting Tórshavn - (wages (40%), materials (60%), driveway connecting Klingran-Skarðshjalli - (wages (40%), materials (60%), driveway connecting Klingran-krákugjógv (wages (40%), materials (60%), precautionary measures - (wages (40%), materials (60%), safety check road in Dalur - (wages (40%), materials (60%), Fámjin, road and short tunnel - (wages (40%), materials (60%), tunnels Norður um Fjall - (wages (30%), materials (70%), safety measures for Tjørnuvíkarvegurin - (wages (40%), materials (60%), tunnel

Gøtudalur/Kambsdalur-Skálafjørður - (wages (30%), materials (70%), roads and tunnels in Kalsoy - (wages (40%), materials (60%), road construction in Leirvík - (wages (40%), materials (60%), Hvalbiar Tunnel - (wages (30%), materials (70%), Inni í Firði Kollafjørður - (wages (40%), materials (60%), road to Funningsfjørður - (wages (40%), materials (60%), traffic plan for Vágar - (wages (40%), materials (60%), tunnel maintenance between Leirvík-Kollafjørður - (wages (40%), materials (60%), sale of land to municipalities, route to Viðareiði - wages (30%), materials (70%), í oyrunum Toftir - wages (40%), materials (60%), route to Vestmanna - wages (40%), materials (60%), widening of road between Valaknúkar-Undir Gøtueiði - wages (40%), materials (60%), Signabøur Oyrareingir - wages (40%), materials (60%), connection to Sjógv in Kollafjørður - wages (40%), materials (60%), weather station in Fámjin - wages (40%), materials (60%), road to Múla - wages (40%), materials (60%), main road improvement in Hvalba - wages (40%), materials (60%), descent to Kvívík - wages (40%), materials (60%). *Wages in total for new main roads. Materials in total for new main roads.* P/F Eystur- og Sandoyartunlar (sj) - wages, materials. Faroese Vehicle Administration. Harbours, Skopun, public harbour in Suðuroy, small improvements, harbour in Svínoy, harbour building in Hvannasund, aircraft (helicopter platform in Stóra Dímun), coast-route vessels, docking and other, Sandoy vessel, Suðuroy vessel, Ternan, Nólsoy vessel, repairs of smaller vessels, Skúvoy vessel, sale of smaller ships, hardware, Sam; **§ 5 fisheries matters**, marine research ship, preparation plan, public land (purchase), preparation plan, oil safety equipment; **§ 7 cultural affairs**, Faroese upper secondary school and Higher Preparatory Examination Course (Eysturoy), technical school in Klaksvík, Skúladepil við Marknagil, Skúladepil við Marknagil (sale of building), University of the Faroe Islands and student accommodation, continuation schools, Kringvarp Føroya, sports centre in Sandoy, National Theatre, sports centre in Sandoy, the school at Trøðni, school of housekeeping/continuation school, whaling station in Áir, St. Magnus Cathedral, Faroese National Heritage, Faroese House in Copenhagen, seawall in Kirkjubø, National Art Gallery, ÍSF house, Víkingaskip; **§ 11 health- and interior affairs**, Apoteksverkið (pharmacies), medico-technical equipment, extension of the Faroese central hospital - wages (40%) and materials (60%), Hospital in Klaksvík, Hospital in Suðuroy, Fargen (Faroese Genome Project); **§ 12 public affairs**, community housing for mental health patients in Tórshavn, construction or provision of homes - wages (40%) and materials (60%), association for people with brain injuries, sale of assembly houses, houses for young people with special-needs in Eysturoy/Norðoyggjar, centre for the multi-handicapped in Eysturoy, private foundation off-take, community housing for people with intellectual disabilities in Tórshavn, community housing for mental health patients, respite care centre in Sandoy, community housing for people with intellectual disabilities, renovation, houses for young people with special-needs in Tórshavn; **§ 13 foreign- and trade affairs** , building purchase, research park; **§ 1- § 17 in total]**

Orðalisti

Orðalistin er ein lýsing av nøkrum av búskaparligu hugtøkunum, sum verða nýtt í frágreiðingum Búskaparráðsins.

Almenn nettoskuld

Almenna nettoskuldin fevnir um alla fíggjarliga skuld og áogn í almenna geiranum. Almenna nettoskuldin er øll fíggjarlig skuld í almenna geiranum frádrigið alla fíggjarliga áogn. Fíggjarliga áognin fevnir millum annað um tøka gjaldførið og aðrar fíggjarrognir.

Almenn nýtsla

Almennar nýtluútreiðslur fevna um almennar rakstrarútreiðslur til millum annað fólkaskúlan, heilsuverkið og almannaverkið. Almennu lónarútreiðslurnar vóru umleið 3/4 av almennu nýtsluni í 2011. Afturat hesum er almenn nýtsla keyp av vørum og tænastrum.

Almennar útreislur tilsamans

Stórsti parturin av almennu útreiðslunum er almenn nýtsla og veitingar til húsarhald, fyrítøkur og feløg. Í 2011 vóru umleið 86% av almennu útreiðslunum almenn nýtsla og veitingar til húsarhald, fyrítøkur og feløg. Harafturat eru almennu útreiðslurnar íløgur, rentuútreiðslur, stuðulsútreiðslur og aðrar útreiðslur. Landið og kommunurnar stóðu fyri 87% av almennu útreiðslunum í 2011.

Arbeiðsfjöld

Tey, sum hava arbeiði, og tey, sum eru arbeiðsleys samantald.

Arbeiðsleys

Tey, sum eru arbeiðsleys, men sum eru tøk á arbeiðsmarknaðinum og leita eftir arbeiði og sostatt eru partur av arbeiðsfjöldini.

Arbeiðsloysi

Arbeiðsleys í % av arbeiðsfjöldini.

Arbeiðs-produktivitetur, sí framleidni

Arbeiðsvirkni

Tey sum eru arbeiðsvirkin tey, sum eru í ella hava arbeiði (merkir tað sama sum danska orðið "beskæftigelse")

Automatiskir stabilisatorar

Hesir minka um konjunktursveigg í niðurgangandi konjunkturum av tí at skattauppkav hins almenna minkar, arbeiðsloysisstuðul og almannahjálv vaksa, samstundis sum eftirspuningurin frá almennu útreiðslunum (almenn nýtsla, veitingar og íløgur) er støðugur. Tilsvarandi minka hesir um konjunktursveigg í uppgangandi konjunkturum, tá skattauppkav hins almenna veksur, arbeiðsloysisstuðul og almannahjálv minka, samstundis sum eftirspurningurin frá almennu útreiðslunum (almenn nýtsla, veitingar og íløgur) er støðugur.

Avreiðingar

Feskfiskaveiðan (av botnfiski og øðrum fiski) skrásett um avreiðingarskipanina. Mátað í virði ella í nøgd.

Blokkstuðulskipan til at útjavna millum kommunur

Stuðul til kommunur sum staturin fíggjar, og sum vanligar verður útroknaður og veittur eftir sonevndum objektívum kriterium.

Bruttotjóðarúrtøka og tilknýtt tjóðarroknskaparhugtøk

Bruttotjóðarúrtøka kann skilmarkast og ásetast trýggjar vegir:

- (a) framleiðsluvegin ella virðisøkingarvegin (útboðsvegin) sum **bruttovirðisøkingin í støðisprísnum (BVØ)**,
- (b) útreiðslu- ella eftirspurnarvegin sum **bruttotjóðarúrtøkan í marknaðarprísnum (BTÚ)**, ið kann bólkast sum privat húsarhaldsnýtsla + privatir íløgur + almenn nýtsla + almennar íløgur + (útflutningur av vørum og tænastrum – innflutningur av vørum og tænastrum. (BTÚ), og
- (c) inntøkuvegin sum **bruttofaktorinntøkan í faktorprísnum (BFI)**.

Vanliga útgangsstøðið er (a), sum vanliga er grundarlagið fyri at finna hinar støddirnar.

BTÚ í marknaðarprísnum verður ofta mett sum høvuðsmáti fyri búskaparligt virkseimi. BTÚ er ikki fullkomið mát fyri inntøku ella framleiðslu í einum landi. T.d. leggur tað ikki upp fyri sliti av tilfeingi (náttúru- ella øðrum tilfeingi) ella útbúnaði. Eisini roynir BTÚ at máta allar vørir og tænastrur til ein *marknaðarprís*, hóast allar vørir og tænastrur ikki hava ein marknaðarprís, t.d. skúla- og heilsutænastrur.

(a) Bruttovirðisøking stýtt BVØ í støðisprísnum;

Virði á allari vinnuligari framleiðslu (sum virðisskapan ella virðisøking) av vørum og tænastrum í einum landi í einum ári, uppgjørd í støðisprísnum. BVØ verður roknað við at draga virði á ráevnum og hjálptilfari frá framleiðsluvirðinum í øllum vinnugreinum. BVØ verður roknað í støðisprísnum. Bruttovirðisøking verður ofta brúkt til at lýsa framleiðsluna býtta á vinnugreinar. Verður á enskum/donskum nevnt "gross value added (GVA)" ella "bruttoværditilvækst (BVT)". (Samlaða bruttovirðisøkingin í støðisprísnum er tað sama sum bruttotjóðarúrtøka í marknaðar-prísnum frádrigið vøruskattir netto, sum fevna um meirvirðisgjald, punktgjöld og aðrar vøruskattir og vørustudningar.)

(b) Bruttotjóðarúrtøka í marknaðarprísnum, stýtt BTÚ

Bruttotjóðarúrtøka í marknaðarprísnum er virðið í støðisprísnum á samlaðari privatari og almennari framleiðslu frádrigið virðið á ráevnum, vørum og tilíkum, sum verða brúkt í framleiðsluni, *plus* vøruskattir netto, ið fevna um meirvirðisgjald, punktgjöld og aðrar vøru-skattir minus vørustudningar. Verður á enskum/donskum nevnt "gross domestic product" (GDP) ella "bruttonationalprodukt (BNP)". BTÚ í marknaðarprísnum kann síðan bólkast í útreiðslupartar (nýtsla, íløgur og nettoútflytning av vørum og tænastrum).

(c) Bruttofaktorinntøka, stýtt BFI í faktorprísnum

Innkoman tilsamans til (samsýningin til) allar framleiðslufaktorarnar í einum landi í einum ári, uppgjørd í faktorprísnum; BFI kann verða roknað sum: løn og "restinnkoma" (avskrivning, rentur og avlop). Vanliga liggur lønarpaturin millum 2/3 og 3/4. Ensku/donsku heitini eru "gross domestic income at factor cost" og "bruttofaktorinkomst".

Bruttotjóðarinntøka, stýtt BTI;

Øll innkoma, sum íbúgvarnir í einum landi vinna í einum ári, um hon er vunnin innanlands ella uttanlands, uppgjørd í marknaðarprísnum. BTI verður roknað við at leggja lønir, rentur og vinningsbýti úr útlondum aftur at BTÚ, og við at draga lønir, rentur og vinningsbýti til útlond frá BTÚ. Ensku/donsku heitini eru "gross national income" og "bruttonationalindkomst".

Bruttotjóðarinntøka tøk, stýtt tøk BTI

Bruttotjóðarinntøka, ið er javnað fyri gávur til útheimin og gávur frá útheiminum (m.a. donsku veitingarnar) og til dómis eisini fyri tryggingarendurgjöld millum land og umheim. *Tøk BTI* ella *tøk bruttotjóðarinntøka* er tann upphædd, sum samfelagið hevur at ráða yvir til nýtslu og uppsparing. Ensku/donsku heitini eru "gross national disposable income" og "disponibel bruttonationalindkomst".

Bruttotjóðarúrtøka í føstum prísnum

Bruttotjóðarúrtøka í føstum prísnum er uppgerð av BTÚ, har ið roynt verður at javna gongdina í BTÚ fyri prísvekstri á ráevnum, vørum og tænastrum. Vøksturin í BTÚ í føstum prísnum verður vanliga brúktur sum vísitil fyri búskaparvøkstur millum lond. Vøkstur í BTÚ í føstum prísnum vísir vøkstur í framleiðsluni í mongdum. Verður nevnt "Real GDP" ella "real BNP".

CIF Virðið er íroknað “cost, insurance and freight” sum partur av veitingartreyt.

Eftirspurningur

Nøgðin av vørum og tænastrum húsarhald, vinnan, tað almenna og umheimurin vilja keypa.

Fíggjarkrav, netto

Fíggjarkravið, netto, vísir fíggjarliga úrslitið av virkseminum í einum geira ella einum landi. Er fíggjarkravið til dømis minni enn 0, hevur tøka inntøkan ikki rokkið til at rinda fyri nýtsluna og íløguvirksemið, sum hevur verið í tíðarskeiðnum.

Fíggjarpolitikkur

Búskaparpolitisk tiltøk, ið hava sum endamál at stýra og minka búskaparlig sveiggj. Skilt verður vanliga millum at reka *aktivan fíggjarpolitik* (ekspansivan ella kontraktivan) og at brúka *automatiskar stabilisatorar í passivum fíggjarpolitikki*.

Fíggjareffekt (“finanseffekt”):

Eitt roknað mát fyri hvussu nógv fíggjarpolitikkurinn styðjar upp undir búskaparliga virksemið ella vøksturin í BTÚ. Ein positiv fíggjareffekt vísir at fíggjarpolitikkurinn gevur eitt íkast til vøkstur í búskaparliga virkseminum (vøksturin í BTÚ). Ein negativ fíggjareffekt merkir at fíggjarpolitikkurinn gevur eitt íkast til at tálma búskaparliga virksemið (vøksturin í BTÚ). Ein fíggjareffekt ið verður roknað til null merkir at fíggjarpolitikkurinn hevur verið neutralur og uttan ávirkan á búskaparliga aktivitetin (vøksturin í BTÚ).

Fíggjarligt ella búskaparpolitiskt haldføri

Ein búskaparpolitikkur við givnum regluverki um skattainntøkur, almenna nýtslu, íløgu og inntøkuflytingar er haldførir, tá ið nútíðarvirðið av framtíðar almennu útreiðslunum svarar til nútíðarvirðið av framtíðar almennu inntøkunum (soleiðis at nettoskuld hin almenna verður óbroytt).

Fløskuhálsur

Knappur framleiðslufaktorur; fløskuhálsurin ger av hvussu nógv kann verða framleitt av vøruni.

FOB veitingartreyt er “free on board”; vøran er latin, tá hon er komin umborð á skipið, ið nevnt er aftan á “FOB”, og keyparin rindar fyri víðari flutningin.

Framleidni (produktivitetur)

Framleidni verður vanliga uppgjørt sum bruttovirðisøking í føstum prísum fyri hvønn arbeiðstíma (tímaproduktivitetur) ella fyri hvønn løntakara í framleiðsluni (arbeiðsproduktivitetur).

Framleiðsla

Nýtsla av tilfeingi og útbúnaði at framleiða vørur og tænastrum sum hava virði. Virðið á framleiðslu verður mátað í føstum prísum, t.e. eftir vanligan prísvøkstur.

Gjaldsjavni

Hagfrøðilig uppperð ið tekur samanum allar búskaparligar flytingar hjá einum landi við umheimin eitt ávíst tíðarskeið og mátað í sama gjaldoyra. Mest nýtta konta í gjaldjavnanum er *rakstrar-viðskifti gjaldsjavnans (current account)*, ið fevnir um vøru- og tænastruflytingar og tænastruflytingar umframt lønar- og inntøkuflytingar og rakstrarflytingar millum landið og tess umheim. (Sí annars um gjaldsjavnan í frágreiðingini).

Haldføri: Sí fíggjarligt ella búskaparpolitiskt haldføri.

Haldføris-indikator

Samanfatar við einum %-tali fíggjarligu haldførisgóðskuna hjá einum almennum geira. Negativt virði merkir minni gott haldføri, og positivt virði gott haldføri. Virðið á haldføris-indikatorinum í % vísir hvussu stór fíggjarpolitisk tillaging í % av BTÚ skal til, fyri at nettoskuld almenna geirans skal vera óbroytt.

Handilsjavni

Virðið á uttanlandshandli (t.e. inn- og útflutningi) av vörum hjá einum landi við umheimin. Mátað í sama gjaldoyra og eitt ávíst tíðarskeið. Javnin verður ofta uppgjørdur sum útflutningur minus innflutningur (t.e. nettoútflutningur).

Inntøku-elastisitetur

(Lutfalslig broyting í eftirspurningi/lutfalslig broyting í inntøku). Er inntøku-elastisiteturin størri enn eitt, er talan um luksusvøru; er inntøku-elastisiteturin millum eitt og null, er talan um neyðuga vøru; er inntøku-elastisiteturin negativur, er talan um "inferiøra" vøru. Sí prís-elastisitetur.

Konjunkturur

Stuttíðarsveiggj í búskaparligari framleiðslu og í arbeiðsloysi samsvarandi høvuðsgongdini yvir longri tíðarskeið. Vit skilja vanliga millum hákonjunktur og lágonjunktur og stigini millum há- og lágonjunktur

Konjunkturjavnað alment úrslit

Konjunkturjavnaða almenna úrslitið er staðfest alment úrslit javnað fyri ávirkanir frá konjunktur-støðuni á almennar inntøkur og útreiðslur og aðrar ikki varandi og serliga umstøður, til dømis oljuprísir ella serligar íløgur.

Konjunkturjavnaða almenna úrslitið gevur sostatt eina meira rættvísandi mynd av veruligu gongdini í almenna búskapinum sum heild sammett við staðfesta almenna úrslitið.

Konjunkturjavnaða úrsliti hjá tí almenna verður vanliga á enskum/donskum nevnt "cyclically adjusted budget balances" ella "strukturel saldo".

Konjunkturjavnað framleiðsla

Konjunkturjavnað framleiðsla vísir mettu bruttotjóðarúrtøkuna í eini støðu, har ið roynt verður at javna fyri ávirkanir frá konjunkturinum í samfelagsbúskapinum. Roynt verður sostatt at vísa bruttotjóðarúrtøkuna í eini støðu við normalkonjunkturi í samfelagnum. Í eini støðu við normalkonjunkturi verður ofta sagt, at gongdin í samfelagsbúskapinum samsvarar við javnan vøkstur í prísnum og lønum. Í frágreiðingini verður bruttovirðisøking brúkt sum vísital fyri framleiðslu heldur enn bruttotjóðarúrtøku, men hetta hevur ikki stóran týðning fyri úrslitini ella niðurstøður. Verður á enskum/donskum nevnd "potential output", "potential GDP" og "strukturelt/potentielt output (BNP)".

Konjunkturfrávik

Konjunkturfrávikkið er munurin millum staðfesta framleiðslu og konjunkturjavnaða framleiðslu. Er konjunkturfrávikkið størri enn 0, kunnu vit siga, at hákonjunkturur er í samfelagsbúskapinum; trýst er sum oftast á arbeiðsmarknaðinum, lítið av tøkari framleiðsluorku er í samfelagnum, og prísavøkstur er á flestu marknaðum. Er konjunkturfrávikkið minni enn 0, kunnu vit siga, at lágonjunkturur er í samfelagnum, lítið trýst er á arbeiðsmarknaðinum, og tøk framleiðsluorka er í samfelagnum. Konjunkturfrávik verður á enskum/donskum nevnt "output gap" og "output gap".

Kredittvirði

Evnini hjá einum lántakara at rinda einum lánveitara lán aftur eftir lánitreytunum. Verður oftast mátað sum sannlíkindini, at ein lántakari fer at rinda lánið aftur eftir lánitreytunum. Kredittvirðið er avgerandi fyri, hvørja rentu og hvørjar treytir ein lántakari kann læna pening fyri.

Landskassaskuld

Landskassaskuldin fevnir bara um skuld hjá landinum og harvið ikki um skuld hjá kommunum ella sosialum grunnum. Meginparturin av landskassaskuldini er lánsbrævalán. Landskassaskuldin er sum oftast ein bruttouppperð av skuldini, har dentur verður lagdur á fíggjarligu skyldurnar hjá landinum (passivsíðuna á fíggjarjavnanum).

Millumkommunal útjavning

Útjavning til kommunur sum verður fíggjaður av kommunum sjálvum. Kommunur sum eru verri fyri enn miðalkommunan móttaka veitingar frá kommunum sum eru betri fyri enn miðal. Verður útroknað eftir sonevndum objektivum kriterium.

Nettoflyting

Tilflutt fólk frádrigið fráflutt fólk. Talan er um nettotilflyting, t.á. ið tilflutt fólk eru fleiri enn fráflutt.

Nettokassaúrslit

Uppgerð av muninum millum inngjöld til og útgjöld úr landskassanum, sum síggjast beinleiðis á fíggjarlógini. Sammett við RLÚ-úrslitið (sí niðanfyri) er at nettokassaúrslitið umboðar ein beinleiðis kassaroknskap, tað vil siga ein uppgerð av gjaldførinum hjá landinum. Nettokassaúrslitið svarar í stóran mun til broytingina í landskassaskuldini frá ári til ár.

Munurin millum RLÚ-úrslitið (sí niðanfyri) og nettokassaúrslitið stavar í stóran mun frá periodiseringum (tíðaravmarkingum), við tað at munur kann vera á, hvussu inntøkur ella útreiðslur verða bókaðar í landsroknskapinum og harvið ávirka RLÚ-úrslitið og hvussu ítøkilig inn- og útgjöldini fara fram í tíð og harvið ávirka nettokassaúrslitið.

Peningamongdin

Skilt verður millum fleiri mál yvir peningamongdina. Tað mest einfalda er tað sum húsarhaldini og virkini hava av seðlum, myntum og innistandandi í peningastovnum. Viðhvørt er støddin á peningamongdini (og ikki rentan) mál fyri peningapolitikkinum í einum landi, ið kann reka peningapolitikk. T.d. í USA umleið 1980.

Primerar vinnur

Vinnur sum landbúnaður, fiskivinna og námsvinna, eisini kallað tilfeingisvinnur. Framleiða vørur úr náttúru tilfeingi. Sí sekunderar og tertierar vinnur.

Prís-elasticitetur

Lutfalslig broyting í eftirspurningi/lutfalslig broyting í prisi; er talið numeriskt størri enn eitt, er eftirspurningurin elastiskur; er talið numeriskt minni enn eitt, er eftirspurningurin prís-óelastiskur. Ein prislækking fyri prís-elastiskar vørur gevur vøkstur í søluinntøkum, og øvugt t.á. tað snýr seg um prís-óelastiskar vørur. Sí inntøku-elasticitetur.

Prísvøkstur (inflásjón)

Prísvøkstur merkir, at prísirnir á vørum og tænastráttum yvirhvørur hækka líðandi yvir tíð.

Rentumunur

Munurin millum inn- og útlánsrenturnar hjá peninga- og fíggjarstovnum í miðal. Rentumunurin er týðningarmesta inntøkukeldan hjá peninga- og fíggjarstovnum. Eisini kallað rentumarginalur.

Rentuspennið

Munurin millum rentuna í tveimum londum ella landabólkum. T.d. munurin millum rentuna Føroyar mugu gjalda í sambandi og lántøku, og rentuna Danmark má gjalda í sambandi við lántøku.

RLÚ-úrslit

Stytting fyri rakstrar-, løgu- og útlánsúrslit landskassans. RLÚ-úrslitið er munurin millum *landskassans* inntøkur og útreiðslur uppgjørt eftir meginreglunum í landsroknskapinum. RLÚ-úrslitið viðvíkur roknskapinum hjá landskassanum.

Sekunderar vinnur

Vinnur sum framleiða vørur, herundir byggarí og ídnaður. Sí primerar og tertierar vinnur

Skattur og avgjöld

Kravd gjöld til tað almenna uttan nakra ávísa ella serliga mótveiting frá tí almenna.

Skuld

Upphædd sum búskaparlig eind (t.d. fyrítøka, persónur ella land) skyldar aðrari búskaparligari eind.

Sosialir grunnar (Almannagrunnar)

Arbeisloysisskipanin (eisini kallað ALS), Samhaldsfasti Arbeidsmarknaðareftirlønargrunnurin (eisini kallaðar, AMEG, SAMEG ella AMG), Barsilsskipanin og Heilsutrygd.

Staðfestur almennur grundrakstur

Staðfestur almennur grundrakstur verður í hesum føri lýstur sum staðfest alment úrslit frádrigið nettorentuútreiðslur (rentuútreiðslur minus rentuinntøkur). Verður enskum/donskum nevnt "general government primary balance" og "faktisk primær saldo".

Staðfest alment úrslit

Almenna úrslitið vísir avlop ella hall hjá tí almenna og verður lýst sum munurin millum almennar inntøkur og útreiðslur. Uppgerðin fylgir teimum leiðreglum, sum tjóðarroknskapurin verður uppgjørdur eftir. Tað almenna fevnir um heimastýrisfyrisingina, kommunufyrisingina, ríkis-fyrisingina og sosialar grunnar. Verður á enskum/donskum nevnt "general government overall balance" og "faktisk offentlig saldo".

Staðfest framleiðsla

Virðið á vørum og tænastrum frá marknaðarligari framleiðslu, framleiðslu til egna nýtslu og aðrari framleiðslu, sum ikki er marknaðarlig. Framleiðsla er ikki tað sama sum søla. Til dømis er framleiðsluvirðið í handilsvirki ikki sølan, men sølan minus innkeyp av handilsvørum (brutto-vinningur). Í frágreiðingini verður bruttovirðisøkingin úr tjóðarroknskapinum nýtt sum vísital fyri framleiðslu. Bruttovirðisøking ella bruttotjóðarúrtøka verða sum oftast brúkt sum vísital fyri framleiðslu. Verður enskum/donskum nevnt "actual output" og "faktisk produktion".

Strukturelt saldo (yvirskot ella hall), sí konjunkturjavnnað alment úrslit (cyclically adjusted budget balance), alment úrslit sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stódd).

Strukturelt arbeiðsloysi, arbeiðsloysi sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stódd).

Strukturelt arbeiðsvirkni, arbeiðsvirkni sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stódd).

Tað almenna

Landið (landskassin), kommunurnar, sosialir grunnar, ríkisfyrisingin, almenn og kommunal partafeløg. Tað almenna fevnir sostatt um heimastýrisfyrisingina, kommunufyrisingina, ríkis-fyrisingina og sosialar grunnar. Heimastýrisfyrisingin fevnir um landsstovnar, meðan kommunufyrisingin fevnir um kommunurnar og kommunustovnar. Ríkisfyrisingin fevnir um donsku ríkistovnarnar í Føroyum, og sosialu grunnarnir eru Arbeiðsloysisskipanin, Arbeiðs-marknaðar-eftirlønargrunnurin, Barsilsskipanin og Heilsutrygd.

Tertiarar vinnur

Vinnur sum framleiða og selja tænastrur, herundir tað mesta av almenna geiranum. Sí primerar og sekunderar vinnur.

Tøk bruttotjóðarinntøka

Sí frágreiðingina undir bruttotjóðarúrtøka

Uppsparing

Munurin millum inntøku og nýtslu hjá ávísari búskaparligari eind (t.d. einum húsarhaldi ella eini fyrirtøku).

Útboð

Vørunøgðin tilsamans og tænastrur, ið eru tøk at keypa hjá húsarhaldum, vinnuni, tí almenna og umheiminum. Í makrobúskapi: framleiðslukapasiteturin (útboðskapasiteturin) í búskapinum

Virðisøking

Munurin á virðinum á framleiðsluni og virðinum á nýtslu í framleiðsluni. T.e. tað virðið, ið verður lagt afturat virðinum á nýtsluni (t.d. rávøru) við góðsking í framleiðsluni. Sí Bruttovirðisøkingin (BVØ) í støðisprísum

Tíðindaskriv frá Búskaparráðnum hin 2. mars 2017

Haldførisavbjóðingarnar óbroyttar

Búskaparráðið leggur hervið fram sína frágreiðing á vári 2017. Umframt konjunkturmeting, snýr frágreiðingin seg um inntøkubýtið og fíggjarliga haldførið.

Stóri vøksturin í búskapinum heldur fram

	2014	2015	2016	2017	2018
Mettur BTÚ-vøkstur í leypanði prísnum	6,4%	8,0%	7,8%	6,9%	4,4%

Metingar Búskaparráðsins benda á høgum búskaparvøkstur seinastu árin. Arbeidsloysið er lágt, avlopið á handilsjavnanum metstórt og fólkatilflyting er. Undir hesum umstøðum átti avlopið hjá landskassanum at verið størri enn inntøkurnar frá forskattingini av pensjónum.

Almenni íløgupolitikkurin

Almenni íløgupolitikkurin leggur trýst á innlendis virkseimið, sum frammanundan er stórt. Almennu íløgurnar fevna um landsíløgur og kommunalar íløgur umframt íløgur hjá almennum feløgum. Búskaparráðið mælir sum áður til, at íløgur verða útsettar til tess at minka um trýstið á arbeiðsmarknaðin.

Fíggjarliga haldførið

Dagførda fólkatalsframskrivingin hjá Hagstovuni er ikki broytt munandi í mun til undanfarnu framskriving, og sostatt eru ikki útlit til at haldførisavbjóðingin er batnað. Tískil er framvegis tørvur á politiskum átøkum, sum tillaga búskapin til broyttu aldurssamansetingina og samstundis mótvirka fráflytingini.

Eitt broytt vinnugreinabýti

Síðani 2009 er føroyska tilfeingisvinnan (primera vinnan, tvs. serliga uppsjóvarvinnan og alivinnan) vaksin nógv lutfalsliga, meðan bæði framleiðsluvinnan (sekundera vinnan) og tænaðstovvinnan (tertiera vinnan) eru stagneraðar lutfalsliga.

Búskaparfrágreiðingin er at finna á heimasíðu Fróðskaparsetursins/Búskaparráðsins:

<http://setur.fo/setrid/rad-og-samstoerv/buskaparradid/fragreidingar/>

Um nakar ynskir at fáa viðmerkingar til várfrágreiðingina 2017, kann viðkomandi venda sær til Sverra Hansen, formann, á tlf. 22 81 32

English Summary

Chapter I: Assessment of the Short-Term Economic Trends in the Faroes, Spring 2017.

The unusual development in the Faroese economy over the last few years and the lack of official statements of the national economy stated in both current-price and constant-price GDP have made it difficult to generate accurate short-term analytical projections about the growth in GDP in current year prices and how to explain it. In this semi-annual review, the growth in GDP in current year prices for 2014, 2015 and 2017 is projected somewhat higher than in the last report, and growth for 2016 somewhat lower.

	2014	2015	2016	2017	2018
Estimated GDP growth in current prices:	6,4%	8,0%	7,8%	6,9%	4,4%

The parts of this report on the short-term economic outlook are organized according to the demand side (expense side) of the country's GDP. Overall aggregate demands for goods and services are based on two driving forces: domestic demand for consumption and investment, and net foreign demand for exports. (i.e. export minus import).

The most current official account of the national economy (GDP) is for the year 2013. Statistics Faroe Islands, the Governmental Bank of the Faroe Islands and the Economic Council have jointly estimated GDP and GDP growth in current prices for 2014-2018. Minor changes have been made in assumptions which the estimation are based on for the years 2014-2017. For instance, extra heed is paid to significant changes in the price of oil and to the size of service export.

While consumption has been the most stable aspect of domestic demand, investment has been the most fluctuating. Public sector investment in the Faroes, as part of overall domestic demand, has traditionally correlated positively with the economic cycles. The case is the same for public (government) consumption. This pattern is detrimental to long-term economic development and its consequences may, to all appearances, be repeated, given that investment plans for municipalities and especially the central government are extensive for 2017-20.

For some time now, the Faroes has had a greater trade surplus than ever before. One reason for this is improved terms of trade in foreign trade, derived from an increase in farmed salmon prices and lower oil prices. Also, greater quantities in pelagic fisheries has influenced the result.

Economic indicators for the last half a year suggest a marked upswing in the economy characterised by low unemployment, high employment, positive net migration, housing shortage in the urban centre, and economic growth. Prospects show a small surplus in national fiscal accounts in 2016 and 2017. The Economic Council estimates that had circumstances otherwise been normal, national fiscal accounts should already have shown a large surplus at the beginning of this ascending business cycle. One obstacle to this has been changes in age distribution, and this obstacle will increase in size in coming years. As noted in previous reports, the use of the revenue generated by pre-taxing of pension savings to pay for tax cuts created a skewed picture of the true long-term economic sustainability.

Chapter II: Income distribution

The logical principle for remuneration of the factors of production (labour force, real and fiscal capital and natural resource capital) is that remuneration should, at any one time, be given in accordance to the contribution of the factors of production to the economic productivity (value-added per work-hour). Knowledge of and certainty pertaining to the aforementioned contribution of each factor of production is evidently incomplete or partial. However, the employers' estimate of this contribution remains decisive. Conditions of supply and demand with regard to the factors of production may counteract the aforementioned correlations.

A popular theory ascertains that the economic and social system has the innate ability to generate returns to capital faster than the economic growth, a consequence of which is the inability of wage payments to labour to follow suit. This might be true - it has been the case in the Faroe Islands ever since the financial crisis.

Between 2014-2016 wages paid to employees in Faroese businesses have increased significantly, but profits to capital have grown even faster – wages have not managed to follow suit. The ratio between profits and wages has increased from 30% in 2008 to an estimated 80% in 2016. The big change since 2008 is caused by the large earnings gained in the pelagic and sea farming industries, which have, by and large, mostly gone to capital owners.

Faroese after-tax pension savings amounted to 45% of GDP in 2015. The business capital of a country is normally expected to represent around 300% of GDP. Based on these figures, we can roughly expect Faroese salary earners, through pension savings, to own a value corresponding to around 1/6 of the country's business capital. If we look to Denmark for comparison, it is estimated that Danish pension savings after tax came to 150% of GDP in 2015, equalling around half of the business capital at 300% of GDP. Danish pension savings are therefore 3 times larger than Faroese pension savings in relation to GDP. This raises important questions of equality and inequality, especially when comparing future Faroese pensioners to the future pensioners of neighbouring countries.

According to the Gini index, income in the Faroe Islands is more equally distributed than in neighbouring countries, but inequality has increased from 2009-2012. The income quintile share ratio (S80/S20) also indicates that income distribution in the Faroe Islands is very equal compared to Nordic countries, but it is also the case that inequality in the Faroe Islands has been rising from 2009-2013.

The percentage of the population at risk of poverty in the Faroe Islands is and has been small when compared to other Nordic countries, but in this variable the Faroe Islands have also done less well from 2009 to 2014. The Faroe Islands are also faring better than the other Nordic countries with regards to the poverty gap index.

Chapter III is a report on sustainable fiscal policy

It was in spring 2015 that the Economic Council presented consequential calculations regarding the long-term fiscal sustainability of the Faroe Islands. Two years later - in spring 2017 - the political system has introduced no major reforms affecting public sector income and expenditure matters. Updating the aforementioned consequential calculations has therefore not been relevant; nothing decisive seems to have changed regarding fiscal sustainability.

We can consequently ascertain that poor financial sustainability in the public sector is going to be a challenge for the coming 20-25 years. The uncertainty lies in whether or not something will be done to meet these challenges at the political front.

Via Statistics Faroe Islands, the Economic Council has put forward a stochastic population projection, where the net-immigration in the past few years is included in the calculations. This, however, does not affect conclusions reached on the issue of fiscal sustainability as presented in the economic report from spring 2015. In relation to a previously uneven age and sex distribution, high net-immigration for a few years (during a boom) does not have a significant beneficial impact on the fiscal sustainability issue. The new population projection shows that significant changes in age distribution will have a serious and detrimental effect on municipalities outside of Tórshavn.

The sustainability problem is identified as an expanding gap between future public income and expenditure. The graph that shows a growing public financial deficit, i.e. a growing gap between income and expenditure of the public sector for the next 20-25 years, resembles a *ramp*. The ramp-pattern indicates that the situation will gradually worsen if nothing is done. The corresponding graph for Denmark has a pattern that looks like a *hammock*. The hammock-pattern shows that the fiscal balance for the Danish public sector (total income minus total expenditure in % of GDP) will decrease and/or be in negative growth during the years 2024-2040, followed by significant growth after 2040.

The Faroese ramp means that the further into the future we go, the more money is needed to keep the public sector running. Through the taxing of pensions at the time of disbursement (i.e. by post-taxation), money would be available when it is needed the most. Through the taxing of pensions at the time of contribution (i.e. by pre-taxation), money is available to the public sector for use when it is comparatively least needed. Pre-taxation did not finance any tax-cut either; it was unfinanced.

It is usually expected that productivity growth in the business sector is associated with a proportional growth in real income of employees and of public service workers as well. The fiscal sustainability calculations by the Economic Council are based on this assumption. Productivity growth in private sector companies consequently generates a foundation for increased tax revenue; though, on the other hand, this also leads to a corresponding increase of operating expenses in the public sector. Only inasmuch as productivity growth, after a business sector adjustment, leads to increased employment (i.e. creates new tax-paying workplaces especially in the private sector) does it contribute to better financial sustainability.

The current sustainability challenge faced by the Faroe Islands means it is even more important to discontinue the use of policies that correlate positively with the business cycles. This also holds true where the wish for a self-reliant national economy is concerned.